

Explicatio copiosior Con-
cionis habitæ in consecratione
Reuerendissimi D. Antony Pmaryi vi-
ri laudatissimi, de officio & mo-
ribus Episcoporū, aliorumq̄
Prelatorum.

20

Per R. P. F. Ludouicum Gránatensem or-
dinis. B. Dominici profesoem.

Cum facultate & approbatione sancti Officij.

Olyssipone excudebat Frāciscus Correa
Typographus Serenissimi Cardinalis
Henrici Anno. 1565.

ARGVMENTVM OPERIS.

O Lyssipone anno D. M. D. LXV. consecratus est in Episcopū Mirandensem Reuerendissimus D. Antonius Pinarius, vir vita, doctrina, & facultate dicendi clarissimus. In cuius consecratione corā multis Patribus Concione habuit F. Ludouicus Graunatēsis de officio & moribus Episcoporum. Verū qui ppter angustia tēporis, quod vni concioni destinari solet, breuiter hæc omnia decursa sunt, hic latius illa ipsa persequitur: eadē tamē vtrobiq; orationis serie retēta: sed multis additis, quæ illic ppter inopia tēporis referri nō potuerūt: quia nō hic tēporis, sed argumēti ratio habita est: ne in re tāti momēti ea quæ maximē necessaria essēt, omitterētur.

Cæterū quòd ad rōem argumēti attinet, tractatur in hac Concione illa verba Dñi Ioannis vltimo, Symon Ioannis diligis me plus his. Circa quæ in prima Cōcionis parte celebris illa quæstio disputatur, an cæteris dignior esse debeat, is qui in Ecclesiæ pastore eligitur. In secūda verò, quæ nā illa virtutū officia sint, quæ dignū hoc nomine pastorem efficiant. In tertia autem, cū multa sint, quæ ad hanc dignitatē requirantur, meritò quæritur, cur Dñs in suprapositis verbis charitatē vnā cæteris omiſsis requirit. Ad quod planè respōdetur, nō ideò charitatē solā exigi, quia sola sufficiat (cū & scientia, & regendi prudētia, & multa ad hoc alia necessaria sint) sed quia vna charitas plurima quidē ad hoc munus adiuuētā præstat: omnia vero alia splendore suo illustriora atque perfectiora reddat.

Reuerendissimo. D. D.
Ioanni Riberio Episcopo Pa-
censi, F. Ludouicus Grannatensis sa-
lutem in eo qui est
vera salus.

M paucis ante hac
diebus aureus hic Libellus
Reuerendissime præsul ty-
pis in hac vrbe Olyssipon. ex-
cuderetur, contigit vt eodē
tēpore obseruatissimus D.
Antonius Pinarius in Episcopū Mirandēse
cōsecraretur. Cūq; is mihi pro maxima mea
erga illū pietate cōmississet, vt eo ipso conse-
crationis die Cōcionē haberē: qua de mori-
bus & institutione vitæ pastoralis agerē, vi-
sum mihi fuit, hāc ipsam Concionē pro ap-
pēdice, ad calcē huius operis adiūgere: quo-
niā non modo idē vtrobq; argumēti genus
est, sed eadem etiam tractandi ratio. Quem-
admodum enim Autor, sentētijs sanctorum
patrum vbiq; sua corroborat (quæ philoso-
phandi ratio tutissima & certissima est) ita
ego eorundē vestigijs insistens, eadē vbiq;

A 2   testimonio

Epistola

testimonia simul cum sanctarum scriptura-
rum testimonijs afferre curavi: vt de his pu-
rissimis fontibus haurirem quę de hac re mi-
hi pro illius temporis & argumenti ratio-
ni dicenda essent. Ea. n. temporum no-
strorum calamitosissima cōditio est, eoq; de-
fluxit vita pastorum, vt nisi oculos ad præte-
rita tempora reuocemus, & sanctissimorum
antistitum dicta factaq; ante oculos velut ab-
solutissimum quodā pastoralis vitę exēplar
proponamus, vix intelligi possit huius tātę
profefsionis celsitudo, ne dū operibus queat
exhiberi. Quamobrem, quemadmodū qui
puritatē & elegantiam latini sermonis expri-
mire cupiūt, ad elegātissimum illud Cicero-
nis seculū oculos cōijciūt, eāq; loquēdi ratio-
nē quę illo potissimū tempore vsurpata est,
imitari cōtendūt, ita plane qui hoc nrō cor-
ruptissimo seculo (in quo tātoperē populus
Christianus à maiorū luorū cādore de gene-
rauit) pastoralis vitę sanctitatē puritatēq; vo-
luerit agnoscere, & agnitam imitari, necesse
est vt a motis prorsus & clausis oculis ad æra
tis nostrę mores, antiqua nascētis Ecclesię
tempora, veterumq; patrum vitam & sancti-
moniam sibi proponat imitandam. Quod &
autor huius operis sequutus esse videtur, &
ego quantum potui iisdem ingredi veltigijs
conatus

Nuncupatoria.

conatus sum. ¶ Et quibus temeritatis & arrogantiae notam subijisse videar, qui nugas meas excellentissimo operi adiungere tetauerim, tamen cum tam familiaris necessitudo charitatis pectus meum cum autore copulauerit, non debet mirum videri, si illius etiam scriptis mea iungantur, quorum & mens & animus in Christo vnus est. De quo viro multa & ea quidem memoratu digna habebam, quae Amplitudini tuae referre possem, nisi & pudorem religiosissimi patris offendere timerem, & ea etiam illustri simul et eruditissimo D. Dieghus Payua breuiter in huius operis praefatione commemorasset. Vnum tamen illud in tua Reuerendissime pater, & coepiscoporum tuorum gratiam silentio praeterire non possum: quod ego ipse vna cum fratribus celeberrimi coenobij. S. Dñici Olisipon. testis aderam, cum religiosa illa vox (de qua in praefatione fit mentio) ab huius obseruatissimi praesulis ore prodijt, se daturum operam, vt ita Episcopali dignitate fungeretur, vt monasticę vite propositum, & parsimoniam (quoad eius fieri posset) non desereret. Ego inquam aderam, imo & ego ipse fui qui illum modis omnibus onus hoc refugientem, & summa contentione detrectatam sub in terminatione anathematis ~~reiecit~~ Qua dignitate suscepta, quibus

Epistola

initio maximis animi angoribus vexatus fue-
 rit, & nullum non mouerit lapidem, quo su-
 scepto oneri cederet, dum grauiora pericula
 videt, q̄; ante præiudicat: omnibus tñ frustra
 tentatis, tandem diuina aspirante gratia ma-
 num misit ad fortia, totumq; se sarcinæ sup-
 posuit pastoralis. In quo opere, adeo constan-
 ter sobrietatem illam & modestiam quâ pol-
 licitus est præstitit, vt nullis neq; cōmuniū
 amicorum persuasionibus, neq; humanæ
 prudentiæ rationibus ab instituto deflecti
 potuerit. Quo factum est vt cum tenues ad-
 modū expensæ ad alēdam eius domum atq;
 familiam sufficiat, quidquid ex amplis reddi-
 tibus illis celeberrimæ Ecclesiæ supest, nō
 suum, non famulorum, non consanguineo-
 rum, sed pauperum sit ac viduarū & Eccle-
 siæ ministrorū. Hinc .n. inopum greges alū-
 tur, nudi vistiūtur, egroti passim per domos
 curantur, virgines destitutæ matrimonio co-
 pulantur, & non parui greges studentū vn-
 diq; ex tota diœcesi ad hoc delecti aluntur,
 & instituuntur: qui postea sacris initiati in
 Ecclesiarum ministeria cooptentur. Quæ
 omnia in hoc regno notiora sunt quàm vt
 referre opus sit, vel quā n vt eis referendis af-
 sentationis notam subire verear. A me tamē
 eo consilio referuntur, vt vel hoc vno exem-
 plo clarissimi Hispaniæ nostræ præsules in

intelligant, quantam Ecclesiæ Dei vtilitatem
 parsimonia hæc & modestia prælatorū alla-
 tura sit: quæ tantopere in comunē omniū
 vtilitatem cedit: dum quod sibi subtrahit
 Episcopus, cum omnibus munifica liberali-
 tate partitur: simul vt multi religiosissimi
 præfules, quibus Hispania referta est, & qui-
 bus pietas & Ecclesia Dei chara est, non ve-
 reantur hanc nouam viuendi rationem in-
 gredi, imo antiquam in lucem reuocare, &
 velut à mortuis excitare. Habent enim quæ
 sequantur: neq; de euentu trepidare eos de-
 cet: cū euentus ipse facile declarauerit, nihil
 vtilius ad publicam salutem excogitari po-
 tuisse. Possem & alios in hoc florentissimo
 regno similis propositi Patres cōmemorare:
 sed sciens volensq; prætereo, ne aliorū laus
 aliorum gloriæ detraxisse aliquid videatur.
 Verū de his pro Epistolæ et operis magnitu-
 dine plus satis: si tamen illud addidero mihi
 dum scribo Horatianū illud contigisse. Am-
 phora cœpit institui: cur vrceus exit? Cōcio-
 nem. n. scribere aggressus, pene librum con-
 feci: quem ideo capitibus suis distinxī, ne lō-
 ga orationis series, & sine vlla distinctione
 fluens oratio, tædio Lectorem afficeret. Ac-
 cipe ergo præsul Reuerendiss. munusculū
 hoc, obseruantia & pietatis erga te meæ cer-

Epistola Nun cupatoria

tissimū pignus . Et quando tibi per assiduas
curas licuerit, lege etiam aureum hunc Præ
sulis obseruandis. libellum: quem ego non
librum, sed lucernam quandam calamitosis
simi huius seculi tenebras illustrantem ap
pello. Habent enim hic ij qui in lucem mū
do dati sunt quò difficilem admodum atq;
arduam prælatorum viam, apertissime & vi
dere, & ingredi possint: habent quid sequi
debeant, quid vitare, quas curas & cogitatio
nes animo voluere, quid, si ab officio & no
mine suo degenerauerit, timere: quid

vero si recte munus suū obierint

à principe pastorū Xpō Dño

sperare debeant.

Vale Præsulum decus.

1
Concio F. Ludouici
Granatensis de officio & mori-

bus Episcoporum, habita in consecra-
tione Reuerendissimi D. Antonij Pi-
narij Episcopi Mirandensis.

¶ Thema. Symon Ioannis dili-
gis me plus his? Pasce oues meas.

Ioan. vlt.

V M diligenter ani-
maduerto Patres amplissi-
mi, nobilis & religiosa con-
cio, quibus de rebus, & a-
pud quos hodie mihi dicē-
dum sit, vereor ne in illā re-
prehensionē incurram, quam Phormionem
præclarissimum philosophum subiisse Plu-
tarchus refert. Cum enim Hānibal, qui to-
ties cum populo Romano victor bellū ges-
sit, cum mutata subito fortuna, Attenas pro-
fugus ad Antiochū peruenisset, ibiq; in scho-
las visendi gratia à ciuibus perductus, Phor-
mionem quendam senem & philosophorū
eius ætatis facile principem de re militari (vt
experientissimo duci gratificaretur) legentē
audiuisset

Concio

audiuisset, finita lectione mirantibus cæteris in philosopho sene tantam peregrinæ disciplinae facultatē, & ab Hānibale quid ei videretur sciscitantibus, respondisse fertur, se multos quidem delyros senes vidisse, neminem tamen Phormione dementiorem. Et merito sanè, vt Cicero autor est. Quid enim dementius, quàm vt Philosophus in otio, & vmbra vitam degens, qui nunquam hostem, nunquam castra vidisset, coram Hannibale qui cum populo Romano orbis victore, tot annos de imperio decertasset, de disciplina militari (quæ vsu & exercitatione magis, quam solerti meditatione cōparatur) differere? Sunt enim pleraque (ne dicam omnia illa præsertim quæ in actione aliqua versantur) quæ multo magis experientia, quam artis præceptionibus intelliguntur. Vnde & Aristoteles ipse testatur, instructiores ad operandum eos esse, qui periculis & rerum experientia, quam qui artis præceptis edocti sunt. Ars enim rerum est vniuersaliū, experientia verò singularium, in quibus omnis actio continetur. Quā ego sententiam (quæ ad multa & varia accommodari potest) ideo Patres amplissimi in huius orationis exordio vsurpauī, vt significarem idem mihi nunc accidisse, quod illi quondam contigit

rigit Phormioni. Si enim ille meritò ab Hã
 nibale dånatus est, quòd coram experien-
 tissimo duce, de remilitari (quã ipse nõquã
 attigerat) verba facere voluisset: an non ego
 cum illo pariter eodem crimine dånari pos-
 sem: qui cùm Episcoporum functiones &
 offiã nunquam attigerim, coram tot tamen
 amplissimis Ecclesiã Dei ducibus & antesi-
 gnans, de officio ipsorum agere præsumã?
 Cũ præsertim hæc disciplina nihilo sit mi-
 litari inferior, sed tanto etiam superior, quã-
 to hostis quo cũ bellum gerimus infeltior
 est atq; immanior: nec minus hæc multarũ
 rerum experientia, quã illa comparetur.
 ¶ Adde alias etiã huius operis difficultates.
 Agendum enim mihi hodie est de pastorum
 munere, id est, de re omnium excellentissi-
 ma, & maximis laboribus & periculis obno-
 xia: atq; ita non solum ratio personarum an-
 te quas mihi agendum est, sed res etiam ipsa
 de qua agendum est, me à suscepti operis in-
 stituto remoratur. Esse autem Episcoporũ
 munus rem omnium longè dignissimã, aper-
 tẽ innuit Diuus Ambrosius, cũ ait, Honor,
 & sublimitas episcopalis nullis poterit com-
 parationibus adæquari. Si regũ fulgore cõ-
 pares & principũ diademati, longe erit id in-
 ferius, quam si plumbi metallum ad auri ful-
 gore

*Ambr. in
 Pasto.*

gorem compares. Quippe cū videas regum
 colla & principum submitti genibus sacer-
 dotū, & deosculata eorum dextera, orat o-
 nibus eorum se credunt cōmuniri. Deniq;
Chrysoſt. tanto est (vt Chryſ. ait) superius regno sacer-
 dotium, quantum est inter spiritum & carrē
 interuallum. Præterea, si raritas (vt D. Ber-
 nar. ait) rebus pretiū facit, nihil certe in Ec-
 clesia Dei pretiosius, nil ve oprabilius est, bo-
 no vtiliq; pastore: nempe rara avis est in alto
 constitutum, non altum sapere, sed humili-
 bus consentire: nil Deo charius, nil apud ho-
 mines rarius. ¶ Iam vero labores huius offi-
 cij, quis queat enumerare? Quibus. n. difficul-
 tatibus oīs præfectura non modo Episcopo-
 rum, sed quorūcūq; etiā magistratuū & præ-
 fectorū implicita sit, elegāter Cice. deplorat
 his vrbis. O condiciones miseræ admini-
 strandarum ciuitatum & prouinciarum: in
 quibus diligētia plena simultatum est, nigli-
 gentia vituperationum: vbi seueritas pericu-
 losa est, liberalitas ingrata, sermo infidiosus,
 assentatio perniciosa, frons omnium familia-
 ris, multorū animus iratus, iracundiæ occul-
 tæ, blanditiæ apertæ: veniētes prætores ex-
 pectant, præsentibus inseruiunt, abeūtes de-
 ferūt. Omnium rerum (ait quidam) laborio-
 sissimum est animis præesse. Et ideo, eos qui

De officio pastoralis.

3

eo accedunt, vinctos esse oportet: vt qui in certamē laboriosum descendāt. Quod ipsū Diuus etiam Augustinus hisce verbis testatur. Nihil est in hac vita, & maximē hoc tēpore difficilius, laboriosius, & periculosius, Ep̄i aut presbiteri officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator iubet. Causam vero huius tātæ difficultatis explicat Diuus Gregorius his verbis. Re vera mihi videtur esse ars artium, & disciplina disciplinarum, hominem regere: qui certē est inter omnes animantes & moribus varius, & voluntate diuersus.

*Aug. in
quodam
Serm.*

*Greg. in
Moral.*

¶ Quantis verō periculis tam corporis quā animæ cura hæc pastoralis obnoxia sit, satis aperte declararunt cū in alij sancti antistites, tū in maximē D. Gregorius Nazianzenus: qui populariū suorū inuidia ab Ecclesia sua pullus, furori cedens aduersariorum, exclaimās ait, Vale mihi ó cathedra, sublimitas inuidiæ, & periculo obnoxia. Quibus verbis sanctissimus Præsul inimicorū odia fugiēs, in Nanazianzenā reuertitur Ecclesiam: satis per hæc ipsa declarans, quantis hæc cathedra periculorum fluctibus esset exposita.

*Gregori.
Nazian
zenus.*

Vidētis ergo Patres amplissimi quam vastū & scopulosum pelagus ignarus fluctuū, & incautus nauta præternavigare incipio?

Sed

Sed ratio muneris instituti me cōpellit, vt in cōtecratione dignissimi & virtutibus cūctis ornatissimi pastoris, de officio, cura, & moribus optimi pastoris sermonē institutam, nisi me officio subtrahere, & præter ré agere voluero. Nō enim vim rebus inferre volo: sed id assumere, quod ipsæ mihi sponte sua tribuere videntur. ¶ Cæterum quæ res me initio dicendi trepidū facit, eadē vos magis & attentos & sollicitos reddere debet: vt quam vigilantissimis animis audiat rem qualē vobis depinxi: nempe omnium & dignissimā, & laboriosissimā, & innumeris cinctam periculis: & quæ tota vestrā est, tota ad vos spectat, quorū omnis & labor, & periculū, & dignitas futura est. Quādo igitur rei magnitudo imbecillitatem meā declarat, & diuinū auxilium flagitare ipsa videtur, ideō ad solita beatissimę virginis Marię iussurgia suppliciter confugiamus .d. Ave Maria.

Symō Ioannis diligis me? &c. Tria mihi in his Dñi Saluatoris verbis inquisitione digna esse vidētur. Primū (quoniā hæc interrogatio per cōparationē, plata est, cū Dñs dicat, Symō, diligis me plus his) querendū videtur (id quod diu multum q; inter Doctores agitatū est) an dignissimus omnium esse

esse d̄beat, is qui ad pastoris officium deligitur. Deinde illud explicandum, quæ res sint, quæ hoc tanto munere dignum faciat. Postremo, ubi expositum fuerit multa esse quæ ad hanc dignitatem requirantur, peruestiganda ratio erit, cur Dominus cæteris omiſſis non semel atque iterum, sed tertio quoque de sola interrogat dilectione. Est enim hæc cum repetitio, tum interrogatio (ut mihi quidem videtur) mysterijs referatissima, & autore suo perquam dignissima: & quæ hac dicendi figura summa latissimihuius negotij breuissimè simul & apertissimè complexa est. Hæc sunt præcipua huius interrogationis capita: quæ ubi fuerint enucleata, facile constare poterit, id quod in hac causa præcipuum est, nimirum, quis sit scopus pastoralis officij: & quibus ad illum itineribus perueniatur. Perspecto enim fine, facile intelligentur ea quæ ad consequendum finem ordinantur: quandoquidem secundum placita Philosophorum, ratio & ordo mediorum ex fine colligenda est.

Principio igitur constat, Dominum ante passionem suam claves Ecclesiæ suæ Petro promississe, cum apud Mattheum dixit, Tibi dabo claves regni cælorum. Post passionem vero ac resurrectionem suam iturus in cælum, & præsentiam suam mortalium oculis sublaturus, ne Ecclesia visibilis visibili pastore desti-

Mat. 16.

*Ioan vlt.**Gala. 2.**Mat. 26.*

re destitueretur. Petrum pro se vicariū
 creauisse, illiq; regnicælorū clauē quas ante
 promiserat, tradidisse: atq; illum his, quæ au-
 distis verbis compellasse. Symon Ioannis di-
 ligis me plus his? Atq; vt hinc dicēdi initiū
 faciamus, interrogatio hæc circūspecta ad-
 modum esse videtur, cū non filius solum,
 sed pater etiam exprimat: ne alium Symo-
 nem in re tanta pro alio acciperemus: quem
 admodum & alibi apud Paulum pro Cepha
 (cui Apostolus in faciem restitisse dicitur)
 quidam alium & alium Cepham interpretā-
 tur. Symon (inquit) Ioannis diligis me plus
 his? Cui ille, Tu scis Domine quia amo te.
 Quo in loco illud negligēdum nō est: quōd
 Symon per comparationem interrogatus,
 non per comparationem, sed simplici oratio-
 ne respondet, Tu scis Domine quia amo te:
 à qua respondendi ratione, nullis Domini
 interrogationibus deflecti potuit. Nimirum
 quia meminerat quā ei male cessisset quod
 paulò antea dixerat, Etiam si omnes scādali-
 zati fuerint in te, sed ego nunquā. Qui enim
 sibi nimium tribuēs, supra cæteros se incau-
 tus & infirmitatis suæ in memor extulit, præ
 cæteris foedius corruens, temeritatis suæ po-
 nas dedit. Sed quoniam electis omnia coo-
 perantur in bonum, etiam ipsa peccata (vt
 D. August.

D. Augu. ait) periculo suo doctus, non audeat iam se alijs anteferre, quanuis per comparisonem à Domino rogaretur, & re vera plus cæteris Dominũ diligeret. Neq; enim prætermisissis alijs hoc Dñs ab eo quæreret, nisi eum maior Christi charitas cæteris digniorem faceret. Sed ille tamen casu suo nõ modo cautior, sed etiam humilior redditus, veritatem, quam sine mendacio proferre poterat, subitocuit: quoniam sæpe quod sine mendacio dicitur, sine elationis periculo non dicitur.

*Augu. in
Medita.*

Prima pars.

Circa hæc igitur Domini verba inquirendum esse diximus, an ad officiũ pastorale digniorem eligere teneamur, aut certè satis sit dignum eligere. Hæc inter doctores Theologos, & iuris Canonici peritos diu multumq; agitata quæstio est. Pleriq; enim iuris peritorum satis esse arbitrantur, si dignum hominem huic muneri præficias. Nam qui cuius negotio præfectũ eligere debet, satis officio suo functus esse videtur, si dignum hominem pro negotij conditione præfecerit. Contra verò Theologi, maximè qui D. Thomæ doctrinam amplectuntur, huic tanto negotio quod reliqua

B omnia

Concio

omnia longe superat, non modo dignū, sed etiam dignissimum destinandum esse acriter defendunt. Verum hanc tam longam cōcertationem hac nostra ætate maximo Dei beneficio sacra Synodus Tridétina diremit: cūm eos mortaliter peccare, & peccatis alienis cōmunicare asserit: qui digniores & Ecclesiæ magis vtilis pastores præficere nō curauerint. Quod quidem & maximis rationibus comprobari, & sacrarum literarum apertissimis testimonijs demōstrari satis potest. Ut vero cætera omittam, abunde fanè id demōstrat trina hæc Domini Saluatoris interrogatio: qua non quidem simpliciter, sed per comparisonem cautè & vigilanter interrogat, Symon Ioannis diligis me plus his? Hac enim prima pastoris Ecclesiastici electione formam cæteris præscribere volens, nō simpliciter interrogat, Diligis me: sed, Diligis me plus his: vt videlicet non pari virtute & charitate fulgentem, sed cæteros antecellentem ad tantum hoc munus deligendum esse declararet. Natura enim ipsa dictare videtur, vt qui alijs officio ac dignitate præferri debet, cæteros vitæ splendore anteeat: què admodum pastor grege suo præstantior, & dux milite suo fortior, & rex subditis suis debet esse sublimior. Qui ergo maiorem in pastore

store quam in ouibus charitatem ante electionem requisit, aperte docuit, digniorē sanctioremq; subditis esse debere, qui eis regendis atq; dirigendis præficeretur. Quomodo enim (vt D. Ambrosius ait) credam eum cōsilio superiorem, quem videam moribus inferiorem? Supra me debet esse, cui me committere paro. ¶ Vt verò apertissimis rationibus rem satis per se quidem exploratam illustremus, eligere dignū, digniore prætermissio, omnibus iustitiæ legibus aduersatur, tam eius quæ commutatiua, quā quæ distributiua nominatur. Distributiua enim iustitiā præcipit, vt officia publica pro ratione meritorum distribuatur: ne dignioribus minus digni in officijs publicis præferantur: Indignum enim est, vt digniores quidem esuriant, & in obscuro lateant, minus verò digni rebus omnibus affluentes, in fori luce versentur. Quod sanè sine personarum acceptione esse non potest: quæ personas respicit, non causas: & plus fauore & gratia, quàm meritis commouetur. ¶ Peccatur etiam hic contra leges commutatiuæ iustitiæ. Cū enim populus suas sibi opes & liberis suis subtrahat, vt stipendia publica paret, quibus vigilantissimi sibi præsules præficiantur:

si tu, cuius fidei hæc electio credita est, cum
 stipendia habeas locupletissima, quibus vigi-
 lantissimum pastorem præficere possis, non
 tã publicæ quã priuatę utilitatis, cõsanguini-
 tatisve rationē habeas, atq; alienis stipēdijs
 tibi magis quã illis consulere velis, an non a-
 buteris & potestate tibi cõmissa? an non
 in publica cõmoda peccas, & iustitiæ sanctis-
 simas leges violas, qui opes tibi ad Ecclesiæ
 vtilitatem creditas, in tuam tuorumq; vtili-
 tatem priuata ratione conuertis? Sicut enim
 est medicus medico præstantior, & Theolo-
 gus Theologo doctior, & miles milite for-
 tior: ita est pastor pastore vigilantior. Quis
 quis ergo largo stipēdio suscepto, quo opti-
 mum aut medicum, aut magistrum, aut mi-
 litem conducatur, minus bonum eligit, quoniã
 aut consanguineus, aut familiaris, aut seruus
 est: an nõ aliena furatur? & in se suosq; refun-
 dit quę aliorum sunt? Quòd si hunc cõtra iu-
 stitiæ leges facere existimamus, quid de illo
 iudicabimus, qui suas rōnes Ecclesiæ cõmo-
 dis, ad Dei cultum & gloriam, communēq;
 hominum & æternam salutem pertinenti-
 bus, áteterat? ¶ Duo enim sunt quæ permo-
 uere solent homines ad diligenter seruanda
 curandaq; ea quæ ipsorū fidei cõmissa sunt:
 nempe aut ipsarum pretium aut periculum.

Quò

Quò enim res pretiosior est, eò solet diligentius adseruari: & quæ in periculo maiori versatur, cautius etiam custoditur. Quid vero animarum salute pretiosius, pro quibus Dei filius, hoc est, Dei virtus, & Dei sapientia, nõ dubitauit vitam suam & sanguinem fundere? Quid maioribus periculis obnoxium, quàm ipsa salus animarum, cum militia sit vita nostra supra terram, cum hostibus undiq; telisque cingamur, cum inter dracones & scorpiones versemur, cum circumstet nos undiq; peccatum? Hinc enim illud est quod ipse Dominus ait, arctam esse viam quæ ducit ad vitam: & paucos esse qui per eam ingrediuntur: & multos quidem esse vocatos, paucos vero electos. In mari Marfilie (inquit Bernard.) ex decem nauibus, vix vna aliqua periclitatur: at in mari huius seculi, ex decem animabus, vix vna seruatur. Deniq; inter omnia mundi pericula, cedo mihi aliud præsentius maiusq; quam animarum periculum? & inter omnia quæ in pretio habentur, quid quæso mihi pretiosius designabis? Quid aurum, quid gemme, opes, imperia, vniuersa deniq;, quæ totius vniuersitatis ambitu coercentur, si cum animæ vnius dignitate conferantur? an non tenuissimæ stipulæ, abiectissimo pulueri, vmbraeq; inanissimæ similia esse videntur?

*Mat. 7.**Mat. 22.*

buntur? Si igitur & de re omnium pretiosissima, & de periculorum omnium grauissimo agitur, quomodo prætermisso diligentissimo & optimo eius custode & curatore, minus idoneum illi præficias? Agè dum, si regis cuiusuis salus periclitaretur, an excellentissimis atq; peritissimis medicis contemptis, vulgaribus illum committere auderes? Si valida tempestate iactatus, mors tibi ante oculos versaretur, prætermisso ne sapientissimo & experientissimo nauclero, clauū vulgaribus comisisses? Si tota item Reip. salus ex vnus fortuna belli penderet, & haberes strenuos quidem imperatores, vnum verò inter eos facile principem, & in militari disciplina longè peritissimum, an non hoc tempore ratio ipsa & natura dictaret, vt in summo rerum cardine atq; periculo ad summa & maxima remedia confugeret? Quis hoc mentis cōpos negare possit? Quis in eiusmodi casibus si male res cederet, nō culpam omnem in eum conijceret, qui aut præstantissimum medicum, aut vigilantissimum nauclerū, aut sapientissimū imperatorem, cū facile posset, nō aduocaret? Quid verò hæc omnia sunt, si animarū & Ecclesiæ saluti comparètur: nisi aut somnia quædā, aut merè nugæ? Si ergo in his prouidendis ita nos cōmu-

nis sensus & ratio naturalis instituit, vt in sū
 mis negotijs atq; periculis, summa item re-
 media conquireremus, quid in re omniū ma-
 xima atq; grauissima nos facere pareat. ¶ Cu-
 ius rei cum multa quidē & præclara exēpla
 adduci possint, nullū tamen aut maius, aut
 illustrius est, quam ipsius Dei opt. max. qui
 cum Ecclesiæ suæ prouidere pontificem &
 pastorem voluisset, eum elegit, quo neq; in
 cælo neq; in terra vllus erat dignior: nempe
 vnicum filium suū, quem nō modo autorē
 salutis nostræ, sed etiam pōtificē, summūq;
 sacerdotem in mundum destinauit: cū tamē
 alios ad hoc ipsum delegare potuisset. Quod
 idem ipse filius per *Esaiā* significauit dicēs, *Esai. 43.*
 Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tu-
 as propter me. Vbi alius interpretes euidētius
 vertit, Ego, ego ille ipse sum, qui deleo, &c.
 Vt apertē intelligas nulli alij medēdi pecca-
 tis nostris curam creditam fuisse, quam ipsi
 vnigenito filio Dei. Quod explicatius adhuc
 per eundē Prophetam alibi expressit dicēs, *Esai. 63.*
 In omni tribulatione eorum non est tribu-
 latus: & (vt alius vertit interpretes) nō legatus
 aut angelus, sed ipse saluauit eos, et portauit
 eos cunctis diebus seculi. Si igitur Deus pa-
 ter tanti animarū nostrarū salutē fecit, vt cū
 angelos, aut archangelos, aut sanctissimos

patres ad hoc destinare potuissent, omnibus his prætermisissis, eum elegit, quo dignior esse aut cogitari nemo potest: qua quæso fronte tu in vicarium & successorem luperni huius pontificis indigniorem eligas, cum possis eligere digniorem? Cur minoris facias, minusque charam ipse habeas salutem tuam, quam ille habuit, ad quem nihil salus tua pertinebat?

¶ Denique quid super hac re Concilium Tridentinum definiat: quantique hoc negotium fecerit, audiamus. Eius verba sic habent. Si in quibuslibet Ecclesie gradibus pro uidenter scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilque præposterum, multo magis elaborandum est, ut in electione eius qui supra omnes gradus constituitur, non erretur: nam totius familie Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Unde, & si aliàs sancta Synodus de promouendis ad cathedrales, & superiores ecclesias non nulla utiliter decreuerit: hoc tamen munus huiusmodi esse censeat, ut si pro rei magnitudine expendatur, nunquam satis cautum de eo uideri possit. Itaque statuit, ut cum primum ecclesia vacauerit, supplicationes ac preces publicè priuatimque habeantur: atque à Capitulo per ciuitatem & diocesim indicantur: quibus

bus Clerus populusq; bonum à Deo pasto-
rem valeat impetrare. Hortatur ergo & mo-
net eos omnes quorum hoc negotium inter
est, vt in primis meminerint, nihil se ad Dei
gloriam, & populorum salutem vtilius posse
facere, quàm si bonos pastores & Ecclesie
gubernandæ idoneos, promoueri studeât:
eosq; alienis peccatis communicantes mor-
taliter peccare, nisi quos digniores, & Eccle-
siæ magis vtilis ipsi iudicauerint, non quidē
precibus, vel humano affectu, aut ambiētū
suggestionibus, sed eorum exigentibus me-
ritis, præfici diligēter curauerint. Hęc ibi. Ve-
rum de his hætenus: abunde enim ista suffi-
ciunt, vt intelligamus quales Episcopos eli-
gere teneamur.

Ceterum quod de Episcopis diximus, idē
etiam de inferioribus prælatis, hoc est, priua-
tarum Ecclesiarum rectoribus, intelligendū
est. Cū enim in vtrosq; (quanuis dissimili ra-
tione) pastoris nomen cadat, eadem etiam
eligēdi ratio vtrobique seruāda est. De vtrisque
enim verum est quod Sapiens ait, Qualis re-
ctor ciuitatis, tales & inhabitantes eam. *Eccle. 10.*
Celebris enim Philosophorū sentētia est, quod
omne agens agat sibi simile. At huiusmodi
rectores in ordine causarum agentium non
quidem naturalium, sed moralium, cōnume-
rantur:

rantur: ideoq; non mirum est, si quales ipsi sunt, tales etiam sint ij qui sub eorum potestate atq; ditione continentur. Non satis ergo est ad Ecclesiæ salutē vt Episcopi omniū dignissimi sint, sed dignissimos etiam oportet esse eos, quos in consortium & nominis & officij sui asciscūt. ¶ Sed quoniam in hac potissimum re salus Ecclesiæ sita est, nō gra uabor, quibus ad hoc rationibus Episcopi teneantur, paucis cōmemorare. Dupplici ergo nomine ad hoc tenentur. Primū ratione vtilitatis, deinde necessitatis. Vtilitas quidē hac ratione p̄spicitur. Episcopus enim quālibet vigilās & prouidus sit, vnicus tamē pastor est: vnus autem pastor, quomodo sufficiet tot ouium gregibus pascendis, procurādis, atq; tuendis? Vnus operarius, quomodo sufficiet tot vineis fodiendis, pascinādis, atq; putandis? Vnus deniq; in bello dux, quāuis strenuus, militum tamen præsidio destitutus, quid aduersus adunati exercitus agmina poterit? Itaq; sine duce milites, aut sine militibus dux nihil sane magis præstabunt, quā aut sine capite membra, aut sine ministerio membrorum nudum caput. Quam ergo populis vtilitatem vel spectatissima Episcopi probitas allatura est, bonorum ministro-

rum

rum presidio distituta? Vnus (inquit Sa-
piens) quomodo calefiet? imo verò vnus
quam liber ipse caleat, quomodo tot argen-
tia hominum pectora calefiet? Eget ergo
Ecclesię dux militibus strenuis, quorum o-
pera aduersus diaboli machinas & fraudes
muniatur: sine quibus ipse per se aut nihil,
aut certè parum proficiet. Debet ergo vnde
cunq; potuerit viros probos in laboris ope-
risq; sui consortium diligentissimè cõquire
re, prudentissimè explorare, & liberalissi-
mis præmijs inuitare, exemplo Saulis regis:
de quo Scriptura memorat, quòd vbicunq;
audiisset esse fortè aliquem strenuumq; mi-
litem, protinus ad se vocabat, sibiq; iunge-
bat: quo factum est, vt talibus viris exer-
citu confirmato, magnas hostium stra-
ges ederet: ita vt Israeliticus populus, qui
turpiter antè Philistæis seruierat, erigere
se cæperit aduersus eos. Si igitur tales Epi-
scopus habuerit cõmilitones, intelligat sa-
nè fructum laboris sui numero militum
parem futurum. Ita si triginta fuerint, si
sexaginta, si centum, fructus quoq; cente-
simus respondebit: quo enim plures erunt
operarij, eo maior laboris huius fructus pari-
ter cõsequetur. Quid vero ad Ecclesię decorè

Eccle. 4.

1. Re. 14.

splendidius

splendidius, vel ad iustitiam honestius, vel
 ad famam Episcopi gloriosius, quã optimis
 ministris velut optimis ducibus Ecclesiam
 Dei communiri? Quid nõ benè à bonis mi-
 nistris curabitur? quid à malis nõ malè? Nũ-
 quid enim (vt Saluator ait) colligũt de spi-
 nis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis ar-
 bor bona, bonos fructus facit: mala autè ar-
 bor, malos fructus facit. Neq; enim effectus
 à sua causa degenerare solet: illam enim ex-
 primit, illam refert, illam (vt ante diximus)
 imitatur. ¶ Cæterum necessitas præficien-
 di melioris adeo magna est, vt vix vilo scele-
 re diuinum numen offendi grauius, aut Ec-
 clesia lacerari truculētius possit, quàm si præ-
 termisiss dignioribus huiusmodi ministeria
 indignis, minusve dignis conferantur. Quis
 enim ferat (inquit Aug.) eligi diuitem ad se-
 dem honoris & gloriæ, contempto paupere
 instructiore & sanctiore? Hoc enim est acci-
 pere personam, quando non causa sed perso-
 na respicitur: quando quod non causa non
 est, vt causa sumitur: quando aut affectibus,
 aut muneribus, aut precibus, aut cupiditati-
 bus seruitur: & id valet quod erat cõtemnẽ-
 dum, id contemnitur quod erat sequẽdum.
 In quo quidem crimine multiplex sanè rea-
 tus inuenitur. Præterens enim indignum
 (inquit

(inquit Adrianus) reus est omnium animarum quæ ob eius indignitatem periclitantur, reus est omnium flagitiorum quæ ex hoc crimine consequuntur, reus denique omnium aut eleemosynarum, aut aliorum bonorum quæ boni rectoris studio atque opera perficerentur. Quemadmodum enim qui aut imperitum medicum, aut nauclerum, aut ducem, aut pastorem præficit, reus est omnium damnorum quæ ex horum ignorantia aut socordia consequuta sunt. ita planè qui indignum eligit in Ecclesiæ ministrum, omnium malorum consequentium reus est. Omnia enim hæc & nomina & officia cuiuslibet Ecclesiæ ministro simili ratione conueniunt. Nam & medicus est, qui spiritualibus animarum morbis mederi debet: & nauclerus, qui clauum tenens, id est, animarum regimen & ministerium uerbi Dei, per huius fluctuantis seculi undas, fideles dirigit nauigantes: dux etiã est, qui aduersus aciem Diaboli spiritualibus armis munit milites Christi: pastor quoque est, qui ad caulas æternæ uitæ gregem Domini deducit, pabulo doctrinæ sustentat, & à luporum rabie tuetur. Omnibus ergo his nominibus appellatur: quæ tanto sunt insigniora, quanto anima corpori præstat, & cœlestia terrenis antecellunt. Si igitur qui in illorum ministeriorum

riorum electione personas respiciēs, & causam negligens, reus omnium malorum consequentium esse dicitur, quo quæso reatu tenebitur, qui tot animarum reus apud Deum est, quot seruare dignior potuisset, si illis præfectus esset? Quis vero adeò obtusi cordis est, qui nō animo discrucietur, si se fortassis huius tanti criminis reum agnoscat? Cū ad Dauidem Abiathar sacerdos amissis iniuria & crudelitate Saulis parentibus ac fratribus in desertum profugus peuenisset, ait ad illum David, Ego sum reus omnium animarum patris tui: nimirū quia neq; volens, neq; animaduertēs, in causa fuerat, vt Saul præcipiti quodam furore percitus, inuidiaq; sty mulatus, sacerdotes Dñi iugularet. Quid ergo dicet qui & sciens, & volēs, & affectibus suis aut amicorum seruiens, contemptis dignioribus, præficit indignos: ex quorum indignitate tot pereuntium animarum strages consequuntur? Quòd verò omnia mala hæc in electoris caput recidant, audi Hiero. dicentem, De afflictis suis ordinantes, & vitā eorum in scandalum populi exponentes, rei sunt infidelitatis eorum qui scandalizantur. Idem etiam Hieronymus ob hoc ait, Mosem noluisse filium suum principatus sui successorum relinquere: sed alienum & ex alia tri
bu

bu instituisse: vt sciremus principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ. At nunc plures videmus in conferendis beneficijs non ad hoc tendere, vt eos in Ecclesiæ columnas erigant, quos intelligunt magis profuturos: sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs delin- ti, vel pro quibus maiorum quispiam ro- gauerit & (vt deteriora taceam) qui vt cle- rici fierent, muneribus impetrarunt. Hacte- nus ille. ¶ Quoniam verò abusus hic vehe- mentissime semper Ecclesiæ nocuit, Con- cilium Basyliese huic tanto malo occur- rere volens, summum quod humana ratio- ne excogitari poterat remedium (malitiæ tamen hominum obnoxium) opponere vo- lens, pragmatica sanctione decreuit, vt ele- ctos ministrorum Ecclesiæ decantata pri- us Missa Spiritus sancti, post sacramen- talem peccatorum confessionem, & vene- rabilis Eucharistiæ sumptionem, in mani- bus præsidentium huiusmodi se iuramen- ti religione constringerent, Ego N. iuro & promitto omnipotenti Deo, & Sancto vel sanctæ, cuius nomini dicata est hæc Eccle- sia, eum eligere, quem credam futurum esse in spiritualibus & tēporalibus meliorē: nec illi vocis meę suffragio patrocinari, quē veri
similiter

similiter sciuerō promissione aut collatione
 alicuius rei temporalis, seu prece, per se vel
 aliū interposita, aut aliàs qualitercūq; dire-
 ctè vel indirectè, sibi electionem procurasse.
 Et quanuis decretum hoc non obliget, no-
 tum ius inducèdo, declarat tamen quid hoc
 nostro calamitosissimo seculo (quando fi-
 des nutat, & omnis iustitia atq; virtus exu-
 lat: solaq; externa bona perūtur) pastoribus
 Ecclesiæ necessarium sit, vt tanto discrimini
 occurrant. ¶ Quicumq; igitur pastor rectè sa-
 pit, qui salutem Ecclesiæ suæ supra omnia
 charam habet, qui tot animarum iacturam
 sibi à Domino imputari refugit, qui gloriã
 Domini sui cuius personam gerit supra o-
 mnia diligit, quiq; animæ suæ salutem alio-
 rum commodis aut lucris anteferendam pu-
 tat, exhibeat sicut hac in re veluti murum æneū,
 & columnam ferream, imo & adamantinã:
 ne aut adulantium vocibus, aut famulantium
 obsequijs, aut consanguineorum affectibus,
 aut amicorum precibus, aut principum gra-
 tiæ cedens, tam grauiter Ecclesiam lædat, vt
 indigniores præferat dignis. Aded enim au-
 ri sacra fames, aded avaritia & ambitio hu-
 mana pectora obsederunt, vt non tot arieti-
 bus milites quatiãt mœnia hostium, quot
 miserū Episcopi pectus homines expugnât,
 vt ab

vt ab eo tandem quod cupiunt extorqueat.
 Neq; enim tantum aut honoris, aut prouen-
 tus ex victoria milites petunt, quantum ex-
 pinguiori aliquo bñficio: quo nō modo qui
 adeptus est, sed tota interim eius familia &
 alitur & honoratur. Quid ergo mirū si ma-
 iori impetu in pectus Ep̄i irrumpant, quos
 maior extymulat cupiditas, & qui maiores
 ex hac victoria quàm ex illa fructus præsto-
 latur? Si ergo timore pariter & amore Dei,
 metuq; gehennæ non fuerit velut adamanti-
 nis seris munitum pectus Episcopi, quomo-
 do tot tantisq; machinis queat obsistere?
 Quisquis igitur sic instructus est, D. Chry-
 sostomum audiat ita monentē. Sit Episco-
 pus seuerus, sit mitis & humilis, sit liber &
 vehemēs, sit etiam mansuetus & constās: vt
 eum quem dignum esse viderit, cum multa
 potestate siltat, etiam si vniuersi obstitierint:
 indignum verò, etiam si multorum suffra-
 gia eum prosequantur, cum eadem autorita-
 te respuat: nihil aliud respiciens nisi ædifica-
 tionem Ecclesiæ: nec quicquam faciat odio
 vel amore. Verum de his hætenus. Nūc ad
 aliud quod secundo loco mihi proposuerā,
 transeundum est.

C

secunda

Secunda pars.

Proximum enim erat vt deinde quaereremus (id quod est huius causæ caput) quæ res potissimum sint, quæ hominem hoc tanto munere dignum, hoc est, optimum pastorem efficiât. Et quidem M. Tullius cum de optimo Imperatore deligendo, differeret, Ego, inquit, sic statuo, in summo imperatore quatuor has res inesse oportere, virtutem, scientiam rei militaris, auctoritatem, felicitatem. Apte quidem ille quæ optimi imperatoris præcipuæ partes esset complexus est. At nos non eum hic imperatorem describimus, qui ab armorum incurSIONIBUS ciuitatem tueri, hostium impetum propulsare, aciemve instruere debeat: sed eum, qui nobis spiritualis dux & antesignanus aduersus principes huius mundi, & potestates tenebrarum harum (quibuscum continenter bellum gerimus) hoc est Episcopum, futurus sit. Ideoque non admodum dissimilis descriptio boni pastoris ac imperatoris esse debet. In quo optime constituendo, quinque mihi necessaria esse videntur, nempe vitæ sanctitatem, prudentiam, & in rebus gerendis diligentiam, fortitudinem, atque scientiam: ex quibus velut fontibus, cætera virtutum officia quæ

etiam quæ in eo requiruntur, emanant. De his igitur suo iam ordine disseramus.

I.

PRIMO igitur loco sese sanctitas videtur; innocetia offert: quod vel ex his Domini verbis (quæ in initio proposuimus) satis aperte colligitur: qui cum de meritis eligendi pastoris ageret, cæteris omnibus silentio prætermisisset, unam exigit charitatem, & ita exigit, ut non semel interrogasse contentus, iterum atque iterum eandem repetat charitatem. At ubi charitas est, ibi & sanctitas omnis ac vitæ puritas est: adeo, ut quantum quisque habeat charitatis, tantumdem habeat & virtutis. Ait enim Bernardus super Cant. Quantitas uniuscuiusque animæ æstimatur ex mensura charitatis quam habet: ut verbi gratia, quæ multum charitatis habeat, magna sit: quæ parum, parua: quæ verò nullam, nihil omnino sit, dicente Apostolo, Si charitatem non habuero, nihil sum. Qui ergo ante omnia charitatem exigit, in qua summa sanctitatis est, utique sanctitatem primo loco exigit. De qua etiam in concilio Tridentino ita monentur Episcopi. Nihil est quod alios magis ad pietatem, et Dei cultum asidue instruat, quam eorum vita & exemplum qui se diuino ministerio dedicaverunt. Cum enim a rebus seculi in altiorē sublati locum conspiciantur, eos

*Sanctitas
Episcopi
qualis.*

*Bernardus.
sup Cant.*

tanquam in speculum reliqui oculos con-
 ciunt, ex ijsq; sumunt quod imitentur. Quæ
 propter sic decet omnino clericos, in sortem
 Domini vocatos, vitam moresq; suos com-
 ponere, vt habitu, gestu, incessu, sermone, a-
 lijsq; omnibus rebus, nil nisi graue, modera-
 tum, ac religione plenum præferant: leuia
 etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, ef-
 fugiant: vt eorum actiones cunctis afferant
 venerationem. ¶ Hæc igitur sanctitatis præ-
 stantia, facile colligitur ex statu, nomine, &
 officio Episcoporum. Ex statu quidē, quia
 in perfectissimo Ecclesiæ statu atq; ordine
 constituti sunt. Apostolorum .n. successores
 sunt & vicarij: quos in summo Ecclesiæ
 cardine positos esse Apostolus ipse describit.
 Et quâuis status monachorum, eorum præ-
 fertim qui arctissimum viuendi genus profi-
 tentur, sublimis in Ecclesia sit, sublimior ta-
 mē est status Episcoporū. & quò sublimior,
 eò debet esse sanctitate præstantior. Mona-
 chi enim vel ipsi etiam Cartusiani, ad quos
 ex cunctis monachorum ordinibus trāsitus
 patet, ad perfectionem solum rēdere tenen-
 tur: Episcopi autem (quod ad status sui na-
 turam attinet) non ad perfectionem tende-
 re, sed in ipso iam perfectionis culmine po-
 sitos esse decet. Ita enim diuina prouidētia
 comparatū

comparatum est, vt quemadmodum corpora cœlestia (quę cæteris corporibus regendis proposita sunt) tantum alijs pulchritudine, nobilitate, & diuturnitate, quantum officio, excellunt: ita necesse est, vt qui homines in Ecclesia cæteris hominibus regendis præficiuntur, quantum eos superant honore, tantum vitæ meritis & sanctitate præcellant.

¶ Idē etiam ex ipsorum nomine colligitur. Pastores enim eos Dominus hac trina interrogatione appellauit, quibus pascendi oues officium in Petro commisit. Quid ergo ex eorum nomine sequitur, nisi quod D. Greg. ait, Tantum debet actionē populi actio transcendere præsulis, quantum distare solet à grege vita pastoris? Oportet enim vt metri sese sollicitè studeat, quanta tenendæ rectitudinis necessitate constringatur: sub cuius ælimatione populus grex vocatur. ¶ Idem etiam ex officio pastorali facile cognoscitur.

Officium enim pastoris est cooperari Deo ad salutem animarum, dum aut malos reuocat à malis, aut bonos reddere studet meliores. Est ergo munus hoc excellentissimum, & supra omnem humanam facultatem positum, superno tamen Dei dono Episcopis commissum. Quid enim aliud aut optabilius, aut magis ad salutem necessarium, quam artifi-

*Grego. in
Pastora.*

ces in Republica christiana esse, qui ex malis hominibus bonos, aut bonos ipsos reddat meliores? Qua ergo sanctitate pollere necesse est, qui sanctitate sua alios sanctos efficere debeat? Sal enim qui cætera salire solet, salifissimus est, & ignis qui corpora frigida calefacit, calidissimus, & mel quo cibos dulces facimus, dulcissimum sit oportet. Quisquis ergo alios sanctos efficere debet, sanctissimus sit necesse est. ¶ Constat etiam ita esse natura cõparatũ, vt omne agēs agat sibi simile: homo enim generat hominẽ, equus equum, & ignis ignem. Quod non solum in ijs quæ à natura, sed in ijs etiam quæ ab arte efficiuntur, videre est. Pictor enim esse debet, qui aliũ pictorem faciat: & philosophus, qui philosophum: & musicus, qui musicum. Sanctus ergo in primis esse debet, qui alios efficere debet sanctos, cũ nemo alijs dare possit, quod ipse non habeat. Neq; vulgari aliqua, sed eximia atq; excellenti sanctitate, opus est, vt alios tui similes efficias. Semper enim effectus in causa sua eminẽtiõr atq; viuacior est: vt fulgor ipse syderum, qui à Sole dimanat, lõgè splẽdidior in ipso Sole, quàm in astris est. Ergo maxima sanctitatis fulgere debet is, qui velut Sol quidam sanctitatis, in omnes alios tãquã sydera quædã, sanctitatis suæ

suæ rādios emittere debet: quiq; tāta fulgeat
 sãctitate, vt de ei⁹ plenitudine oēs accipiãt.
 Vnde cū in lege veteri Dñs aquas expiatiõis
 & cineres vacę rufę ad purificationē homi-
 nū designasset, mun⁹ tamē hoc mūdis homi-
 nibus cõmisit: vt sic mūdus lustraret immū-
 dū, & ita demū emūdaretur. Vides ergo quo
 modo mūdū esse oportet qui aliorū sordes
 debeat expiare? Rectē enī Ecclesiasticus ait,
 Ab imūdo quis mūdabitur? Cui simile est il-
 lud Gre. Manus sordida aliã nō lauat: & ocu-
 lus plen⁹ puluere, maculã nō cõsīd̄rat: ita mū-
 dus debet esse qui vult aliena corrigere. ¶ Si
 quis aut̄ corrip̄iēdi officiū suscipit, qui mul-
 ta in se habeat correctiōe digna, is cõtra se ha-
 bet Apostolū horribiliter in-tonatē. Si tu, in-
 quit, confidis te ipsum esse ducē cæcorū, lu-
 men eorū qui in tenebris sunt, eruditorē in-
 sipiētū, magist̄rū infantū, habētē formã sci-
 etiæ & virtutis in lege: qui ergo aliū doces, te
 ipsū nō doces? qui prædicas nō furādū, fura-
 ris? q; dicis nō mœchādū, mœcharis? qui abo-
 minaris ydola sacrilegiū facis? qui in lege glo-
 riaris, per præuaricationē legis Deū in hono-
 ras? ¶ Quę cū ita sint, cū Ep̄us tot nominib⁹
 sct̄itate vitę debeat ceteros at̄teire, quid magis
 aut p̄posterū, aut indignū, quã in tā insigni
 dignitate viles atq; vulgares mores dephēdi?

Num. 19

Eccli. 34.
 Gre. mo.
 lib. 7.

Roma. 2.

Leui. 21. Hoc enim illud est quod acriter in lege Dominus prohibuit, cum iussit ne summus sacerdos scortum & vile prostibulum duceret uxorem. Is enim scortum ducere dicitur, qui communem omnium vitam, & vulgares populi mores & opiniones confectatur: scortum enim omnium communis vxor est. Vehementer enim indignum est, ut communis sit vita eius, cuius est dignitas singularis. Nihil verò est vel ad perniciem Ecclesie nocentius, vel ad decorem monstrosius, vel ad publicam salutem infensius, quam si is qui omnes dignitate præit, moribus & vita subfit. Quam quidem indignitatem apposuisti mis verbis D. Bernard. ad Eugenium testatur hoc modo. Monstruosa (inquit) res est, gradus sumus, & animus infimus: sedes prima, & vita ima: lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus: vultus grauis, & actus leuis: caput canum, et cor vanum: facies rugosa, & lingua nugosa: ingens autoritas, & nullas stabilitas. Ex quibus planè verbis apparet, nihil in Ecclesia Dei esse indignius, quam si is qui in summo rerum cardine constitutus est, vulgari vita sit præditus: & terrena sapiat, qui cæteros à terrenis abstractos, ad cœlestia rapere debuisset. Quod quidem monstrum acerbius idem Bernar.

Bernar. ac fufius alio in loco inſectatur, tractās illud Prouerb. 25. Cœlum ſurſum, & terra deorſum, &c. vbi ait. Negligentia prælatorum tantam deordinationem & confuſionem induxit, quòd in eis eſt terra ſurſum, & cœlum deorſum: pedes ſupra caput, facies retrò, & interiora extra effuſa ſunt. Deus ibi conculcatur, & terra deificatur: diabolus honorifice recipitur, Deus vero contumelioſè repellitur. Quæquidem horrenda monſtra, ita ibidē vir ſanctus exponit. Terra (inquit) ſurſum eſt, & cœlum deorſum, vbi terrena cœleſtibus, & ima ſummis præponuntur. Pedes ſunt ſupra caput, vbi viri ſpirituales deſpiciuntur, homines verò terrena ſapientes, & ad ſolum regimē temporalium vtiles, in honore habētur. Facies eſt retrò, cùm in operibus quæ videntur bona, potius vtilitas terrena intenditur, quam merces interna. Interiora effuſa ſunt extrà, cùm bona interna negliguntur, & exteriora diliguntur: Deus verò conculcatur, & terra deificatur, vbi deficit charitas, & regnat cupiditas: Diabolus honorificè recipitur, & Deus contumelioſè repellitur, vbi raptores & uſurarij cū honore recipiuntur, & magnis expenſis procurantur: boni vero pauperes vel repulſam patiuntur, vel malè procurantur. Habetis ergo patres ex

*Bern. in
expoſitio
ne regule
S. Benedi
cti, parte
3. cap. 7.*

11 1692

tres ex his Bernardi verbis quot portenta ac
 monstra deformis vnius pastoris vita partu-
 riat. Error enim in eo qui præest, & omni-
 bus in exemplum propositus est, non potest
 non plures in cæteris qui ei subsunt errores
 parere. Quemadmodum enim si primus cœ-
 lestium orbiū à solito cursu suo aberraret,
 necessario omnia quæ in hoc inferiori mun-
 do sunt perturbarentur (vt pote quæ ab illo
 primo motu pendent) ita cū Episcopus sit
 velut prima causa primusq; motor omnium
 quæ in Ecclesia fiunt, necesse est vt vitium
 quod in eo velut in prima causa est, per o-
 mnia Ecclesiastici corporis membra diffun-
 datur: vnde tot portenta oriuntur. Quo fit,
 vt vnius crimen, subditorum omnium rui-
 na sit. Quod planè sanctus Propheta aper-
 tissimis verbis indicauit, cū secundū ver-
 sionē Hieronymi ait, In circuitu impij am-
 bulant, cū exaltati fuerint vilissimi filiorū
 hominum. Quando. n. hos regnare contige-
 rit, & clauum Reip. tenere, quid aliud nisi
 animarum naufragia, & malorum omnium
 abundantiam consequi necesse est? Ex qui-
 bus omnibus apertè colligitur, quam neces-
 saria sit in magistris sanctitatis, vitæ sanctitas,
 quamq; monstrosa ac detestanda omnis ini-
 quitas: quod primū est inter ea quæ ad opti-
 mum

Psalm. 11.

mum pastorem cōstituendum requiri supra memorauimus.

POST sanctitatem vero prudētia sequitur: quā & ipsius charitatis & omnium virtutum auriga est: quam D. Bernardus ab instituto professionis suæ non recedens, virtutum abbatissam non incōmode nūcupauit. Ad ipsam enim pertinet virtutes omnes dirigere, mediūq; in eis definire, & ipsius etiā charitatis feruorem ne in furorē degeneret, velut frēno quodā & temperamento coercere. Hæc autem virtus cū omnibus alijs, tū his qui principatum gerunt maximē necessaria est. Ad principem enim spectat ordinare, hoc est, homines ipsos conuenientibus medijs in suos fines dirigere: quod sapiētis atq; prudentis viri munus est. Vnde quemadmodum natura ipsa corporibus animatiū oculos contulit, qui mēbra cætera certa ratione dirigerent, ita in corpore Reip. princeps, & in Ecclesia Episcopus instar oculorū sūt, qui cæterorū membrorū Ecclesiastici corporis actiones oēs ad certissimā diuinæ legis normam dirigere debent: ex quo etiam nomē ipsū Episcopi derivatū est. Epūs enim Græca vox est, à cōtēplando vel speculādo deducta. Vndē speculatore vocat eū Dñs apud Ezechielē dicēs, Fili hominis speculatore ddi te domui

Prudētia

Episcopi.

Ezechi. 3

domui Israel. Quę quidem prudentię virtus
 adeo curam publicam gerentibus necessaria
 est, vt hanc vnam Solomon (optione sibi a
 Deo data petendi quod vellet) poposcerit:
 qua populum sibi commissum regere & in
 officio continere posset. Quę sanę eius peti-
 tio ita Deo placuit, vt non solum quam pe-
 tiuit prudentiam, sed opes etiam & gloriam
 quas non petierat, cumulatisimę fuerit im-
 partitus. Est enim hęc virtus adeo principi-
 bus necessaria, vt eadem in libris Sapientię
 de se ipsa testetur, Reges oēs per se vnam re-
 gium principatum tenere, & legum condito-
 res iusta decernere. Ipsius numine principes
 imperare, & qui autoritate plurimum valēt,
 iustitię moderationem tenere. Et haud mul-
 to post, virtutis huius vim idem Solomō
 per eiusdem prudētię personam ita exagge-
 rat, Audiens sapiens sapientior erit, & intel-
 ligēs gubernacula possidebit. Et rursus, Ser-
 uus sapiēs dominabitur filijs stultis: & inter
 fratres hęreditatem diuidet. Cumq; filius
 natura superior sit, & seruus inferior, adeo
 tamen potens est sapientia, vt ex seruo non
 modo liberum, sed etiam liberis superiorem
 faciat. Quamobrem merito D. Greg. aduer-
 sus eos qui tantę huius virtutis præsidio de-
 stituti, pastoris officium inuadunt, clamat
 dicens,

3. Reg. 3.

Prou. 8.

Prou. 1.

Prou. 17.

Grego. in

Pastora.

dicens, Nulla res doceri præsumitur, nisi in-
 tenta prius meditatione discatur. Ab impe-
 ritis ergo pastorale magisterium quæ temeri-
 tate suscipitur, quando ars est artiũ regimen
 animarum? Quid enim ex hoc consequi ne-
 cesse est, nisi quod à Domino dictũ est, Cæ- *Mat. 15.*
 ci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autẽ si cæ-
 co ducatum præbeat, ambo in foueã cadũt.
 Cæcitatem vero hanc Dominus tanquã ma-
 ximum flagellum impijs p̄ Prophetã cõmi-
 natur dicens, Ecce ego addam vt admiratio *Esaiæ. 29*
 nem faciam populo huic miraculo grandi &
 stupendo: peribit enim sapiẽtia à sapienti-
 bus, & intellectus prudentium eius abscon-
 detur. Sine prudentia autem & intellectu,
 quid præclare poteris administrare, etiam si
 omnibus alijs virtutibus instructus sis. Hæc
 enim virtus ubiq; in literis sanctis fortitudi-
 ni antefertur: quoniam efficacior est ad res
 gerendas prudenter excogitata ratio, quam
 quæcunq; siue potentia, siue fortitudo hu-
 iusmodi consilio destituta. Vnde scriptũ
 est, Ciuitatem fortium ascendit sapiens, de- *Prou. 21.*
 struxitq; robur fiducia eius.

III.

POST prudẽtiã sequitur in rebus agẽ- *Diligẽtia*
 dis diligentia, & pia quẽdam pastoralis curæ *& solici-*
 sollicitudo, quæ velut aculeus quidam est & *tudo Ep̄i*
 stymulus *scopi.*

- Stimulus rerum gerendarum: quæ ad eò pa-
 storibus necessaria est, vt huius præcipuè me-
 tionem fecerit Apostolus, cum officia singu-
 lis Ecclesiæ gradibus cõueniètia distribuès,
 pastori tribuit sollicitudinem dicès, Qui præ-
 est in sollicitudine. Quam ipse vsq; ad eò re-
 tinuit, vt inter maximos labores, quos p De-
 gloria illustranda, Euangelioq; amplifican-
 do perpeffus fuit, instantiam suam quotidia-
 nam, omniũq; Ecclesiarum Dei sollicitudinẽ
 cõnumerauerit. Cuius sanè illa sunt officia
 maximè propria, quæ mox explicauit, dicès.
- Rom. 12.** Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis
 scandalizatur, & ego non vror? Huius vero
 imaginem vigilàs ille pastor nobis exhibuit,
 qui expostulãti socero ait, Die noctuq; estu-
 vrebam & gelu, fugiebatq; somnus ab oculis
 meis. Si quid furto perierat, à me exigebas:
 ego damnum omne reddebam. Quòd si tan-
 ta cura materiales oues ab incurfu bestiarum
 peruigil pastor ser uare debet, quid quæso par-
 eas ab incurfu & faucibus rugientium De-
 monum eripiat? Quam etiam curam satis
 quidem accurate Solomon sub fidei iussoris
 imagine depinxit, cum ait. Fili mi si spon-
 deris pro amico tuo, defixisti apud extra-
 neum animam tuam: illaqueatus es verbis
 oris

oris tui, & captus proprijs sermonibus. Fac
 ergo quod dico fili mi, & temetipsum li-
 bera: quia incidisti in manum proximi tui.
 Discurre, festina, suscita amicum tuum,
 ne dederis somnum oculis tuis, neq; dormi-
 tent palpebræ tuæ: eruere quasi damula de
 manu, & quasi auis de insidijs aucupis: Qui
 bus verbis videtur mihi Solomon pro di-
 gnitate curam pastoralis officij descripsisse.
 Videbat enim homo sapientia Dei plenus di-
 gnitatem animarum, intelligebatq; similem
 dignitati curam futuram: neq; dissimilem
 rationem de tam pretioso deposito exigen-
 dam: ac proinde tanta contentione curato-
 rem excitat, vrget, ac modis omnibus ex-
 timulat vt discurrat, festinet, suscitet ami-
 cum suum: hoc est, vt admoneat, arguat, ob-
 secreet, increpet, faciem commutet, & in o-
 mnes se vertat figuras, vt oues tandem quas
 sibi charissimas esse oportet, & amici no-
 mine censentur, ad operandum, debitumq;
 religionis officium exoluendum, excitet,
 ac vigilare, & sibi prospicere faciat. ¶ Iun-
 genda ergo est prudentiæ sollicitudo ac di-
 ligentia, sine qua prudentia ipsa manca
 esset & mutila. Quemadmodum enim na-
 tura, quæ homini animum & mentem dedit,
 corpus

corporis etiam membra tribuit, quæ veluti quidam satellites ac famuli mentis decreta perficerent: ita etiam prudentiæ adhibenda diligentia est, quæ celeriter exequatur quid quid matura prudentiæ deliberatione sancitum fuerit. Alioqui cum prudentia non ad contemplandum sed ad efficiendum instituta sit, quid proderit optima reperisse, si nihil tandem efficias? Quid aut excellentissimus in bello dux, aut experiētissimus in mari nauta, aut medicus peritissimus utilitatis afferet, si quæ illi dictauerint, nemo exequatur? Quemadmodum enim non satis est audire legem Dei, nisi ea exequaris quæ ipsa lex præcipit: ita non satis est si prudentiam habeas, qua agenda discernas, si diligentiam non adhibeas, qua decreta perficias.

IIII.

Fortitudo Epi. SED alium adhuc comitem prudentia desiderat, nempe fortitudinem. Frequenter enim prudentia definit ardua quædam propter virtutem esse aggredienda, manumq; ad fortia mittendam: ad quod neq; sola sufficit prudentia, neq; pares habet vires diligentia, si fortitudinis præsidio destituta sit. Sæpe enim Ecclesiæ iura ab inuasoribus defendenda, sæpe amissa bona repetenda, per multo quoq; potentibus viris quæ iniuste exigunt, neganda,

neganda, innumerabiliaq; multorum vitia
 vel obiurganda, vel rescanda sunt. Quid?
 quod cum hæreticis & hæreticorum fauto-
 ribus, & cum principibus sæpe viris decertā
 dum est? Deniq; sicut ipse princeps pastorū
 Christus in petram offensionis, & in signū
 positus fuit: aduersus quem insurgeret mū-
 dus, & contra quem fremerent gētes, & prin-
 cipes conuenirent in vnum: ita quisquis lo-
 cum eius tenet, & spiritū eius hausit, & mu-
 nus exequitur, simile certamē se sciat esse fu-
 biturum. Ea enim carnis & sanguinis natu-
 ra est, ea ad malum procliuitas, vt semper ad-
 uersus spiritum spiritualiaq; decreta tota vir-
 tute decertet. Deniq; in eo loco Episcopus
 constitutus est, vt verè in illum cadat quod
 olim de Ismahele dictum est, Manus eius cō-
 tra omnes, & manus omnium contra eum:
 atq; è regione fratrum suorum figet tētoria.
 Quāta ergo ad hæc omnia fortitudine opus
 est? Nimirum tanta, quāta olim Prophetas
 Dominus armavit, cum eos ad obiurganda
 hominum flagitia mitteret. Quo quidē spi-
 ritu afflatus & armatus olim Micheas, ait,
 Ego autem repletus sum fortitudine spiri-
 tus Domini, iudicio, & virtute, vt annun-
 tiem Iacob scelus suum, & Israel peccatum
 suum. Hieremix verò Dominus ipse dicit,

D Ego

Luce. 20

Psal. 2.

Gen. 16.

Miche 3.

Concio

*Hiere. 1.
Ezech. 3.*

Ego quippe dedi te hodie in ciuitatē munitā, & in colūnam ferreā, & in murū æreū super omnē terram, regibus Iuda & principibus eius. Ezechieli vero dicit, Ecce dedi frontem tuā valentiorē frontibus eorum: vt adamantē & filicē dedi faciem tuā. Vide quēso qua fortitudine armatus erat, qui adamanti comparatur. Adamas enim adeò impetrabilis est, vt ictus malleo, magis ipsum malleum conterat, quā ab eo cōteratur. Qua mirabili fortitudine & inuictō robore, sancti Mārtires & Prophetę vsq; adeò excelluerūt, vt non modo tormentorū ictibus nō cederent, sed illos etiam votis omnibus expeterent: sicut idem ille Hieremias expetebat dicēs, Propterea laborē & miserā inuocabo. Vt fortis. n. athleta, adeò labores pugnasq; non extimescebat, vt vel eas etiam vltro in certamen vocaret: sic enim hunc locū explanat Hieronymus. ¶ Hac fortitudine munit⁹ erat sanctus ille Thomas Cantuariensis Antistes, quando nullis neq; suis neq; suorū claudibus fleēti potuit, vt iniquo regi Ecclesię iura inuadere cupienti, cederet. Hac erat armatus Ambrosius, quando Theodosiū imperatorem propter admissum scelus ab Ecclesię ingressu prohibuit, quando publicā penitētiam indixit, quādo extra cācellos chori
ad

*Hiero. su
per Aba-
chuc. c. 1.*

ad diuina stare fecit (quodq; his maius est)
 quando Imperatori Arriano basylicas peten-
 ti, & mortem etiã minitanti, infracto animo
 restitit dicens, Tradere basylicas non possũ,
 sed pugnare nõ debeo: quia nõ tradẽdas, sed
 seruãdas accepi. Quid vero Alexãdrũ Alexã-
 driã antistitem, memorẽ? Nã & is Eusebij
 & Arrij potentissimorum hæreticorũ telis
 ac minis orando magis quam pugnãdo con-
 stantissimẽ restitit, vt Rufin^o autor est. Quid
 deniq; successorẽ eius Athanasĩũ? cuius in-
 superabilem fortitudinẽ atq; constãtiã torus
 aduersus eũ concitatus orbis, superare non
 potuit? Quid verò in tantis rerũ fulminibus
 faceret Epũs, fortitudinis huius armis dẽstitu-
 tus? Nẽpe sine hoc tanto spũ, sine his armis,
 sine hac animi magnitudine, ruet equitas, in-
 nocẽtia iacebit, scalebit iustitia, integritas ob-
 solescet, & omnis Ecclesiastica disciplina si-
 mul cõcidet: dũ importunitati atq; tyranni-
 di impiorũ cedit inermis & imbecilla prudẽ-
 tia. Quod euidẽter planẽ D. Cyprianus in
 Epistola quadam ad Corneliũ Papã his ver-
 bis exprimit dicẽs, Quod si ita res est frater,
 vt nequissimorũ timeatur audacia, vt quod
 mali iure & æquitate non possunt, temerita-
 te atq; desperatione perficiant, actum est de
 Episcopat^o vigore, & de Ecclesię gubernãdẽ

*Ruf. Hy-
sto. Eccle.
lib. 1. c. 12*

*Cypri. in
Epist. ad
Cornel.*

Concio

sublimi ac diuina potestate: nec Christiani
vltrà aut durare, aut esse possumus, si ad hoc
uentum est, vt perditorum minas atq; insi-
dias pertimescamus. Et mox, Manere debet
apud nos frater fidei robur immobile, & sta-
bilis atq; inconcussa virtus contra omnes in-
cursus atq; imperus oblatrâtium fluctuum,
Ibidem. velut petræ obiacentis fortitudine & mole
debet obsistere. Et rursus, Conuitia eorū
quibus se & vitâ suam quotidie lacerant nō
timeamus, fustes & lapides, & gladios, quos
verbis parricidalibus iactitant, non perhorre-
scimus: quod in illis est, homicide sunt apud
Deum tales, necare tamen non possunt, nisi
eis Dominus permiserit. Hæc est ergo forti-
tudo qua Episcopi pectus munitum esse de-
bet, vt ius, vt fas, vt innocentiam, fidemq;
tueatur, vt cum gregibus flagitiosorū homi-
num aduersus Ecclesiæ decreta pugnantium,
conflictetur: quam si non habeat, non ascen-
dat cathedram: quia huic tanto muneri im-
par est. Sic enim ait Sapiēs, Noli fieri iudex,
nisi valeas virtute dirumpere iniquitatem.
Ecclesi. 7 Et apertius adhuc, Noli accipere ab homine
ducatum, neq; à rege cathedram honoris: ne
fortè extimescas vultum potentis, & ponas
scandalum in agilitatem tuam. Rectissimè
Ibidem. enim & grauissimè à Seneca dictū est, Odia
qua

qui nimium timet, regnare nescit. Quauis enim (vt Sapiens quidam dixit) nullū supplicium sit grauius publico odio, hoc tamen supplicium propter Ecclesiæ salutem ac disciplinam retinendam, constanti & erecto animo subeundum est. Propter hoc ergo prudentiæ non modò diligentia, sed etiam fortitudo iungenda est: quæ decretis prudentiæ viam muniat, quoties arduum aliquid aggrediendum est. In quo etiam ipsius naturæ mirabilem rationem imitari debemus: quæ in appetendi potentia non modò vim concupiscibilem, sed etiam irascibilem velut satellitem armatum posuit: vt quoties arduum aliquid animus concupisceret, spiritum quoque & impetū haberet generosum, quo in illud irrumperet: ne ex difficultate rei desperatione concepta, necessarijs ad vitam opibus natura destitueretur. Qua vi si aliquod animal orbatum nasceretur, non minus inter monstra referendum esset, quam si altero aut oculo, aut pede orbatum esset. Atque hoc nomine appellare soleo eos omnes qui recta quidem cupiunt, nihil tamen aut ex inertia, aut ex infirmitate animi operantur: facile enim pronuntio eos spiritualia quædam monstra esse, quæ vim quandam habeant qua recta concupiscant, non autem qua viriliter aggrediātur.

Concio
tur ea quæ rectè concupierunt.

V.

*Scientia
Episcopi.*

VLTIMO verò loco scientia necessaria est, quæ ipsam illustret ac dirigat in agendo prudentiam. Prudentia enim & scientia duo sunt velut oculi, quibus humana vita dirigitur & illustratur. Neq; enim aut ingenij lumen, aut naturalis prudètia per se sola sufficiunt ad humanarum actionum regulam constituendam: quæ non legibus nature solum, sed etiam diuini & humani iuris sancti onibus instituenda est. Rectè enim Cicero, Ut ager, inquit, quanuis natura fertilis, sine cultura fructuosus esse non potest, sic neq; sine doctrina animus. Vnde meritò illa sententia cõmendatur, Duplum quam alij vident, qui literas didicerunt. Deniq; Lactãtius duabus rebus totius Christianæ philosophiæ summã credidit cõtineri, virtute sci licet, & scientia. Ait enim, Duo sunt, quæ simul efficiunt illud quod quæritur: scientia id præstat, vt quomodo & quò perueniendũ sit, nouerimus: virtus, vt perueniamus: alterum sine altero nihil valet. Quæ quidẽ sentètia, nõ ad Episcopos modò, sed in vniuersum ad oës homines pertinet, quicumq; rectè vitã suã instituere volent. Qualis. n. si ne doctrina hominũ vita esse poterit, à qua,
post

post diuinā gratiā opemq; cœlestem, omnia ad bene viuendum lumina præsidiaq; petenda sunt? Merito enim Cicero sub Philosophiæ nomine in eius laudem exclamat dicens, O vitæ Philosophia dux, o virtutis indagatrix, expultrixq; vitiorū, quid nō modò nos, sed omnino vita hominū sine te esse potuisset? Tu vrbes peperisti, tu dissipatos homines in societate vitæ cōuocasti: tu eos inter se primò domicilijs, deinde cōiugijs, tum literarū & vocū cōmunionē, iūxisti. Tu inuētrix legū, tu magistra morū, & disciplinæ fuiti. Tu vitæ trāquillitatē largita nobis es, & terrorē mortis sustulisti. Deniq; rogatus ipse summus inter philosophos Socrates, qd̄ ei animal pulcherrimū videtur, Homo, inquit, sciētia exornatus. Nulla enim fortuna est, quālibet humilis & abiecta, quæ doctrinæ splendore atq; ornatu non fiat illustrior.

¶ Quòd si infimæ sortis hominibus tātū doctrina splēdoris addit, quid eis præstabit, qui in excelso constituti, viuendi leges atq; iura cæteris præscribūt? Quis ergo nō videat quāto his doctrina magis necessaria sit? In literis n. (ait Chrysolog⁹) prudēs inuenit, vnde sapiētior fiat: ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur: inde princeps accipit, quò populos sub æq̄litate cōponat: nec aliq̄ in mūdo

Cicero. 5.
Tusc.

Chrysologus in Epist. quadam.

potest esse fortuna, quam literarum non au-
geat gloriosa notitia. ¶ Quod si in omni for-
tuna (in ea præsertim que sublimior est) adeò
laudabilis & necessaria esse scientia perhibe-
tur, quanto in Episcopo laudabilior, qui oculus mundi est, & velut Sol quidam in Eccle-
siæ cœlo residens, qui ignorantia noctem ab
hominum mentibus depellat? Neq; mirum
est, si Ecclesiæ solem Episcopum appellemus:
quando ipse Dominus, & lucernam super cœ-
delabrum positam, & lucem mundi Episco-
pos appellavit dicens, Vos estis lux mundi.

Gene. 1.

Quemadmodum ergo Solem cæteraq; lumi-
naria initio mundi Deus in firmamento po-
suit, ut luceret super terram: ita in firmamē-
to Ecclesiæ Episcopos quidem tanquam So-
les, alios verò doctores, tanquam cætera lu-
minaria & sydera ad illuminandas mētes ho-
minum designavit: ut lucē quam ipsi à Deo
receperunt, alijs impartiantur. Ita enim di-
vina sapientia cuncta disposuit, ut infima di-
rigat gubernetq; per media. Et in supremo
quidem rerum cardine Deus est, in imo autē

Deut. 5.

ter Moyse) Episcopus est, qui locum illius
tenet, qui Dei & hominū mediator pro no-
bis factus est. ¶ Si ergo ad Episcopum perti-
net alios erudire, quomodo id, si doctrina
careat,

careat, præstare poterit? Sicut enim fieri nõ potest, vt Sol illuminet, si obscurus sit & caliginosus: ita neq; doctoris munere perfungi is poterit, qui ignorantie tenebris inuolutus fuerit atq; demersus. Quod si ita sit, quid ex hoc consequi necesse est, nisi id quod Saluator ait, Si lumen quod inte est, tenebræ *Matt. 6.* sint, ipsæ tenebræ quantæ erūt? Hac ergo de causa Apostolus Petrus iam iã moriturus, Clementē sanctissimū virū, & in omni ecclesiastica disciplina eruditum, pro se in Ecclesiæ pastorem suffecit: iussitq; vt idē Clemēs hoc ipsum Iacobo fratri Domini, et Hierosolimorū Episcopo literis significaret. Nec veraris (inquit) ne fortè multum de meo exitu contristandus sit, cum id me pro pietate sustinere non ambigat. Erit autem ei grande solatium, si didicerit quod post me nõ im- peritus aliquis, aut indoctus, aut ignorās diuini verbi mysteriū, & Ecclesiastici ordinis disciplinam, vel doctrinæ regulam nesciens, susceperit cathedram meam. Scit enim, quia si indoctus & inscius officium Doctoris accipiat, sine dubio discipuli & auditores ignorantie tenebris obuoluti, in interitū demergentur. Hactenus verba Petri, q̄ Clemens ipse in Epistola ad Iacobum fratrem Domini refert: per quæ liquido cõstat quantopere *To. 1. Cõ cil. fo. 33.* animarū

animarū curā habēti necessaria doctrina sit.
 ¶ Quid. n. est in officio pastoralis, quod eius
 luce & splendore non indigeat. Nam & ad di-
 iudicanda dogmata fidei, & ad lites Ecclesie
 dirimendas, & ad populū instituendū, & ad
 quæstiones in rebus ambiguis dissoluendas,
 ac deniq; ad discernendū inter leprā & non
 lepram, ita scientia necessaria est, vt absq; ea
 nihil magis possis definire, quam si oculis ca-
 ptus, velles de coloribus iudicare. Quocirca
 Dominus Leuitas olim a cætera populi tur-

Num. 8

ba separauit: quos ad ministerium tēpli, stu-
 diumq; diuinarum legum relictis omnibus
 humanæ vitæ negotijs, destinauit: vt huic
 studio semper intenti discerēt, quod postea
 rudi populo traderēt. Quod cū alij reges,
 tum maximè sanctus Iosaphat diligentissi-

2. Par. 19

mè curauit: qui sacerdotes & leuitas per oēs
 regni sui ciuitates disperisit: qui librum legis
 in manibus tenētes, homines instituerēt, &
 ad diuina præcepta informarēt. Quod exē-
 plū catholica Ecclesia imitata, in cōcilio Car-
 thaginēsi 4. instituit, vt Ep̄i alia quidē per a-
 lios officia ministrarēt, ipsi verò studio diui-
 næ legis, orationi, & prædicationi ab omni-
 bus alijs negotijs feriat, se totos addicerēt.

¶ Deniq; quā necessaria sit in Ep̄o scientia
 atq; doctrina, defectus eius apertè declarat.
 Maximū enim bonū esse necesse est, cuius sit

defectus maximū malū. Quale vero sit hoc malū, apertè indicat Esaias, ppheta: qui inter maximas populi calamitates hāc enumerat, qđ Dñs auferat à Iuda & Hierusalē senē, & cōsiliariū, & prudentē eloquij mystici. Cū enim Dñs ciuitatē illā & regnū, ppter neglectam religionē & virtutē demolliri veller, abstulit prius fundamēta atq; columnas oēs quib⁹ ciuitatis & regni salus nitebatur. Columnæ autē erāt cōsiliarij, & prudētes eloquij mystici: quibus sublatis, cū religione & prudētia ciuitas pariter esset interitura. Sublato n. doctore atq; doctrina, neq; fides, neq; religio, neq; iustitia, neq; vllū in ciuitate p̄sidiū siue diuinū siue humanū reliquū erat. Satis igitur demōstratū esse puto, quā magna Ecclesię calamitas sit sacerdotū ignorātia. Quo circa sūma ratione in sacra Tridētina synodo decretū fuit, ne quis ad cathedrā Ecclesię deligeretur, qui nō esset sacris aut canonicis literis ita imbutus, vt vel iā Doctor laureatus, vel doctoris laurea dignus esset. Alioqui meritō Dñs quereretur id qđ olim per prophetā cōq̄stus ē, Tenētes legē nescierūt me, & pastores preuaricati sunt in me. Terrenis enim cupiditatibus & negotijs implicati, qui legem Domini scire atq; docere debuerunt, vtrāq; curam cum discendi, tum docendi abiecerūt. Quo quid esse potest indignius?

*Esaiæ. 3.**.8. ad. 2.**ut. 1. 1. 1.**.1. 1. 1.**Hiere. 2.*

Ridiculosa (ait Sanctus quidam) res est, vel potius periculosa, speculator cæcus, doctor incius, præcursor claudus, prælatus negligēs, & præco murus.

1. Cor. 8.

Sed quoniã ab Apostolo didicimus, quòd scientia inflat (non quidem suo, sed hominũ vitio: qui bonis sæpe rebus ad perniciẽ abutuntur) ideò danda opera est, vt hæc ipsa sciẽtia humilitatis virtute condiatur, ne turgescat fastu, & auctori suo noceat, quod alijs præ-

Grego. in Moral.

sidio esse solet & saluti. Id quod D. Gregorius admonet his verbis, Summa cura prouidendum est, ne accepta sapiẽtia, cum ignorantix tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat: & iam sapientia esse nequeat: quæ & si locutionis virtute fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscuret. Deniq; vera & salutaris scientia nõ fastum, sed

Ecclesi. 1.

dolorem nobis ingenerare debere prædixit Solomon, cum ait, Qui addit sciẽtiam, addit & dolorem. Habet enim Sapiẽs oculos quibus veras rerum facies agnoscat: datq; semper operam ne falsa boni specie fallatur. Plurima enim sunt quæ (vt elegãter Poeta quidam dixit) geminas habent facies: foris alba, sed intus nigra: suo fallunt oculos spectata colore. Cũ ergo vir Sapiens non fallaciarum specie ducatur, intelligatq;, omnia ferè quæ

quæ oculis conspiciuntur, fucata esse atq; fallacia, & (instar libri illius, quem Ioanes in Apocalypsi Angelo tradente vorauit) in ore quidem dulcia, sed in ventre paulo post amara esse: nihil in rebus humanis videt, quod non Heracliti lachrymis prosequatur: quod non funestum, fragile, calamitosum, et miseratione dignum deprehendat. Hinc est quod D. Gregorius ait, Vera scientia afficit, non extollit: nec superbiētes quos impleuerit, sed lamentantes facit: qua quisq; cum repletus fuerit, priori loco se scire appetit: & iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa verius recognoscit.

Apo. vi.

Greg. in
Moral.

Hæ sunt Patres ampl. gemmæ & margaritæ prætiolissimæ quæ in ornatu Põtificis præcipue nitere debent, quæ illum coram Deo & hominibus ornatisimum faciunt. Quibus si nobilitas & generis splendor accesserit, adeo ministerium hoc absoluitur, vt nihil in eo desiderari posse àplius videatur. Omnes enim hæ virtutes, ipsa nobilitate ne scio quo pacto nobilitantur. Si enim Poëtæ dicere licuit, quod gratior erat pulchro veniens in corpore virtus: quanto ea erit illustrior, si cum maiorum gloria, generisq; claritate iungatur? Neq; illustrior modo, sed potō

potentior etiam, atq; ad ecclesię commodi-
tatem vtilior. Sic enim Solomō ait, Vtilior
est sapientia cum diuitijs: & plus prodest vi-
Eccle. 7. dentibus Solem. Sicut. n. protegit sapientia,
sic protegit pecunia. Quod etiā elegāter in-
geniosus Poēta significauit dicēs, Haud fa-
cile emergūt, quorū virtutibus obstat res an-
gusta domi. Cōstat igitur plurimū accessio-
nis fieri his virtutibus, si ad eas & potētia &
nobilitas accesserint, quæ facultatis plurimū
ad res gerēdas, & autoritatis ad potētiū vim
reprimēdā conferre solēt. Cæterū existima-
re solā nobilitatē ad hoc tantū munus pro-
dignitate obeundū, sufficere, & in illa rerū
omniū summā collocare, eorū est, qui vitam
omnē in otio, luxu, atq; desidia traduxerūt,
nec vllis virtutū, aut literarū studijs animū
excoluerunt: quos Cleantes Phūs insignis,
vna tantum forma à brutis differre dicebat:
ideoq; cū his clarissimis ornamentis destitu-
ti sint, ad vnā nobilitatem gratis omnia refe-
renda esse arbitrantur.

*De præci-
puiis Epi-
scoporū
officiis et
primū de
officio cō-
cionādi.*

VI.
CÆTERVM quoniā hæc generali-
ter dicta sunt, nec satis Epī vitā describunt,
quæ suas habet actiones, quibus potissimū
nititur, dabitis mihi Patres āplissimi veniā,
si quæ præcipua eius officia sint, paucis atti-
gero.

gero. Scitis enim in doctrina ea quæ de moribus est, generales Canones, nisi ad specialia descēdas, parū esse vtilēs audiētibus. Ex his igitur virtutibus quas hactenus cōmemorauimus, tanquā ex fontibus, oīa officiorū genera quæ ad Episcopi munus pertinet (quæ & multa & varia sunt) hauriūtur. Nec enim tantarū rerū momenta, quibus animarū salus, & æterna vita cōtinetur, sine maximarū & pulcherrimarū virtutū officijs sustentari possūt. Inter quæ, primū ac principē locū sibi vēdicat munus cōcionandi: hoc est, mētes hominū densissimis ignoratiæ tenebris oppressas, illuminandi, & diuinis legibus informādi. Hoc inquā præcipuū Episcoporū munus est. Quēadmodū. n. in cœlesti illa hierarchia superiores angeli, illumināt inferiores: ita in Ecclesiastica, Episcopi (qui in supremo Ecclesiæ cardine cōstituti sunt) cæteros illuminare, diuinis legib⁹ informare, à vitijs ad virtutē auocare, & cōtinēter tanquā dominicæ gregis canes aduersus lupos, & tetra ac funesta vitia oblatrare debent. ¶ Quali vero vinculo ad hoc Episcopi astringātur, a pertissima similitudine Dominus apud Ezechielem indicat dicens, Terra cum induerit super eā gladiū, & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & constituerit

Eze. 33.

Concio
tuerit eum super se speculatorem: & ille vi-
derit gladium venientem super terram, &
cecinerit buccina, & annunciauerit populo:
audiens autem quisquis ille est sonitum buc-
cinæ, si nō se obseruauerit, veneritq; gladius
& tulerit eū, sanguis ipsius super caput eius
erit. Sonum buccinæ audiuit, & non se ob-
seruauit, sanguis eius in ipso erit: si autē se cu-
stodierit, animam suam saluabit. Quod si spe-
culator viderit gladium venientem, & non
insonuerit buccina, & populus non se custo-
dierit: veneritq; gladius, & tulerit de eis ani-
mam: ille quidem in iniquitate sua capt⁹ est:
sanguinem autem eius de manu speculato-
ris requiram. Et tu fili hominis speculato-
dedi te domui Israel: audies ergo ex ore meo
sermonem, & annunciaabis eis ex me. Si me
dñte ad impium, Impie, morte morieris: nō
fueris locutus, vt te custodiat impius à via
sua: ipse in iniquitate sua morietur: sanguinē
autem eius de manu tua requiram. Hactē-
nus verba Domini sunt. In quibus videtis
Patres quali vinculo astricti suis ad hominū
scelera & flagitia obiurganda: hominesq;
de salutis suæ periculis admonendos. Qui-
bus verbis quid quæto dici potuit terribili-
us? Quis ad hoc periculum non expallescat?
quis in dignitatis huius specula constitutus
(quanuis

(quanuis innocētissimè viuat) de salute sua se omnino putet esse securū, cui aliena etiā crimina timenda sint? Et cū omnes in hac vita in summis periculis agamus (quæ tota vel tentatio, vel militia esse perhibetur) in quantis quæso periculis versabitur, qui non de vna solum anima, sed de tot animarū gregibus rationem redditurus est? Dormiebāt quidem Apostolicæteri instante Dñi passio-
Iob. 7.
 ne, vnum tamen Petrum Dominus arguit dicens, Symon dormis? Aliorum enim somnus Petro imputatur: quippe qui in tanto fidei rerumq; omnium discrimine, non vigilare modo, sed alios etiam ad vigilandum cohortari debuisset. Nam si ciuilibus legibus æquissimo iure constitutum est, vt si na-
Mar. 14.
 uis aliqua gubernatoris ignauia naufragium faciat, omnis ab illo mercium personarūq; iactura seuerissime exigatur: culpa nè Episcopos vacare arbitrabimur, si animæ illorū fidei cōmissæ, ipsorum culpa ac negligentia pereant? Quare vsq; adeò populus & sacerdos inter se coniūcti sunt, & colligati, vt vix flagitiū aliquod in populo reperiatur, quod in eum qui populi curam gerit, nō aliqua ratione conijci possit. Id quod D. Chrysof. a-
Chryf. in Tracta. de Symb.
 pertissima similitudine explicat in hunc modum. Quemadmodum vidēs arborem folijs
 E pallētibus

pallentibus marcidam, intelligis vitium ali-
 quod in radice latere: ita cum videris popu-
 lum indisciplinatum, sine dubio intelliges
 sacerdotium eius non esse sanum. Quando
 etiam horologium dissolutum perperam de-
 signat horas, nemo culpam in solam operis
 fabricam conijcit, sed in eum maximè cuius
 curæ commissum est: ita cum Ecclesia (quæ per-
 fectissimi cuiusdam horologij ordinem imi-
 tari debuisset) temerè agitur, culpa omnis nõ
 modo in populũ peccantẽ, sed etiam in po-
 puli rectorẽ cõferenda est. Hinc etiã est, quod
 tanta illa Hierosolymitana ruina, Chaldeo-
 rum furore edita, principibus populi ab Hie-
 remia Propheta attributa est: quorũ erat re-
 ligionẽ tueri, numen infensum placare, & à
 sceleribus populũ deducere & reuocare. Sic
 enim Propheta ait, Prophetæ tui viderũt ti-
 bi falsa & stulta, & nõ aperiebãt tibi iniqui-
 tatẽ tuã, vt te ad pœnitentiã prouocarẽt. Quo
 factũ est, vt sublata pœnitentiã, quã & peccata
 redimẽda, & Deus erat placãdus, acrius in de-
 linquẽtes sæuiret diuina iustitia. Id quod vi-
 tio contigit speculatorũ: qui cum impẽdentẽ
 calamitatẽ prospicere, & populũ instantis pe-
 riculi admonere debuissẽt, officio suo defue-
 rũt: ideoq; illarũ omniũ impietatũ quas cohi-
 bere debuerãt, participes facti sunt. Sic enim
 D. Greg.

Ihren. 2.

D. Greg. ait, Faciētis proculdubio culpā habet, qui qđ potest corrigere, negligit emēdare: & nihil pdest non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato. Idipsum etiā testatur Prosper his verbis, Ille cui dispēsatio commissa est, etiā si sanctē viuat, si tamē perditē viuētēs arguere aut erubescit, aut metuit cū omnibus qui eo tacēte perierūt, perit. Videtis Patres Ampl. quo vinculo ad correptiōis & prædicationis officiū Episcopi astringantur. Quod si ita est, quid de illis quæso cēsendum erit, qui in alios hac sarcina transmissa, huic se penitus officio subtrahunt. Quid igitur hi respōdere poterūt, cū ab eis Dominus commissi, & tamen amissi tam pretiosi depositi rationem Prophetice illis verbis exigerat dicens, Vbi est grex qui datus est tibi, peccus inclitū tuum?

Prosper
vit. contē
pla.

David.
33.

Nec tamen soli ipsi populū erudire tenentur, sed coadiutores etiam huius ministerij summa cura debent inquirere. Olim enim initio nascentis Ecclesiæ ita erat cura pastoralis officij distributa, vt vni ciuitati aut etiam oppido, vnus Episcopus præficeretur. Pretiosissimum enim illud animarum depositū, Ecclesię fidei cōmissū, multis custoditū adseruari posse arbitrabātur q̄, si vni tantū crederetur. At nūc mutata rerū cōditiōe,

vni plures ciuitates & innumera penè oppi-
 da, velut vni viro plures vxores, iunguntur.
 Cum vero ipse sit verus Ecclesiæ magister,
 nec tot locis doctrinæ suæ copiã facere pos-
 sit: nec parochos habeat qui id vbiq; præsta-
 re cõmode queant, reliquũ est, vt quod plu-
 rimis olim Episcopis cõmitti debuerat, plu-
 rimis nunc Episcoporum vicarijs comitta-
 tur: ne verbi diuini pabulo oves destitutæ,
 fame pereãt. Vbienim hæc cura neglecta est,
 passim videmus (quod sine multis quidem
 lachrymis refferri nõ potest) permultos ho-
 mines ethnicorum, vel potius pecorũ mo-
 re vitam agentes, nihil minus quam de futu-
 ra vita, aut horrendo Dei iudicio, aut æter-
 nis piorũ, vel impiorum præmijs, vel suppli-
 cijs cogitare: adeo vt in paganismum quen-
 dam degenerasse videantur. Quorum lamẽ
 tabilẽ sortẽ ipse Dñs ac Saluator noster mi-
 seratus fuisse scribitur: quia erant (inquit)
 homines sicut oves absq; pastore. Tales enim
 pastores interdũ habêt, vt perinde sit ac non
 haberent. ¶ Quanta verò sit hæc calamitas,
 satis apertè declarauit antistes & Propheta
 Domini Zacharias, qui spiritu Dei afflatus,
 Assa regi ex cede Æthyopum cũ clarissimo
 triumpho redeunti, occurrès dixit, Audi me
 Assa, & omnes viri Iuda, Dominus vobiscũ,
 quia

Mar. 6.

2. Par. 15

quia fuisitis cum illo. Si quæsieritis Dñm, inuenietis eum: si autem dereliqueritis eū, derelinquet vos. Transibunt autem multi dies in Israel absq; Deo vero, & absq; lege, & absq; sacerdote doctore. Animaduertite quæso quanta sit calamitas carere magistro atq; doctore. Cū. n. nulla calamitas maior excogitari possit, quam sine Deo in hac vita esse (qua gentiles oppressos fuisse Apost. testatur) quos sine Deo fuisse in hoc mundo commemorat, cum illa tamen Zacharias coniungit, eiq; veluti parem facit, tali sacerdote carere, qui doctoris munere perfungatur. Adeo enim hæc duo connexa sunt & colligata, vt alterum ex altero consequatur. Quis enim mihi Deum annuntiabit, si deest denūtiator sacerdos? Quomodo. n. (inquit Apostolus) inuocabūt in quem non crediderūt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo verò audient sine prædicante? ¶ Quam etiam calamitatem satis supplicium illud exaggerat, quod Dominus ipse per Prophetam minatur dicens, se missurū famē, nō famē panis aut sitim aquæ, sed famē audiēdi verbi Dei. Quæ ergo sterilitas deflenda magis est, quam ea, quæ animabus verbi Dei pabulum adimit? Lamentatur Ioel Prophetā (idemq; pastor ouium) sterilitatem fa-

Ephs. 12.

Rom. 10.

Amos. 8.

Ioel. i.

mēq; pecorum, dicens, Ad te Domine clamabo: quia ignis comedit speciosa deserti: & flamma succendit omnia ligna regionis. Sed & bestię agri velut area sitiens imbrem suspexerunt ad te: quia exsiccati sunt omnes fontes aquarum. Si ergo tanta miseratione Propheta sterilitatem siccitatemq; deserti propter peccata hominum immissam profecit (quo fiebat vt pecora fame & siti conficerentur) quis quæso dignè lamentabitur tot castella, tot oppida, tot deniq; hominum greges sparsim per agros & rura degentes, fame confici: in quibus aquarum cœlestiū fontes exsiccati, & spiritualis doctrinæ gramina penè exusta sunt: quibus inclitum pecus pretiosissimo agni sanguine redemptum, alendum erat? Si verò tam acerbo luctu plangit Hieremias, quod paruuli petierint panē, nec esset qui frangeret eis: quo putas dolore plangendum esse, quòd rationales oues pabula cœlestis vitæ exquirant, nec accipiant: cum tamen ad ea comparanda sibi interdum fructibusq; suis victum adimant, dum multo labore parata & quæsitā bona, Ecclesię ministris offerunt: à quibus tamen vicissim pabula non accipiunt: corporalia sua seminantes, nec tamen spiritualia metentes? O miserandā temporum commutationem. Initio quidē nascens

scientis Ecclesiæ gratis Apostoli euangelizantes cum ferè nihil à populis acciperent, omnigenere cælestium diuitiarum eos locupletabant: modo contra cū tam magnos Episcopi redditus accipiant, vix ouibus sibi creditis vitæ pabula subministrant. Quorsum ergo Ecclesia tam ampla stipendia, sacerdotibus designauit: vt quod multos olim Episcopos alere potuisset, vnus modo possideat, nisi vt omnium vices suppleat, qui omnium stipendia solus percipit? Nam si ius, si ratio, si sacra Concilia, si sancti patres, si ipsa sublimitas & perfectio Episcopalis ordinis exigit, vt Episcopi domus, familia, & mensa frugalia sint, & honesto apparatu, non luxu commendata, cur tot aureorum millia vni Episcopo frugaliter secundum Ecclesiæ canones victuro, destinantur: nisi vt habeat quæ in necessitates pauperum, & in hos pios ac necessarios vsus possit impedere? Quam quæso principi pastorū Christo rationē de sibi commisis ouibus reddet, quæ ipso vel dormiente, vel negligēte fame pereūt: nisi forte ita desipimus, vt arbitremur, satis iusta causa ouium iacturā excusari posse, si pastor desidia torpēs, id ignoret? Qua fronte añ illū pastore, quæ tacha ras haurit oues suas, vt nō dubitauerit, p. ipis sanguinē fūdere, & seipm̄ illis in cibū p̄bere,

Ioannis.
10.

Greg. in
Homil.

Ezechi.
34.

is apparebit, qui neq; terrenas quidem opes, quibus verbi Dei ministros alere posset, pro illarum salute effundit? Quod si bonus & legitimus pastor animam debet ponere pro ouibus suis, quomodo hoc nomine dignus erit, qui pro eis neq; pecuniam ponit? Cū enim (vt ait Grego.) incomparabiliter maior sit anima qua viuimus, terrena substantia quam possidemus: qui non dat pro ouibus substantiam suam, quomodo pro eis daturus est animam suam? Deniq; contra hos ipsos pastores terribiliter intonat Dominus per Ezechielem dicens, Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos: non ne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis: quod con fractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæristis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri. & dispersæ sunt. Errauerunt greges mei in cunctis motibus, & in vniuerso colle excelsa, & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei: & non erat qui

qui requireret: non erat inquam qui require-
ret. Quæ verborum conduplicatio magnã
quandam doloris vim innuere videtur, &
quàm sit Dño ingrata atq; molesta ouium
illa inofficiosa & inhumana derelictio, a-
perte demonstrat. Quò verò miserabilior
ouium causa est, eò grauior & inexcusabi-
lior pastorum culpa existit: ad quos protinus
Dominus per eundem Prophetam clamat,
Ecce ego (inquit) ipse super pastores requi-
ram gregem meum de manu eorum, & ces-
sare eos faciam, vt ultra non pascant gregẽ,
nec pascant amplius pastores semetipsos, &
liberabo gregem meum de manu eorum, &
nõ erit vltra eis in escã. Verũ de ratione do-
cendi satis. Facile. n. ex his omnibus patere
credo, qua lege tum per se, tum per alios gre-
gem Domini verbo pascere atq; doctrina,
Episcopi astringantur.

VII.

NEC tamen satis est verbo pascere, ni-
si multò magis pascant exemplo. Longum
enim iter est per verba, breue & efficax per
exempla. Verba enim certis temporibus, cer-
ta quædam dogmata docêt, vita verò imma-
culata omnia genera virtutum omni tempo-
re prædicat: nec solum prædicat, sed omnes
etiam ad imitandum prouocat, & viam quã
ingrediantur

*Exemplar
pbitatis
Eps.*

Lactanti
us. ingrediāturostēdit, & in ease comitē prēbet.
 Deniq; homines (ait Lactāti⁹) malūt exēpla
 quā verba: quā loqui facile est, p̄stare verò
 difficile: quantoq; alterum altero difficilius
 est, tanto vtilius atq; prāstantius. Vnde gra
 uissimè & prudentissimè Seneca dixit, Eum
 elige doctore, quem magis admireris cū vi
 deris quā cū audieris: cuius videlicet quā
 uis sit admirabilis eloquentia, mirabilior ta
 men sit ipsa vita: atq; ita potentius ad virtu
 tem trahat homines cum videtur, quā cū
 auditur. Talis ergo debet esse vita pastoris:
Hierony. quam Diuus Hieronymus depinxit his ver
 bis, Ea debet esse cōuersatio & eruditio Pō
 tificis, vt omnes motus & gressus, & vniuer
 sa eius opera notabilia sint. Veritatem men
 te concipiat, & eam toto habitu resonet, &
 ornatu: vt quicquid agit, quicquid loquitur,
 doctrina sit populorum. Discant igitur (ait
 quidam) Episcopi ab Abimelech subiectos
 non tam dictis quam factis ad imitationem
Iudicū. 9 incitare. Ille quidem lignorum fascēs & facie
 bat & portabat: ac suis, Quemadmodum, in
 quit, vidistis me facientem, ita & vos facite.
 Virtutis enim species pulcherrima est: & que
 ipsa per se homines, nō solū ad amorem, sed
 etā ad imitationē sui trahat. Quēadmodū. n.
Gre. nyss. (vt Greg. Nyssē. ait) fragrātia aromata suo
 odore

odore circumfusum aërem complent: sic boni viri præsentia proximos iuuat. Hac vero inestimabili virtutum fragrantia totum ad se mundum Apostoli allexerunt, qui verè dicere potuerunt, Christi bonus odor sum⁹ Deo. *1. Corin. 2*

Nihil enim in rebus humanis virtute aut fragrantius aut suauius: si quis sensum habeat ad eiusmodi suauitatem percipiendam. Sic plane fragrauit Apostolus Paulus, qui de se ipso ita dicit. De cætero fratres, quæcûq; sũt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate: quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me. Vides ergo illum nõ modo verbo, sed multo magis exemplo, non aures tantum, sed oculos etiã intuentiũ, virtutũ suarum splendore docuisse? Hoc est aut quod pastoribus Dñs potissimũ commendauit dicẽs, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Ea enim sanctitate atq; firmitudine animi pollere debet Episcopus, vt etiam cùm laudabiliter operatur, ne laudari appetat, neq; timeat: neq; inanis gloriæ periculum ita vereatur, vt à publicis virtutum officijs abstinere. Deniq; ita operari debet quemadmodum D. Greg. præscribit dicẽs, Sic sit opus

Grego.
in pu

in publico, quatenus intentio maneat in oc-
 culto: vt & de bono opere proximis præbea-
 mus exemplum, & tamen per intentionem
 (qua soli Deo placere quærimus) semper
 optemus secretum. ¶ Habet autem hæc do-
 cendi ratio vim quandam admirabilem ad
 animos hominum studijs virtutum inflam-
 mandos. Deuotus enim miles (vt Bern. ait)
 non sentit sua, cum benigni ducis contue-
 tur vulnera. Propter quod strenuissimus ille
 dux Iulius Cæsar (vt Cicero autor est) nun-
 quã militibus dixisse fertur, ite illuc, sed ve-
 nite huc. Participatus enim cum duce labor,
 persuadetur militibus minor. Hinc D. Cy-
 prianus Cornelium Pontificem laudat, quod
 exemplo suo populum sibi subiectum ad fi-
 dei confessionem incitauerit. Dum præce-
 dis (inquit) ad gloriam, multos feceris glo-
 riæ comites: & confessorem populum suase-
 ris fieri, dum primus paratus es pro omnibus
 confiteri. Denique tantum valet optimi prin-
 cipis exemplum, vt historiæ proditum sit, no-
 bilem quandam ciuitatem in Phrigia, quæ
 publicè & magno ciuium consensu Christi
 fidem profitebatur, cum tempore Diocletia-
 ni nulla ratione abduci potuerit vt cometi-
 tios Deos adoraret, obsessa ab impiorum
 exercitu, vniuersa sine villo sexus aut ætatis
 discrimi-

Bernard.

*Cypria. in
 Epist. ad
 Corneli.*

discrimine incenditur: tanta impiorum cru-
delitate, vt nullus omnino ciuis huius vrbis
calamitati superfuerit. Cuius beati numero
siq; martyrij autor & dux extitit pietate &
religiōe, magnitudineq; animi clarus. Adau-
ctus Italus natione. Huius enim in cōfessio-
ne Christi constantiam omnis populus se-
quutus est: eoq; duce clarissimi martyrij pal-
mam adeptus. Quid quæso hic nuda verba
sine huius tam magnificæ virtutis exemplo
potuissent? Videtis ergo Patres quanto ma-
iorem vim ad persuadendum habeant exem-
pla quam verba? ¶ Ceterum quemadmodū
bonorum nos pastorum exempla tam po-
tenter ad virtutem alliciunt, ita contra ma-
lorum, longè potentius ad malum trahunt:
natura enim nostra (vbi per peccatum lapsa
est) ad vitia quam ad virtutes procliuior exi-
stit. Nihil enim (ait quidam) tam facile di-
scimus quam turpitudinem: & nihil tam dif-
ficile dediscimus. Ideoq; (vt Greg. ait) ne-
mo in Ecclesia magis nocet, quam qui per-
uerse viuēs, nomē aut gradum sanctitatis te-
net. Hinc Aug. Omnis qui malè viuit in cō-
spectu eorum quibus præpositus est, quantū
in ipso est occidit: & fortè qui imitatur, mo-
ritur, qui non imitatur, viuit: tamen quantū
ad illum pertinet, ambos occidit. M. etiam
Tullius

*Greg. in
Past.*

*Aug. lib.
de Pasto.*

*Cice. 3. de
Legi.*

Tullius eadem de principi seculari dicit: quæ ad Ecclesiæ principes non minus pertinent: Nec solum (inquit) vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: neq; ob sunt quod solum ipsi corrumpuntur, sed etiã quòd corrumpunt: plusq; exemplo quã peccato nocent. Ecce quo iure teneatur Episcopus non modo verbis, sed etiam exéplis cõmissam sibi plebẽ erudire: & ab omni maleficio abstinere, ne tot animarũ reus apud Deũ sit, quot exéplo suo traxerit in ruina.

VIII.

*Visitatio
Episcopi.*

Ezech. 1.

SEQUITUR deinde aliud non minus necessarium visitationis officium: quod multis nominibus Pastoribus conuenit. Cõuenit enim eis primum, quatenus prædicatores & magistri Ecclesiæ sunt. Prædicatores enim in sacro eloquio modò per nubes, modò per fluuios, modò per quadrigas & sacra illa animalia quæ in spũ vidit Ezechiel, designantur. Si ergo nubes sunt, debêt vtiq; peruolare terras, quocunq; eas voluntas gubernantis circumduxerit. Si fluuij ab Ecclesiæ paradyso, pfluentes, debent igitur varias terrarum oras salutaribus vndis irrigare, vt fructũ referat æternæ vitæ: aliud quidẽ trigessimũ, aliud sexagesimũ, & aliud cêtesimũ. Si vero animalia sunt, rhedã Euangelij trahẽtia, non

tia, nō ergo vno in loco cōsistere: sed terram
 omnē circūire, & cœlestes quas ferunt opes
 omnibus exhibere debēt. ¶ Idē etiā eis cōue-
 nit quatenus pastores sūt: quibus præcipitur
 vt diligēter agnoscat vultū pecoris sui, su-
 osq; greges cōsiderēt vt videlicet earū mor-
 bos, pericula, pabula, custodes, & cætera quę
 illis necessaria sunt, diligēter prouideāt. Nec
 ad hoc sufficit quæcūq; cōfusa & veluti per-
 functoria, atq; per man⁹ aliorū tradita cogni-
 tio. Ait. n. ipse Saluator, Bonus pastor pro- *Ioannis.*
 prias oues vocat nominatim: per quōd, nō ob- *10.*
 scurā sed distinctā & apertā cognitionē vo-
 luit significare. Ad eō n. animabus pascēdis,
 curādis, dirigēdis, & ad æternæ satietatis pa-
 bula deducēdis intētus esse debet, vt nihil sit
 quōd modo ad hāc prouinciā pertineat, quod
 illi nō sit in cōspectu, & velut in numerato
 positū. Ita. n. intēdere debet omnibus, quasi
 singulis, & ita singulis, quasi omnib⁹. ¶ Idē
 etiā munus cōuenit ei, quæ ratione vices Dei
 gerit in terra. Si. n. rectē à Sapiēte quodā di-
 ctū est, regē animatā esse imaginē Dei: quid
 de Epō dici par est, qui sēpiterni illius numi
 nis officium atq; personam in terris sustinet?
 Quomodo vero se Dominus ipse cū gregi-
 bus suis gerat, per Ezechielē nobis apertē in-
 sinauit dicēs, Ecce ego ipse requiram oues *Eze. 34.*
 meas,

meas, & visitabo eas: sicut visitat pastor gregem suum in die quando fuerit in medio ouium suarum dissipatarum. Quod perierat, requiram, & quod abiectum fuerat reducā, & quod con fractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam, & pascam illas in iudicio: hoc est, magna æquitate atq; prudentia quidquid illis expedierit curabo. Quæ omnia pietatis officia à summo illo sempiternoq; pastore christo inuisibiliter præstita, sancti præfules dum Ecclesias sibi creditas sancte & accurate visitant, prouidentissime exequuntur. Grege nanq; vniuersus inuisitur, illius mores exquiruntur, basilicę reparantur, dissidia componuntur, concubinarij castigantur, ludi legibus prohibiti profligantur, boni viri fouentur, mali corripitiuntur, inopes subleuantur, vitia publica eliminantur, & morbidæ oues (ne contagio suo cæteras inficiant) à reliquo grege separantur. Hæc omnia ouibus beneficia præstat boni pastoris visitatio. Pastores vero officij huius immemores, grauiter Dñs apud Zachariam his verbis increpat. Sume tibi vasa pastoris stulti: quia ecce ego suscitabo pastorem in terra, qui derelicta non visitabit, dispersum non quæret, contritum non sanabit, & id quod

stat non

stat non enutriet: carnes tantum pinguium comedet, & vngulas eorum diuider. O pastor & ydolum derelinquēs gregē. Gladus super humerum eius, & super oculum dextrum eius: quia nimirum & virtus operandi, & lumen intelligēdi ab eo tolletur: vt omnibus bene operandi præsidijs destitutus, in omnia malorum præcipitia ruat. Hunc pastorem à Propheta hoc in loco descriptum interpretes Antichristum esse cōmentātur. Quod si ita est, diligentissimē sane pastoribus prouidendum: ne in tantum dedecus incurrant, vt tā tetri atq; detestādi pastoris nomine iure notari possint. Neq; vero satis est si vicaria ministrorum suorum opera (dum rectē valent) vtantur, cū ipsismet præcipiatur vt non segniter, sed diligenter agnoscant vultū pecoris sui, & proprias oues uocent nominatim. ¶ Multa præterea passim in visitationibus sese offerunt, quæ non cuiuslibet ministri, sed ipsius Episcopi auctoritatem, dignitatem, potestatem, atq; opes interim requirunt: quæ quoniam solitis maiora sunt, maiori etiam auctoritate tractanda & componenda sunt. Quibus nullo modo deesse is potest, qui eam auctoritatē quā cū ex officio, tū etiam ex redditib⁹ habet, ab Ecclesia ideo accepit, vt in eius utilitatē

Concio

cōmodumq; refundat. ¶ Antiquum deniq;
 Prouerbiū est, hāri oculo equū crassum ma-
 ximē atq; pinguem reddi : & quōd optimus
 finus sint vestigia dñi: quæ quidem sentētia
 facile indicat, quātū vtilitatis ouibus ex hoc
 pastorali munere & prouidētia peruenturū
 sit. Si. n. nihil magis impinguat equū, quam
 oculus & præsētia domini: nihil etiā magis
 impinguabit oues, quā oculus & præsētia
 veri & legitimipastoris. Rectissimē. n. scriptū
 est, Rex qui sedet in folio iudicij, dissipat o-
 mnē malū intuitu suo, hoc est, magestate &
 fulgore præsētiæ suæ. Quemadmodū enim
 matutinus lucis splendor nocturnas tene-
 bras fugat: ita sancti pontificis præsētia ve-
 lut spiritualis quidam Sol, tenebras flagitio-
 rum & perditorum hominū virtutis suæ
 fulgore depellit.

IX.

*Seueritas
 & census
 ra Epi.*

POST visitandi munus proximū erat
 vt de ministrorum delectu habendo, iusti-
 tiāq; in distributione beneficiorum seruan-
 da, diceremus: quæ sane cura & diligentia ad
 Ecclesiam sanctē augustēq; gerendam, illi-
 usq; integritatem & splendorem tuendū, est
 in primis necessaria. Sed quoniam de ea sa-
 tis supra dictum est (cum de præstantia ac
 dignitate ministrorum eligendorum disse-
 ruimus,

ruimus) ad aliam iustitię partem, quę in flagitiorum punitione sita est, Episcoposq; quam maximè decet, gradum faciamus.

Hoc enim vel maximè ad eos pertinet: vt partim publicè, partim secretè: partim admonitionibus, partim etiã legitimis pœnis vitia & clericorum & laicorum infectentur.

Alioqui timendum illud est quod Diuus

Gregorius comminatur dicēs, Qui proximi mala respiciunt, & tamen silentio linguã premunt, quasi conspectis vulneribus, vsu medicaminis subtrahunt: & eò mortis auctores fiunt, quò minus quem poterant curare, nolunt. Idem etiam in Epistola quadã, Qui non corrigit, resecanda cõmittit: & facientis culpam habet, qui quod potest

*Grego. in
Pastor.*

corrigerere, negligit emendare. Quę verò sit huius correptionis vtilitas, ab eodem Gregorio explicatur his verbis, Dum vnus

*Idem. in
Regis.*

corripitur, plurimi emendantur: & melius est vt propter multorum salutem vnus cõdemnetur, quã vt per vnus impunitatem multi periclitentur. Recte enim Cicero, In corpore, inquit, si quid eiusmodi est quod reliquo corpori noceat, vri ac secari patimur, vt membrorũ aliquod potius quã totũ corp⁹ intereat: sic in Reip. corpore vt totũ saluũ sit, quidquid pestiferũ est amputetur.

*Idem. in
Regis.*

Cicero.

Cicero.

Cicero.

Cicero.

Cicero.

Concio

¶ A quo tamen officio quosdā crudelis quē
 dam miseratio, quosdam vero aut maledico
 rum aut potentium metus reuocat. Ait. n.
 Hiero. super illud Esai. Vos enim depasti
 estis vineam, &c. Reor hoc fuisse inter lenes
 & principes veteris populi, quod inter præf
 biteros & Episcopos nostri temporis. Nos
 stri ergo principes cum pauperes delinquen
 tes publicē arguant & contundāt, diuitibus
 peiora peccantibus, nec nutum quidem fa
 ciunt. Cōtra quos in clamat D. Greg. dicēs,
 Si ab increpatione idcirco reticemus, quia
 contra nos derisoris odia insurgere formida
 mus, non iam Dei lucra, sed nostra quæri
 mus. ¶ Contra illos verō qui crudeli misera
 tione abutentes, impunita mala relinquunt,
 ita Chryf. ait, Iustitia sine misericordia, non
 est iustitia sed crudelitas: misericordia verō
 sine iustitia, nō est misericordia sed fauitas.
 Alterum ergo alteri miscendum est. & faciē
 dū quoddam ex utroq; temperamentū: vt
 & iustitia sit clemēs, & misericordia non re
 missa: id quod in ipsa consecratione Epilco
 pis iniungitur, cū ibidem eis præcipitur, vt
 in tranquillitate censuram æquitatis non de
 ferant. Quæ duo munera D. Grego. ita par
 titur, vt in pœnis quidem seueritas, in ver
 bis verō lenitas retineatur. Ait enim linguā
 quidem

Hierony.
in Esay.

Gregor.

Chryf.

quidem esse debere blandam, manum vero
 seueram: quo fit vt hac ratione vinum pari-
 ter et oleū lauciati vulneribus infundatur.
 Id quod plenissimè a D. Bernardo seruatum
 fuisse, declarât illa eius verba dicentis, Quâ
 tum ego compatiar, & si quid solatij possè
 impendere, quàm libenter id facerem, nouit
 ille quem nihil latet. Verum si de pœnarum
 diminutione solatium præbere uolero, cru-
 delis & immisericors ero: quâ tum enim sub-
 traham de pœna, tantum de corona fura-
 bor: tantum defraudabo fructus, quâ tum de
 semete subtraxero: siquidè modica seminis
 detractio, non modicū est melsis detrimētū.

*Bernard.
 sup Qui
 habitat.*

X.

CÆTERVM si ita in Episcopo iusti-
 tia fulgere debet, multo ergo magis miseri-
 cordia, & q̄ ab ea procedit eleemosyna: quæ
 sicut inter laudes Dei prima est, ita etiâ esse
 debet inter eius qui personam Dei gerit in
 terra. Neq; n. ideo solum oleo perunguntur
 Episcopi cum consecrantur, vt ad lucendū
 accensos, & ad palestram præparatos se esse
 intelligant: sed illa etiam fortasse de causa,
 vt misericordiæ & lenitatis (quæ pontificū
 dignitatem maximè decet, & olei nomine in
 diuinis literis sepius designatur) admonean-
 tur. Quæ quidem uirtus in Apostolis mirū

*Eleemosy-
 na & mi-
 sericor-
 dia Ep̄i.*

Concio

In modum semper enituit: qui simul & animarum & corporum pastores, pauperumq; patres esse voluerunt. Inter quos Apostolus
2. Cor. 10. Paulus, qui sacramentorum etiam ministeria alijs cōmittebat, vt ipse totum sese in ministerium verbi traderet, ab hoc tamen beneficentiæ ministerio nō abstinuit: sed seipsum cum socijs diligentissimum operarium prębuit: vt collectas vndiq; à fratribus eleemosynas, perduceret in Hierusalem. Quid autem est quod populi gratiam & charitatē pastori magis conciliare possit, quam liberalis beneficiorū & eleemosynarum largitio? Id adeo verum est, vt nec euāgelizandi officium, nec exempla virtutum, nec ipsa etiam operatio miraculorum, ita amabilem & commendabilem Episcopum faciat, vt eleemosynarum liberalitas. Quod apertè ex ipsis Domini verbis colligimus, ad ludæos post conuiuium illud celeberrimū (in quo tot hominū millia quinq; panibus satiata sunt) dicentis, Amen dico vobis quæritis me, non quia vidistis signa: sed quia comedistis de panibus. Quid quæso vel mirabilius, vel magnificentius, vel maiori honore dignius, quam signa illa ingentia quę filius Dei edebat in mūdo? At natura humana tāto se ipsam amore cōplectitur, suisq; cōmoditatibus vsq; adeo in
tenta

1oa. 6.

renta & infixæ est, vt omnibus signis, portē-
 tosisq; miraculis suas rationes anteferat: ma-
 ioriq; Dominū beneuolentia & honore pro-
 sequatur, quōd populorum famem expleue-
 rit, quā quōd ingentia miracula ediderit.
 Hinc vulgata illa Philosophi sentētia, Ama-
 bile bonum, vnicuiq; autem proprium. Vn-
 de manauit & illa, Qui beneficia inuenit,
 compedes inuenit: imo & aliquid compedi-
 bus maius. Vincula enim hæc pedes tantū
 ligant, beneficia vero non modo corpus,
 sed etiam mentem, animū, atq; præcordia
 ipsa nexibus charitatis vinciunt. Propter
 quod Solomon ait, Victoriā & honorem
 accipiet qui dat munera: animam autem au-
 fert accipientium. ¶ Quid, quōd liberalitas
 non solum honorem & beneuolentiam, sed
 virtutis & sanctitatis opinionem parit? Vul-
 gus enim vtilitatis suæ studiosus, non alios
 putat esse bonos, quam beneficos. Quo
 factum est vt apud Hebræos eadem vox &
 sanctos significet & beneficos, adeo alterū
 alteri vicinum esse putatur. Deniq; celebra-
 tur & illa sententia, Liberalitate teguntur vi-
 tia, auaritia nudantur. Sed quid miramur si
 vulgus bñficētia sanctitatē definiat, cū eadē
 etiā definiat diuinitatē? Quot. n. homēs olim
 in Deos imperitū vulg^o retulit, q̄a bñfici &
 salutares

Prou. 22.

salutares hominibus fuerunt? ¶ Et quidem mihi non postrema hæc causa fuisse videtur, cur tantopere Episcopis elemosynarum largitio commendaretur: quod per eam potissimum & popularium suorum benevolentiam, & probitatis opinionem (sibi maximè necessariam) conciliarent: qua illorum animos & ad obediendum alacriores, & ad imitandum promptiores, & ad doctrinam percipiendam paratiores redderent. Quam enim Oratores initio dicendi benevolentiam verbis aucupari nituntur, hanc Episcopi (qui Ecclesie doctores atque magistri sunt) non verbis compositis, sed benefactis & elemosynis sibi conciliare debent. Quare, quemadmodum eiusdem artificis est & ferrum igne molliere, & in quam volueris figuram transformare (alterum enim sine altero fieri nequit) ita eiusdem ministri est, & populum præceptis instituere, & animos eorum beneficijs ad audiendum præparare. Neque enim tantum ignis vis & efficacia valet ad ferri duritiem molliendam, quantum beneficia ad hominum animos commutandos, atque omni ratione flectendos. ¶ Verum non hæc sola causa Episcopos ad misericordiam incitare debet, sed illa etiam quod ad hoc potissimum tam amplius ab Ecclesia redditus acceperunt, non ut cum principibus,

cipibus & potētibus seculi fastu & luxu cer-
 tarent, sed vt inopum ac viduarum miserijs
 subuenirent, & pauperum patres essent : vt
 potē qui illius personam gerunt, qui pater
 appellatur orphanorum, & iudex viduarū.
 Quod munus Ecclesia ab Apostolis deriu-
 tum fidelissimè retinuit, eo etiam tempore
 quo misere à tyrānis exagitata, tenuissimo
 patrimonio alebatur. Tempore enim Cypri-
 ani (quāuis crudelissima in christianum no-
 men persecutio sæuaret: qua & ipse Cypri-
 anus & Cornelius pontifex maximus, mul-
 tiq; alij glorioso occubere martyrio) Eccle-
 sia tamen pauperes atq; viduas nō paruis sū-
 ptibus alebat, vt ex Epistolis eiusdem Cy-
 priani facile liquet. Rogatus enim per epi-
 stolam, liceret nē homini christiano mimum
 agere, vt hac arte viueret: respondit: nequa
 quam id ad grauitatem & dignitatē christia-
 ni nominis conuenire. Quod si is mimus nō
 hēret vnde viueret, transiret ad Ecclesiam
 suam: ibidem victum cum alijs eiusdem ino-
 piæ cōsortibus accepturus: si modo cibus in-
 nocentibus contentus esse vellet. Nunc au-
 tem cum Ecclesia opibus fidelium non sibi
 solum, sed etiam indigētibus ditior facta sit,
 merito ij conquerebuntur, illud D. Bernar.
 obijciētes, Clamant nudi, clamant famelici,
 conquere

conqueruntur & dicunt, Dicite pontifices, in sacro quid facit aurum? Nunquid à sacro expellit frigus aut famem? Nostrū est quicquid expenditis: à nobis extrahitur crudeliter, quod cōsumitis inaniter. Et per eūdem Bernar. ad quendam Canonicum, Conceditur tibi si altari seruias, vt de altario viuas, non tamen quòd emas frēna deargētata, grisea, variaq; pellicea: Quicquid ergo præter necessarium victum & vestitum de altario retines, tuum non est: rapina est, sacrilegiū est. Quibus verbis quid acrius dici potuit?

Berna. in
Epistola.

16. q. 1. Si
cupis.
Hiero. in
Esay.
Esay. 3.

Idem etiam penè Hieronymus his verbis, Præter victum & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panes canes comedant. Idem etiam super illud Isaiaë, Rapina pauperum in domo vestra, ita ait, Rapina pauperum in domibus sacerdotum qui Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dātur: & sibi reseruāt, vel propinquis distribuunt: & aliorum inopiam suas vel suorum diuitias faciunt. His etiā addo Apostolorū Canonem hac ipsa de re ita statuētē. Omnium negotiorum ecclesiasticorum curam habeat Episcopus, & ea velut Deo contemplante dispenset, ne ei liceat

12. q. 2. c.
Quisquis.

licet

liceat ex ijs aliquid omnino contingere, aut parentibus proprijs quæ Dei sunt condonare: quòd si pauperes sint, tanquam pauperibus subministrat: ne eorum occasione Ecclesiæ deprædentur. Diuus etiam Augu. in Serm. quodam ita ait, Memento quòd pauperem vitam sacerdos gerere debet: & ideò si superbam habet, si magno gaudet beneficio, præter victum & vestitum pauperibus dare non differat. ¶ Sed quid mirum est si hoc alijs consulat Augustinus, quando ipse hac tanta liberalitate non contentus, non modo sibi subtrahebat, quòd pauperibus erogaret, sed etiam quando nihil supererat quòd distrahere posset, ipsa quoq; vasa dominica ab altaris ministerio sublata, conflari iubebat, & dari: malleis altaribus ornatum, quam pauperibus alimenta deesse. Vsq; adeò enim ad Episcopum pertinere credebatur pauperes alere, vt quando non poterat suis, eos etiam Ecclesiæ opibus in periculo & fame sustentaret. Quid vero Dicitum Ambrosium còmemorem, qui non solum vasa dominica vt captiuos redimeret, conflauit, sed propter hoc etiam opus libentissime inuidiam & calumniam sustinuit. Cuius verba (quoniã pectus referunt

*Augu. in
Serm. ad
Here.*

Epis-

Concio

*Ambro.
lib. 2. de
Officiis.*

Episcopi vere christiani) non grauabor hos
in loco ascribere: quæ ad hunc modum ha-
bent. Nos aliquando in inuidiam incidimus
qui confregerimus vasa myltica, vt captiuos
redimeremus, quod Arrianis displicere pote-
rat: nec tam factum displicere, quam vt esset
quod in nobis reprehenderet. Quis autem
est tam durus, immitis, & ferreus, cui displi-
ceat quod homo redimitur à morte: scemina
ab impuritatibus barbarorum (quæ grauio-
res morte sunt) adolescentulæ, vel pueruli,
vel infantes ab ydolorum contagijs, quibus
mortis metu inquiuabantur? Quam causam
& si non sine ratione aliqua gessimus, tamē
ita in populo profecuti sumus, vt confitere-
mur: multoq; fuisse cōmodius astrueremus,
vt animas Domino, quàm aurū seruaremus,
Qui enim sine auro misit Apostolos, & Ec-
clesias etiam sine auro congregauit. Aurum
Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget,
& subueniat in necessitatibus. Quid opus cu-
stodire quod nihil adiuuat? An ignoramus
quantum auri atq; argenti de templo Domi-
ni Assyrij sustulerint? Nonnè melius cōflar
sacerdos propter alimoniam pauperum (si
alia subsidia desint) quàm sacrilegus conta-
minata asporter hostis? Nonnè dicturus est
Dominus, Cur passus es tot inopes fame e-
mori?

mori? Et certe habebas aurum, vt ministras
 ses alimoniam, Cur tot captiui deducti in cō
 mercium sunt, nec redempti? Cur tot ab ho
 ste occisi sunt? Melius fuerat vt vasa viuē
 tium seruares, quam metallorum. His non
 posset respōsum referri. Quid enim dicerēs?
 Timui ne templo Dei ornatus deesset. Re
 sponderer, Aurum sacramenta non querūt:
 neq; auro placent, quæ auro non emuntur.
 Ornatus sacramentorum, redemptio capti
 uorū est. Et verè illa sunt vasa pretiosa, quæ
 redimunt animas à morte. Ille verus thesau
 rus est Domini; qui operatur quod sanguis
 eius operatus est. Tunc vas dominici san
 guinis agnosco, cum in vtroque videro redē
 ptionem: vt calix ab hoste redimat, quos san
 guis à peccato redemit. Quam pulchrum vt
 cum agmina captiuorū ab Ecclesia redimū
 tur, dicatur, Hos Christus redemit: Ecce au
 rum quod probari potest: ecce aurum vtile:
 ecce aurū Christi, quod à morte liberat: ecce
 aurū quo redimitur pudicitia, quo seruatur
 castitas. Hos ergo malui vobis liberos tradē
 re, quam aurum reseruare. Hic numerus ca
 ptiuorum: hic ordo præstantior est, quā spe
 cies poculorum. Huic muneri proficere de
 buit aurum redemptoris, vt redimeret peri
 clitantes. Agnosco infusum auro sanguinē
 Christi,

Concio

Christi non solum irrutilasse, verum etiam
diuinæ operationis impressisse virtutem, re-
demptionis munere. Hactenus cœlestis fi-
stula Ambrosius, cuius pietatē D. Aug. (de
quo supra mentionem fecimus) cæteri q; Pa-
tres sanctis. secuti sunt. Quorum exempla
satis superq; esse debent, vt hæc virtus omni-
bus Christi vicarijs quā cōmendatissima sit.

XI.

*Parcitas
& mode-
stia Ep̄i.*

VLTIMO tandem loco inter Ep̄isco-
porum virtutes collocanda mihi est pulcher-
rima parcitatis & modestiæ virtus: quæ
ad ea omnia quæ supra diximus maxime ne-
cessaria est. Si .n. Ep̄iscopi patres pauperū
esse perhibentur, si vndecunq; idoneos ver-
bi Dei prædicatores ad se asciscere: quos ex-
pensis illi suis (quando ecclesiasticæ non suf-
fecerint) alere debent: si rudes etiam & im-
peritos sacerdotes & ministros erudire & li-
teris instituere eos expedit, necesse est vt mo-
derata familia ac mensa contenti sint: quate-
nus ex facultatibus eorū supsit, quo omnia
hæc onera sustentare possint. Sic .n. Salua-
tor noster (cū discipulorum pedes abluere
vellet) linteo ita sese præcinxit, vt extreme
eius partes superessent, quibus lotos disci-
pulorū pedes abstergeret. Ad quē modum
Ep̄i ita facultatibus suis vti debēt, vt temper
ex eis

ex eis portio aliqua reliqua fiat, quæ pedibus Ecclesiæ (idest pauperibus sustentandis) deseruire possit. Opes enim Ecclesiæ in manibus boni dispensatoris positæ, subsidia sunt pauperum, alimēta viduarum, adiumenta virtutum, redemptio peccatorum, stipendia prædicantium, rudimenta simplicium, sustentatio Deo dicatarū virginū, instauratio tēplorū, Collegiorū studiorūq; institutio. Hæc enim omnia opes Ecclesiæ bene collocatæ præstare possunt: quæ si in alios vsus effundantur, deerunt Episcopo pietatis præsidia, & instrumenta virtutum.

¶ Sed quia non pauci sunt qui ab hac opinione dissentiant, cum ad Ecclesiæ amplitudinem & regendi autoritatem maximè interesse credunt ex amplis redditibus amplas quoq; domos & familias principum huius sæculi more sustentare: atq; hūcerū strepitū ad Episcoporum dignitatem pertinere (à quâ detrahi putant quidquid ab huiusmodi apparatus & splendore detrahitur) examinemus quæso vigilanter, quid in hac tantare sequendum, quidve declinandum sit: videamusq; diligenter quid ratio, quid auctoritas, quid sanctorum patrum exēpla, quid deniq; sacrorum Conciliorū decreta nobis insinuēt. Neq; enim in hac grauissima causa

(quæ

Concio

(quæ totius vitæ pastoralis caput est) suos quisq; affect⁹, priuataq; cõsilia (quæ variè cor rûpiac depruari possunt) cõlectari debet; sed Ecclesiæ & sacrorum conciliorû, sancto rumq; patrum sententiæ, atq; decreta ab omnibus (tâquam cœlestia quædam oracula) sequenda sunt: quibus omnis humana ratio facile concedere, & tanquam vexilla sua sub mittere debet. ¶ Et ratio quidem ipsa dictare videtur, vt ex duobus cõmodis quod maius sit amplecti debeat, quisquis rectè sapere velit. Collocemus ergo ex altera parte auctoritatem et dignitatem quæ splendore domesticæ apparatus, & amplæ familiæ cõparari potest: ex altera vero constituamus omnia quæ commemorauimus cõmoda, quæ ex paritate & modestia episcopalis familiæ consequuntur (dum quæ sibi Eps subtrahit, in hos pietatis & religionis vsus conuertit) quis non videat quâto posteriora hæc & maiora, & diuiniora, & magis Ecclesiæ necessaria sint, siue salutem ouium corporale, siue spûalè spectare velis? Quid tibi tua ista dignitas & amplitudo tam magno pretio comparata, conferre poterit, si ijs opibus destituaris, quibus tantas res perficere, tantisq; malis subuenire possis? Quid tua ista frigida nadaq; auctoritas, pietate vacua, nullisq; in populum

pulū beneficijs suffulta, per se poterit præ-
 stare. Cum enim nulla re magis populariū
 & reuerentia & beneuolentia conciliari pos-
 sit quam eleemosynis & largitate beneficio-
 rum (vt ante mōstrauimus) quē magis que-
 so populus & diliget, atq; suspiciet, quam eū
 quem patrem agnoscit beneficijs, episcopū
 virtutibus, pastorem officio, diuitem bene-
 ficentia, potentem subleuatione miserorū,
 & pene diuinum hominē cōtemptu omniū
 terrorum bonorum. Talem enim virum
 homines, non vt hominem sed vt numē ali-
 quod suspiciūt & venerantur, quē Deū vi-
 dent esse miseris, Deum afflictis, Deū egē-
 tibus, oppressis, & calamitosis. Si enim o-
 mne rarū, & mirabile & pretiosum est: quid
 hoc tēpore rarius, quā nō abire post aurū,
 nec sperare in pecuniæ thesauris. Hic enim
 est quem verē mirantur homines, & de quo
 meritō quærant, Quis est hic, & laudabimus
 eum. Fecit enim mirabilia in vita sua. Ani-
 mum enim excelsū (inquit Seneca) quid-
 quid miramur timemusq; ridentem, & ter-
 tena omnia velut ex alto despicientem, coc-
 lestis potentia agitat: sine qua ad tantum fa-
 stigium humana virtus peruenire non po-
 test. Hoc ergo est quod veram & solidam au-
 toritatē & gloriam meretur: non fastus, lu-

xus, & pompa (Amor enim, vt recte sapiēs quidā dixit, potentia & metu non cōstat) quę in principe seculari fortassis tolerāda, in principatu vero ecclesiastico minus ferenda sunt. ¶ Præterea, si episcopus in altissimo perfectionis cardine positus est: ad maiorēq; virtutum omnium perfectionem quā monachi cuiusuis ordinis etiam Carthusiani, tenentur: quomodo in summā illam Euangelicę apostolicęq; vitę amplitudinem quam profitentur, cōuenire potest immodicus fastus, & luxus, totq; greges famulātium adulātūq; seruorū, tot vasa auro argētoq; nitētia, tot cibi lautilsimi, tot vina p̄tiosa, tot peregrina & trāsmarina fercula, tātus deniq; apparatus & pōpa secularis? ¶ Præterea, si Episcopus ipse doct̄or est & magister Ecclesię, qui fideles omnes ad vitę sobrietatē & parcitatem, atq; ad terrenorum bonorum & pōparum seculi contemptū (quibus in baptismo renuntiarunt) verbo & exemplo exhortari debet: qua quæso fronte & autoritate hoc ab alijs exiget, quod ipse non præstat? Occurrit enim ei protinus ad Nepotianum ita scribens Hieronymus. Non confundant opera tua sermonem tuum: ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet intra se dicere possit, cur ergo hæc quę dicis ipse non facis?

*Hiero. ad
 Nepotia.
 Epist. 2.*

facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre disputat de ieiunijs. Accusare auaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens, manusq; concordent. ¶ Denique si rectè à Patribus definitum est, Episcopi munus nō tam honorem esse quā onus: nec tam principatum quā ministerium: nec tam dominiū quā liberam & ingenuā seruitutē (sic enim Paulus ait, Cum liber essem ex omnibus, omniū me seruū feci, vt omnes facerē saluos) labori ergo ac ministerio, & seruituti, non fastui, & luxui inseruiendum est. Et ne me huius sententiæ autorē singas, audi Diuum Bernardum ita definiētem. In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum: ministerium inquam, nō dominium: ipsum quidem honorificabitis, non vos. Nam qui quærit quæ sua sunt, se cupit honorari, non ministerium. Honorificabitis autem, non cultu vestium, non saltu equorum, non amplis ædificijs, sed moribus ornatis, studijs spiritualibus, ac bonis operibus. Hactenus ille. Quis ergo sanctissimi huius viri integerrimo iudicio atque sententiæ subscribere renuat ac recuset? Audi etiam D. Chrysostomum pōtificè clarissimū eadem de re ita differentem. Differentia (inquit) dignitatis facta est inter sanctos.

1. Cor. 9.

Bernardus
in Epist.

vt vnus sit Episcopus, alius minister:
 contumacia vero carnis coegit, & puerfita-
 tas mundi, & operatio inimici, vt honores
 videantur esse, sed reuera non sunt, nisi mi-
 nisteria. Hactenus ille. Quibus addo etiã D.
 Hieronymum super illud Apostoli, Siquis
 Episcopatum desiderat, bonum opus desi-
 derat, ita munus Episcopi definientẽ. Opus,
 ait, hoc esse naturæ, non dignitatis, labore
 non delicias: non crescere fastigio, sed humi-
 litatẽ decrescere: vt fiat seruus & minister
 hominum propter Christũ. Si ergo Episco-
 pus seruus est & minister Ecclesiæ, vt ser-
 uus ergo & minister, non vt princeps se ge-
 rere debet, ne ei à Domino illud Ezechielis
 impropereetur, Cum austeritate imperabatis
 & cum potentia. ¶ Præterea si (vt Salua-
 tor ait) Episcopus est velut ciuitas quædam
 supra montẽ posita, ad quam oēs in angustijs
 tum corporis, tum animæ constituti con-
 fugere, & velut fons quidam publicus: vnde
 omnes sitiẽtes bibere: & vt communis quæ-
 dam vnguentorũ omnium apotheca, vnde
 morboſi omnes malorum suorum medica-
 menta experere debeãt: si idẽ est etiam do-
 ctor insipientium, magister infantium, lumẽ
 eorum qui in tenebris ambulant: à quo cæci
 lumen, paruuli doctrinam, dubij consilium,
 inopes

1. Tim. 3.

Ezechi.

34.

Mat. 5.

inopes subsidium, viduæ protectionem, infirmi sospitatem, & varijs tentationibus, scrupulis, & tribulationibus pressi, medicinam pariter & auxiliū quærere debēt (Domus enim Episcopi & asyllum & oraculum totius debet esse ciuitatis: vnde & antiqui patres olim iuxta ecclesias habitantes, liberum sine custode aditum cunctis ad se venientibus præbebant) quomodo abiecti & inopes homines familiariter Episcopum cōuenire poterunt, & ab eo vel opem exigere, vel consilium: quem videant tot vallatū famulis, tantoq; apparatu & splendore nitentem: qui pauperis ita perstringat oculos, vt in primo limine tanta oppressus luce vltro pedē referat? Quomodo Episcopus sese ad huius infirmi humuntionis humilitatem ex tam sublimi gradu demittet, aut quomodo pauper audacter, libere, & familiariter tali tātoq; doctore & consiliario vtī poterit: qui principis magis quā doctoris personam referat? Certe hic aut persona deponenda est, aut officium abijciendum: male enim inter se ista cohærent, & personam principis agere, & humilibus consentire, & cum infimis hominibus (quādo res ita postulat) paternam charitate familiariter agere. ¶ Verum quid opus est aut rationibus aut Patrū testimo-

nijs hanc causam agere, cum habeamus sacrorum canones Conciliorum, qui eis hanc eadem parcitatem atq; modestiam præscribunt? Sic enim habet Concilium Carthaginen. 4. cui D. August. interfuisse dicitur. Episcopus pauperem domum & vilè suppellectilem habeat, dignitatemq; autoritatis suæ, fide & meritis quærat. Quid igitur ad hæc dicemus? quis iudicium suum tantorum patrū autoritati, imo & Spiritui sancto, in Concilijs præfidenti atque definiēti, audeat anteferre? Neque verò ita hic consulitur parcitati, vt non etiam autoritati consulatur. Verum hanc expetimus non fucaram & vanam, & quæ solis externis rebus (quæ nihil ad nos attinent) nitatur: sed quæ solida & vera sit, quæ virtute, sapientia, sanctitate, liberalitate, magnitudine animi, fiducia in Deum, & recte factis comparatur. Si enim ex omnium philosophorū & gentium communi consensu vni tantum virtuti honor, dignitas, autoritas, & reuerentia debetur: quòd virtus rerū omnium dñā sit ac regina: quo iure magis hanc Episcopi autoritatē promereri poterunt, quàm virtutis ac sanctitatis præstantia? Nam qui diuitijs, qui vestibus, qui fastui exhibetur honor: is plane falsus, indignus, & fucatus est. Rectissime

me enim à Seneca dictum est, Non faciunt equum meliorem aurea frēna: nec hominē meliorem fortunæ ornāmēta. Quemadmodum enim in auro, & gēmis, & in ipsa etiam corporum pulchritudine cernere licet aurū aliquod verum, aliquod autē adulterinum: gēmas item veras & adulterinas: corporis etiam pulchritudinem verā à naturaq; ipsa tributam, aliam verò arte, fallacijs, & fucis quæ sitam: ita sane mirari nemo debet, si honor aliquis atque autoritas vera sit, quæ meritis & virtute comparatur: fucata verò alia, quam stulti & imperiti rerum æstimatores opibus & potentiæ tribuunt. Sic enim apud Ciceronem legimus. Gloria est solida quædam res, & expressa, non adumbrata. Ea est consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantiū de excellenti virtute. Illa autem quæ se eius imitatricem esse vult, temeraria, atque inconsulta laudatrix fama popularis, simulatiōe honestatis formā eius pulchritudinēq; corrūpit. Tu ergo quæ habet speciē glorię, collecta ex inanissimis splendoris insignib⁹, cōtēne: brevia, fugacia, & caduca existima. Hmōi. g. gloriā principib⁹ seculi pmittamus: absit autē vt Ecclesię principes veris honorū fōtibus omisis, fucatos & fallaces exquirāt. Id. n. calamitosissima illa ætate

i. Tus. c. 3.

2. *Maca.*

4.

sub Antiocho Tyráno, quando sacra omnia violata sunt, contigisse memorant hystoriæ Machabeorum: cum principes populi & sacerdotes, patrios honores pro nihilo habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur: Patrij enim honores erant qui virtuti, qui religioni, qui fidei, & meritis vitæ reddebantur: quibus, cum sacerdotes destituti essent, ad falsos honorum titulos, nempe opes, apparatus, pompasq; Ethnicorum confugiebant. ¶ Quis enim nesciat principatum seculi in hoc ab Ecclesiæ principatu distare, quòd ille carnalis sit & terrenus, hic vero spiritualis atque cœlestis? Quod si ita est, quis dubitet illum quidem terrenis, hunc verò cœlestibus spiritualibusq; potissimum opibus niti debere? Quid igitur naturam rerû inuertim? Quid peregrina mutam? Quid celeriter interituris æterna commutamus? Quid humana diuinis cõmiscemus? Cur dũ aliena & peregrina sequimur, nostra relinquitur? & velut proditores & trãsflugæ, in ipsis Dei castris, sub alienis signis militamus? Sed quid ago? Video enim non modo Ecclesiæ, sed multos etiam seculi principes non fastum & luxum, sed sobrietatem paritatemq; præcipua regni ornamenta atque præsidia posuisse. Quã parcus enim plerosq;

Lacẽde-

Lacædemoniorum reges fuisse legimus: qui non auro, argēto, aut margaritis, sed magnitudine animi, prudentia, iustitia cæterisque virtutibus (quæ cunctis margaritis pretiosiores sunt) auctoritatem dignitatemq; super omnes alios quesierunt. Agēsilaū enim clarissimum principē memorat Plutarchus, cū in tētorijs inter milites ageret, nihilo meliore culcitra habuisse quàm cæteros: illud asidue in ore habentem, principis esse nō molli tje delitijs ve, sed temperantia, ac fortitudine priuatis hominibus antecellere. Quid vero Alexander ille totius penè orbis monarcha? qua quæso illum frugalitate & parsimonia in tam ampla fortuna vixisse credamus: qui post illustrem illam Persarū victoriam, cum domum Darij ingressus, variam eius suppellectilem, & Persicas delicias, stratum, mensas, cænaculum, ceteraq; miro instructa ornatu perspexisset, ad socios conuersus, Hoccine, inquit, imperare erat? Quo vno verbo & frugalitatem suam declarauit, & quàm alienū ab officio & dignitate principis esset delitijs fastuiq; indulgere, monstrauit. Nec mirum esse potuisse vinci, qui sic vitā instituisset Sed hæc in profanis literis legimus. quid verò in sacris? Primus Israeliti ci populi princeps Moses fuit, non ab hominibus.

*Plutar:
in Apo-
ptib.*

*Philo. de
vita Mo
sis, lib. 1.*

nibus, neq; per hominē, sed à Deo electus.
De hoc vero Philo disertissimus Iudeorum
scribit in hunc modum. Solus hic omnium
qui vnquā principatū gesserunt, non aurū,
non argentū in thesauros condidit, non tri-
buta exegit, non palatia, non latifundia, non
reges, non famulicia, nō redditus, non alias
opes sibi parauit, quāuis posset habere omni-
um harum rerum copiam: sed existimās ani-
mæ pauperis iudicium esse mirari materia-
les diuitias, has quidē vt cæcas contempfit,
illas verò naturales perspicacesq; honora-
uit & amauit, si quis vnquam alius: in vesti-
tu victuq; quotidiano nihil præferens fa-
stus tragici, sed simplicitatem frugalitatēq;
exercēs priuati hominis. Regem autē in his
solis agebat quæ verè sunt regia: vt sunt cō-
tinētia, fortitudo, sobrietas, solertia, prudē-
tia, scientia, industria, tolerantia, iustitia, vo-
luptatis contemptus, ad virtutem exhorta-
tio, obiurgationes, castigationesq; peccantiū
legitimę, & rectè faciētiū laudes atq; p̄mia.
Hacten⁹ ille. Si. g. terreni illi principes Xpm
ignorātes, & in ipsis adhuc infidelitatis & y-
dololatriæ tenebris agētes, solo ratiōis lumi-
ne hoc & viderūt, & sequuti sunt: quis ferat
Episcopum pauperis Christi vices gerentē,
& exēplo atq; doctrina sua homines ad cō-
temptum

temptum terrenorum bonorū adhortātem,
inter epulas & magnifica conuiuia, interq;
crateres aureas & argenteas, splēdidasq; mi-
nistrorum cateruas, vitam agentē. ¶ Nemo
ergo dicat de Episcoporum dignitate & glo-
ria aliquid detrahi, cum hanc ab eis carnalē
& fallacem gloriam subtrahimus: non enim
hoc agimus vt dignitatem illis honoremq;
detrahamus, sed vt expressam, solidā, vereq;
Christianam gloriam illis tribuamus. Neq;
enim sine Episcopali honore & gloria Apo-
stoli fuerunt, qui tamen dicere potuerunt,
Habentes alimenta & quibus tegamur, his *1 Tim. 6*
contenti sumus. Et illud, Argētum & aurū *Act. 3.*
non est mihi: quod autē habeo, hoc tibi do.
Neque sine autoritate etiam D. Martinus
fuit (quem Apostolis parem fuisse canit Ec-
clesia) de quo tamen in vita eius ita scribit
Sulpicius, Factus verò Episcop⁹ Turonēsis,
idem constantissime perseuerabat, qui prius
fuerat: eadem in corde humilitas, eadem in
vestitu vilitas: atq; ita implebat Episcopi di-
gnitatē, vt propositū monachi nō desereret.
¶ De Diui verò Aug. frugalitate et parsimo-
nia, scribit in eius vita Possidoni⁹ in hūc mo-
dū, Mensa vsus est frugali & parca: quę qui-
dē inter olera & legumina, etiā carnes ali-
quādo propter hospites vel quosque infir-
miores

miores continebat. Coclearibus tantū argē-
 teis vtens, cætera vasa quibus mensę eius ci-
 bi inferebantur, vel testea, vel lignea, vel mar-
 morea erant: non necessitatis inopia, sed
 proposito voluntatis. Denique morti iam
 proximus, testamentum nullū fecit: quia vn-
 de faceret pauper Christi nō habuit. Hæste-
 nus ille. Et hic tamen qui ad eō parcē vitam
 instituerat, tanta fuit autoritate atque præ-
 stantia, vt totam penē Africę prouinciam
 varijs hæreticis infestam, ab erroribus libe-
 rauerit. Aduersus enim huiusmodi portēta
 dictū mirū, quā strenuū pugilem egerit Au-
 gustinus. Deiecit Pascentium Arrianum, li-
 cet autoritate potestateq; publica formida-
 bilem. Traduxit Manichæorum prodigiosas
 fabulas, & obscœna mysteria protraxit in lu-
 cem. Donatistas & Circuncelliones, perti-
 nax malum, multis conflictibus tandem fu-
 dit, profligauit, deleuit. Postrema lucta fuit
 cum Pelagianis: quibus etiam omnem vim
 autoritatēq; detraxit. Paganorū deniq; reli-
 quas magna ex parte deleuit in ea prouincia
 Et ad tantas res conficiendas, non vi, non ar-
 mis, non copijs vsus est, sed solo gladio spi-
 ritus, quod est verbum Dei, atq; armis apo-
 stolicis, tot victorias, tot triumphos parauit
 Ecclesię Christi. Quid verò Diuum Basi-
 lium

Ephe. 6.

lium cōmemorem, cuius mores regale quid
dam (vt eius nomen sonat) præ se ferre vi-
debantur. An non ille inuicta quadam ani-
mi magnitudine, ac sanctitate vitæ, omni pō-
pa atque apparatu destitutus, cum ipso Im-
peratore Valente Arriano tot annos pro
fide Ecclesiæ decertauit? Quis autem Basi-
lio in victu & vestitu frugalior? Sic enim de
eo scriptum legimus: Erat autē Basilius in
victu & cultu abstinentissimus: vna tantū tu-
nica amiciebatur, humi cubitabat, totis sæpe
noctibus vigilabat. Demū obiit corpore per
abstinentiam consumpto, cū ossibus ac pelle
tantum superstes esset. Similem vite parci-
tatem sequutus est & sanctus Exuperius: de
quo ita scribit Hiero. Sctūs Exuperius Tho-
losæ Episcopus, viduæ Sareptēsis imitator,
esuriēs pascit alios: & ore pallente ieiunijs,
famē torquetur aliena: omnēq; substantiam,
Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius
qui corpus Domini canistro vimineo, san-
guinem portat in vitro. Huius sectare vesti-
gia, & cæterorum qui virtutis illius similes
sunt: quos sacerdotium & humiliores fecit
& pauperes. Quid hoc exemplo mirabilius?
Quis nō obstupescat corpus Domini, quod
nec ipsis quidem angelorum manibus pro
dignitate tractetur, canistro vimineo circū
ferri?

*Hierony.
Episto.
to. I.*

ferri? Quo affectu ferebatur in pauperes Christi, qui Christum tam humili vase circumferebat? Quomodo suis parceret facultatibus ut pauperes alere posset, qui nec ipsis quidem altaribus pepercit? Quomodo splendida domum atque familiam esuriētibus pauperibus aleret: qui ut algētes nudosque vestiret, altaria quoque ipsa nudauit? Tales ergo praesules, istis suis exesis corporibus, ista vitae sobrietate & parsimonia aduersus mundi monarchas Ecclesiam Christi tutati sunt: nos utinam eorum labore conseruatam & auctam retineamus. Sed ad hoc certissima via est eorum ingredi vestigijs, quando (ut nobilis ille Historicus dixit) imperium eisdem artibus retinetur, quibus initio partum est. Quae ubi defuerunt, nec ipsa quidem caput mundi Roma stare diu potuit: Imperium enim summis laboribus & inedia partum, non dirus Hannibal, aut crudelia bella, sed luxus & opulencia bellis perniciosiora dissoluerunt.

¶ Neque vero quisquam aduersus haec sanctorum Patrum exempla diuersitatem mihi temporum obijciat: ad hanc enim fere confugiunt, quicumque genio suo indulgentes, de opibus atque domestico apparatu sibi blandiuntur. Quae res alicuius fortasse momenti esset, si cum tempore, aut fortunae pauperum, aut homi-

Hieronymus
Epistola
10. 1.

hominū mutarentur. Nūc cū eadē sit in pati-
peribus indigētia, eadē in hominibus morū
corruptio, eadē ambitio, auaritia, luxus, fa-
stus, & intemperantia: non video cur eisdem
morbis nō eadē adhiberi debeat medicina.
Cōstat etiā malorū omniū fontē esse naturę
labē & corruptionē, quę per peccatū (quod
à parētibus traximus) nō modo infecta, sed
etiā in seruitutē peccati venundata, omniū
peccatorū prurigo & veluti seminariū est.
Cuius nimirū letiferi seminis fructus sunt
opera illa carnis, quę Apostolus enumerat:
fornicatio, immūdicia, impudicitia, luxuria,
ydolorū seruitus, veneficia, inimicitia, cōtē-
tiōes, emulationes, irę, rixę, dissensiones, se-
ctę, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessa-
tiones, & his similia. Ab hac ergo radice car-
nis & peccati ōnia hęc vitiorum germina
subindē pullulāt: ad hęc tā tetra ac fune-
sta mala miseri ppēsi sumus, dicēte Dño, Sē-
s. n. et cūcta cogitatio humani cordis, in ma-
lū prona sūt ab adolescētia sua. Si igitur hoc
ipso tēpore eadē hōis natura eadē peccati labe
infecta, pseuerat: cur dissimilitudinē tēporū
in simili causarū ratiōe sōniamus? Eadē. n.
causas eodē mō semper operari, hoc est ad
idem inclinare necesse est. Quocirca si ea-
dem hoc tempore vitiorum lues Ecclesiam

Dei

Dei deuastat, eadem quoque virtutum re-
 media, eademq; medicina necessaria est. Nō
 ergo fastus fastu, non luxus luxu, non opes
 opibus, non delitijs delitiæ: sed humilitate
 fastus, sobrietate luxus, paupertate auaritia,
 & asperitate delitiæ superandæ sunt. Sicut
 enim ignis igne non extinguitur, sed auge-
 tur (contrario enim humore extinguendus
 est) ita nō fastu fastus, sed sobrietate & par-
 citate superandus. ¶ Quod si dissimilem
 adhuc esse rationē temporum contendas, li-
 benter anuam: sed tamē in peius degene-
 rasse ac mutata esse tempora, nemo est qui
 nesciat. Quod si ita est, necesse est sane vt in
 grauescēte morbo, acrior medicina adhibea-
 tur: maiori enim sanctitate maior temporū
 prauitas curanda est: quia vbi abundat deli-
 ctum, superabundare debet & gratia. Quis
 autem adeo mentis inops est, qui nō videat
 omnia mundi vitia cū tempore pariter ado-
 leuisse? Quando enim tot hēresum monstra
 Ecclesiam ita inestaruunt, vexarunt, ac penē
 opprefferūt? Quādo ita luxus, auaritia, ambi-
 tio, libido, delitiæ, ludi, epulæ, splēdor vestiū,
 cæteraq; vitiorum irritamenta, & cupiditas
 ipsa (malorum omnium seminariū) inun-
 dauerunt? Quātum vero Ecclesiæ proceres
 & ministri (qui his malis opem ferre debue-
 runt)

Roma. 5

rūt) à maioribus suis hoc ipso tempore dege-
nerarunt: siue probitatem spectare velis, si-
ue docendi facultatem, siue eleemosynarū
largitatē, siue sobrietatē vitæ, siue infra-
ctum animum ad omnia pro sibi commisso
grege pericula subeūda? Deniq; si diuo Cy-
priano credimus, quo mundus magis ad fi-
nem properat, eo magis velut senectute ac
vetustate conficiēte, in deteriora prolapsus
est. Sic enim scribit aduersus Demetrianū.
Breuiatur in dies singulos & decrescit ac de-
ficit in agris agricola, in mari nauta, miles in
castris, innocētia in foro, iustitia in iudicio,
in amicitijs concordia, in artibus peritia, in
moribus disciplina. Putās ne tu tantam
posse substantiam rei senescentis existere,
quanta prius potuit nouella adhuc & vege-
ta iuuēta pollere? Minuatur necesse est quic-
quid sine iam proximo, in occidua & extre-
ma deurgit. Sic sol in occasu suo radios mi-
nus claro & igneo splendore iaculatur. Sic
declinante iam cursu, exoletis cornibus lu-
na tenuatur. Et arbor quæ fuerat ante viri-
dis & fertilis, arescentibus ramis, fit post mo-
dum sterili senectute deformis. Et fons qui
exundātibus prius venis largiter profuebat,
senectute deficiēs, vix modico sudore distil-
lat. Hæc sententia mundo data est: hæc dei

*Cypr. cōs-
tra Deo
metri.*

lex est, vt omnia orta occidant, & æta se-
nescant, vt infirmetur fortia, & magna mi-
nuantur, vt cum infirmata & diminuta fue-
rint, finiatur. Hastenus Cyprianus. Sed quid
ego Cyprianum cōmemoro, cū & apostoli-
cis & euangelicis passim vocibus admonea-
mur in nouissimis diebus instare tempora
periculosa, futurosq; homines nimium sui
amantes: quo tempore & iniquitas abunda-
re, & charitas debeat refrigerere? Si igitur
cum ipsis tēporibus omnia pariter mala cre-
uerunt, maiori ergo virtute, prudentia, soli-
citudine, vigilantia, temperatione, ac disci-
plina eget, quisquis tot malis corrigēdis at-
que curandis præfectus est. Meliori. n. nau-
clero in seuiori tempestate, & peritiori medi-
co in grauiori ægritudine, præstatioreq; du-
ce in desperata victoria opus est. Deniq; ne
in hac tanta causa ad solam rationum opem
confugiamus, & antiqua patrum exempla,
& Conciliorum decreta antiquata esse fin-
gamus, addo his omnibus Tridentini Con-
cilij decretum, quod nostris celebratum tē-
poribus, nostrisque curandis moribus insti-
tutum, omnem penitus excusationis ansam
præripuit. Sic enim ait, Optandum est vt ij
qui episcopale ministeriū suscipiunt, quæ
suæ sint partes agnoscant: ac se non ad pro-
pria

2. Tim. 3.

Mat. 24.

Sessio 25

Cap. 1.

pria cōmoda, non ad diuitias, aut luxum, sed ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, fideles reliquos ad religionem, innocentiamq; facilius inflāmandos, si præpositos suos viderint non ea quæ mundi sunt, sed animarum salutem, ac cœlestem patriam cogitantes. Hæc cum ad restituēdam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus animaduertat, admonet Episcopos omnes, vt secum ea sæpe meditantes, factis etiam ipsis, ipsi, ac vitæ actionibus (quod est veluti perpetuum quoddam prædicandī genus) se muneri suo conformes ostendāt: In primis verò ita mores suos omnes componāt, vt reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, cōtinentiæ, ac (quæ nos tantopere cōmēdat Deo) sanctæ humilitatis exēpla petere possint. Quapropter exemplo Patrū nostrorū in Concilio Carthaginensi, non solum iubet, vt Episcopi modesta suppellectili & mēsa, ac frugali victu contenti sint, verum etiā in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodq;, non simplicitatem, dei zelum, ac vanitatum contemptū præferat. Hactenus verba Concilij: quæ omnem nobis errandi aditum præcludunt.

Nullus enim qui Christianum se esse profiteatur, adeò insolens erit, qui iudicium suum Ecclesiæ autoritati & iudicio velit anteferre. Quod si ita est, non habet igitur quisquis fastuose viuit, & quotidie splendide epulatur, magnosq; famulorum greges alit, & in hoc tam magnos Ecclesiæ redditus pauperibus profuturos, infumit: quo se vlla ratione tueatur: cum aduersum se tot habeat rationes, tot patrum exempla, tot Doctorum sententias, tot deniq; & antiquorum & recentiorum Conciliorum sanctiones atq; decreta. Contra tãtam enim nubem testium nulla stare potest aut resistere humana prudentia. Quæ ideo tam multis a me dicta sunt, parum, vt si qua fieri posset, contrariam sententiam, quæ Ecclesiæ rationibus nocētissima est, ex multorum animis funditus euellerem: partim verò vt his armis Episcopi vere Christiani pectus aduersus omnes mundi machinas, quæ huic proposito vehementissimè aduersantur, muniretur. Vt omittam enim humane prudentiæ rationes (quæ aliud suadent) & ipsam naturæ corruptè propensionem (quæ sponte sua ad fastum magis & gloriam, quàm ad humilitatem & paritatem fertur) tot sunt etiam otiosorum & inopum hominum in Episcoporum clientelam recipi

Hebr. 12

volentiū greges (qui hoc vitę genere sine multo labore, tum inopię suę, tum honori, cōsultum iri putant) vt nisi firmissimis his veritatis præsidijis Episcopi mens fuerit communita, vix efflagitantium importunitatibus resistere queat. Vbi enim primum quis in Episcopum designatus est, velut prædam quandam Episcopatum esse arbitrâtes, protinus ad eum vndiq; amici, consanguinei, affines, viri potentes & nobiles accurrunt, aliusq; filium in famulū, alius fratrem, alius nepotem, alius seruum offerunt: instant, obsecrant, vrgēt, atque omni ratione miserum pastorem vexant, famulisq; onerare contēdunt (quos dum semel admiserit, excludere perpetuo non possit) vt nisi constanti & infracto aīo sit, importunitati vict⁹ cedat & contentioni flagitātium. Quo fit vt tot oneribus pressus, tantisq; expensis addictus, vix quidquā ei supersit, quo & multorū inopię, & periclitanti Ecclesię subuenire possit.

XI.

HÆC sunt Patres Amplissimi præcipue partes & officia quæ ad dignitatem cœlestis huius peneq; diuini muneris requiruntur. Sed quoniam Episcopus non solum pastor, sed etiam sacerdos est: quorum alterum ad homines, alterum ad Deum magis referen-

*Quod sit
præcipuū
Episcopi
munus.*

Concio

dum est, necessarium videbatur, vt de sacerdotis quoque officio hoc in loco aliquid diceremus, Verū quia de solo hic pastoris officio orationem institui, hac modò parte præmissa, superest vt hæc ipsa quæ ad illius dignitatē pertinere diximus officia, inter se conferamus: & quid inter ea potissimū excellat, expendamus. Multū enim refert quid quo loco sit habendum, & quid primū, quid postremum faciamus. Sunt enim nonnulli qui præcipuas Episcopi partes esse definiāt, optimum & incorruptissimū iudicem sese gerere, vt scilicet diligenter & sollicitè popularem suorum causas intendat, & suum cuique ius fideliter tribuat. Et quidem nō pauci sunt, qui dum hoc rectè faciūt, satis se munere suo functos arbitrentur. Sunt alij, qui cum Episcopos patres pauperū esse audiūt, nihil illis ad tantæ huius dignitatis fastigiū deesse putant, si & honeste viuūt, & in pauperum necessitatibus leuādis liberales sunt. Vulgus enim hominum utilitate sua Principum Episcoporumq; probitatem dignitatēque metitur: eumq; appellat sanctiorē, quem erga se expertus fuerit liberaliorē. Sunt & alij qui quoniam doctoris & magistri officium Episcopis potissimum tribuunt, præcipuas

cipuas eius partes in docendo & concionando positas esse credunt. Nō defuerūt etiā quī orandi munus (quod propriē sacerdotum est) Episcopo tanquam principi sacerdotū primo loco tribuēdum esse censerent: quia videlicet res tractet arduas, & supra naturā hominum positas: qualis est animarū salus: quæ oratione magis ac diuina virtute, quam humanis viribus peraguntur. Sic enim Moses (qui perfectissimi pastoris imaginem nobis exhibuit) orādo, & cum Deo magis quā cum hominibus agendo, pastorali munere fūctus est. Aarone enim fratre pro ore suo & propheta utebatur: sicut ei a Domino fuerat imperatum. Orando autem impendentem in populum iram domini frequenter repulit, legem à Deo impetrauit, maria diuisit, Ægyptiorū currus exercitumq; prostrauit, aquā ē petra, & māna ē cælo produxit, Amalechitarum agmina fudit, & de exteris gētibus trophæa sæpe inclita reportauit. Qua ratione permoti nōnulli haud contemnendæ doctrinæ viri, in hac fuerunt sententia, vt præcipuū perfecti pastoris officium in orādo collocarent: quod sanctus Valerius ita & sēsisse, & præstitisse videtur: qui cū prædicandi munus Vicentio diacono suo tradidisset,

*Exod. 4.**Exo. 20.**Exo. 14.**Nu. 20.**Exo. 16**Exo. 17.*

Sessio. 24

6.4.

Num. 15

1. Cor. 15.

ipse orationi rerumq; cęlestium contempla-
 tioni vacās, salutem ouium suarum iugiter
 Domino cōmendabat. Cęterum quāuis of-
 ficia hęc omnia & vtilissima & pastorali
 muneri prorsus necessaria sint, docendi ta-
 men & prædicandi propriū esse præcipuūq;
 Episcopi officiū, in hac sacra Tridētina sy-
 nodo definitum est. Neq; id immerito. In ijs
 enim quę ad finem aliquem destinantur, ra-
 tio eorum & dignitas ex ipso fine iudican-
 da est. Quo enim quęq; res fini propinqui-
 or existit, magisq; ad illum assequendum iu-
 uat, eo vtilior, & magis necessaria est. Finis
 autem Episcopalis officij is est quę Episco-
 pū in manu & ob oculos perpetuo geltare,
 Ecclesia voluit. Ideo enim anulum continē-
 ter gestat, vt quemadmodum Iudæis olim
 à Dño præceptum fuit, vt in ora pallij vit-
 tas hyacinthinas circumferrent: quas cum
 aspicerent, officij sui, atque diuinę legis re-
 cordarentur: ita cum Episcopi symbolum
 hoc in manibus & ante oculos positum
 cernerent, admonerentur sponso se Ec-
 clesię esse, ex qua spūales quotidie filios
 suscipere debeant & procreare. Huius enim
 spiritualis matrimonij finis est spiritualis so-
 boles: qualis illa erat de qua Apostolus glo-
 riabatur dicens, Nam etsi decem milia peda-
 gogorū

gogorum habeatis in Christo, sed non multos patres: nam in Christo I E S V per Euāgelium ego vos genui. Est ergo huius officij finis, spiritualis filiorum propagatio: hoc est sceleratorum hominum à vitijs ad virtutum studia conuersio: quæ cælestis verbi semine & ministerio fit: per quod proximorum animas Christo lucrificamus, & Ecclesiam Dei fœcundamus, ac noua prole locupletamus. Ad hoc autem efficiendum quis dubitat prædicandi atque exhortandi munus propius pertinere? Cætera enim Episcopi officia, quæ uis ad hunc omnia finem referantur, lōgius tamen ab illo distant: exhortari autem & monere, atque à vitijs ad virtutum homines traducere, hoc vere est spiritualibus liberis operam dare, sparsōque verbi cælestis semine, filios Christo generare. Quod Apostoli spiritu Dei pleni exēplo suo euidētissimi docuerunt: qui viduarum & pauperum curam lectissimis ad hoc viris comendātes, orandi solum ac docēdi munus sibi reliquerunt. Quorum exemplum sequuta synodus Carthagiñ. quarta, decreuit, vt Episcopi pro curationem viduarum & pupillorum archipræsbyteris, vel archidiaconis cōmitterent: ipsi vero (vt ante diximus) lectiois, orationis, & prædicationis studio se totos addicerent,

Act. 6.

Concio

rent, quo ad virtutem & religionem rudem
 populum erudirent: prudenter sane mino-
 ra minoribus, maiora verò maioribus Ecce-
 siæ ministris delegantes. Constat enim cor-
 poralibus spiritualia longe maiora esse: ac
 proinde maioribus ministris relinquenda.
 Quid vero Apostolū Paulū cōmemorē, qui
 nō modo hæc quæ ad corporis obsequium
 referuntur, sed sacramentorum etiam mini-
 sterium à se ablegauit: vt vni tantum prædi-
 cationis officio vacaret? Ait nanque, se à
 Christo nō fuisse missum baptizare: sed euā-
 gelizare. Neque verò in noua tantum: sed
 in illa etiam adhuc carnali & veteri lege idē
 fastitarum esse deprehendimus. Ietro enim
 Moysis socer hoc genero consilium dedit, vt
 causarum quidem secularium definitiones
 inferioris ordinis hominibus delegaret: ipse
 verò populo in ijs quæ ad Deum pertinent
 præesset: vt ostēderet eis cœremonias ritūq;
 colēdi. Vides ergo doctrinæ potissimū & re-
 ligionis curā sūmo pastori Moyse cōmissam:
 litiū verò & causarum seculi contentiones
 velut tanto indignas præfule, ad inferiorum
 iudicia relegatas? Quod contra faciunt ple-
 rique nostrorum prælatorum: quorum om-
 nis penè cura & sollicitudo in hoc vno cau-
 sarum studio consumitur, nobilissima præ-
 dicandi

1. Cor. I.

Exo. 18.

dicādi sarcina (ac si nihil ad eos pertineret) alijs commissa. Quo quid esse potest monstruosius? Si enim Apostolus monet, vt ad iudicia secularia componenda, vel cōtemptibiles qui sunt in Ecclesia constituentur, qua fronte qui summum in Ecclesia gradum obtinent, qui ipsius dei vices gerunt, qui ad spiritualia ac diuina tractanda (vt spirituales, ac diuinos penè homines redant) potissimū destinati sunt, ad abiectissima hæc relicto diuini verbi ministerio se demittent? Quis enim æquo animo ferat, ea quæ oculorum propria sunt, pedibus cōmitti: quæ verò pedum officia sint, oculis aptari? Pertimuit princeps pastorū Petrus ab usum hunc in Ecclesiam irrepsurū: ideoque mortuam proximam, conuocatis ad se fidelibus & Ecclesiæ ministris, sermonem habuit tali sane pectore dignū: quo explicās quæ potissimum munia singulis Ecclesiæ gradibus ac ministris conuenirent, Clemēti quem pro se Pontificem sufficiebat, hoc potissimum docendū munus (omnibus alijs huius vitæ negotijs ablegatis) his verbis cōmisit. Te quidem oportet irreprehensibilem viuere: & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias.

Et

Concio

Et mox, Sicut (inquit) tibi impietatis crimē est, neglectis verbi Dei studijs, sollicitudines suscipere seculares: ita vnicuique laicorum peccatum est, nisi inuicem sibi etiam in his quæ ad communis vitæ vsum pertinent, operam fideliter dederint. Te vero liberum reddere ab his quibus vacare non debes, oēs cōmuniter elaborent. Quod si fortē à semetipsis hoc laici non intelligūt, per diaconos edocendi sunt, vt tibi solius ecclesiæ sollicitudines derelinquāt: quo ipsam, vt dignum est, dispensare sufficias, & veritatis verbo abundantius & studiosius deseruire. Si enim mūdialibus curis fueris occupatus, & te ipsū decipies, & eos qui te audiūt. Nō. n. poteris quæ ad salutem pertinent plenius singulis quibusque distinguere. Et ex eo fiet, vt & tu tanquam qui non docueris ea quæ ad salutē hominum pertinēt, puniaris: & discipuli per ignorantiam pereant. Idcirco tu quidem ad hoc solum vacato, vt opportune & sine intermissione doceas verbum Dei: per quod salutem ceteri consequantur. Hactenus verba Petri: quæ Clemēs in Epistola ad Iacobū fratrem Domini refert: quæ vel sola sufficere deberent, vt docendi studium præcipuū esse Christiani pastoris munus intelligam⁹.

At inquires. Quid ergo is faciet, cui aut na

1. to. Con=
sil. fol. 33

tura dicendi facultatem largita non est: aut quam aliquando habuit, senectutis incommodis, infesto ve alio casu amisit? Nū præcipua summaque pastoralis officij parte destitutum esse iudicabimus, qui tamen alijs omnibus instructus sit? Aggrediar huic quoque parti quoad potero satisfacere. Principio, quisquis hac facultate destitutus est, potest idoneos verbi Dei ministros (vt ante monuimus) diligenter inquirere, & per varia loca distribuere: vt per aliōs pluribus in locis præstare possit, quod per se quidem in vno tantū loco fuisset præstaturus: atque hac ratione duces exercitus imitabitur: qui quāuis in prælio ipsi non pugnent, pugnatu- ris tamen præsumunt: & pro fatigatis integros sufficiunt: atq; hoc modo plus agūt, quā si soli ipsi pugnaret. Quod plane sanctū Valerium Hyponen. Episcopū per Augustinū, & Valerium Cæsaraugustanum per Vicentium diaconum, eundemque martyrem inuictissimum exequutos fuisse diximus. Et hoc nostro etiā seculo nōnullos cōmemorare possem antistites, qui hoc idem exemplum sequuti, non sine magnis sumptibus doctrinæ pabula ouibus suis alieno ore ministrāt. Hac ergo ratione, pro vno concionatore, plures poterit optimus Episcopus subrogare.

¶ Præ-

Præterea, cum ab Episcopo tanta seuerità
 te prædicandi munus exigo, non prorsus
 hanc vulgarem declamandi rationem, quæ
 nunc potissimum in vsu est, exigo: quâuis
 illam non possum non maximopere comē-
 dare. Hæc, n. partim diuturna consuetudine
 (quæ asperrima quæq; mollit & frāgit) par-
 tim concionatorum vitio (quorum pluri-
 mi ad auram se popularem magis, quā ad pu-
 blicā vtilitatem accōmodant) partim verò
 auditorū incuria (qui aurium potissimū vo-
 luptatem captantes, pluris orationem plenā
 ac teretem, verborū lenocinia, sermonis or-
 natū & elegantia, quā sententiarū pondera,
 & verba diuini amoris flammæ aspirantia,
 faciunt) multū iā roboris & acrimoniæ ami-
 sisse videtur. Quid, n. mirū si languētes cō-
 cionatores, & ad oblectationē magis quā ad
 edificatiōē populi loquētes, ita audiāt: qui
 Prophetas olim spū dei plenos hoc mō audi-
 erūt: Sic, n. dñs ipse ad Ezechielē ait, Audiūt
 sermones tuos, & nō faciūt eos: quia in canti-
 cū oris sui vertūt illos: & es eis velut carnē
 musicū: quod suauis dulcisq; sono canitur. Ad
 hūc ergo modū, quidā hoc tēpore ita affecti
 sunt, vt cū concionē audiūt, nō concionato-
 rē audire, sed velut cōcionatoris personā in
 scæna sustinentē, audire videātur: quasi thea-
 trum

Ezechiel.

33.

trū esset Ecclesia: in qua non res, sed rerū sim-
 mulachra veritatē imitantia, agerētur. Qua-
 re, aliā docēdi rationē in Episcopo saltē hoc
 tēpore desiderauerim, quæ minus habeat o-
 peris, & plus vtilitatis: quæq; tota nō ad gra-
 tiā, sed ad vtilitatē instituta sit. Cōstat. n. ho-
 minū animos generalibus viuēdi præceptis
 minus cōmoueri: plurimū verō ijs quæ sper-
 cialia sunt, & ad actiōes particulares referū-
 tur. Sequatur ergo Episcopus genus docēdi
 illud quod Apostolus in calce omnium fere e-
 pistolarū suarū sequit^r est: dū sigillatim cui-
 uscūq; status homiēs instruit: mō filios, mō
 parēres, nūc seruos, nūc dños, nūc viros, nūc
 vxores, nūc senes, nunc iuuenes: diligenter
 quæ cuiq; ppria sunt, præscribēs, & Titū E-
 piscopū vt idē ipse faciat monēs. Tu autē (in-
 quit) loquere quæ decēt sanā doctrinā. Senes
 vt sobrii sint, pudici, prudētes, sani in fide &
 dilectiōe. An^o, similiter &c. Ad hūc. g. modū
 Epūs poterit ad particularia virtutū officia
 orōnis argumētū inclinare, paterna charitate
 & solitudine subditos suos adhortādo, vt
 orationi suis tēporibus diligēter incūbant,
 pios libros legant, verbum dei humiliter &
 attente audiant, sacramenta deuote frequen-
 rent, carnem, ne petulanter insolescat, ieiun-
 ijs macerēt, pauperum curam gerant, pacē
 mutuāq;

Ad Ti. 2.

mutuamq; inter sese charitatem, etiam cum
 rerum suarum dispendio, retinere curét: rur
 sumq; vt a vitijs se solícite custodiát, præfer
 timq; a detractionibus, odijs, factionibus,
 vñ furis, impudicis oculis & actibus, & iurádi
 etiam, maledicendi, & imprecandi praua
 cõsuetudine. ¶ Doceat etiam qua ratione
 confiteri, & ad sacram Eucharistiam præpa
 rare se quisq; debeat (quæ res vt maxime ne
 cessaria est, ita etiã latissime patet) qua ite
 reuerentia & silentio in Ecclesia diuinis offi
 tijs assistere: quomodo filios famulosq; ad
 pieratem erudire, qua ratione quantaq; ce
 leritate serpentis antiqui suggestionibus té
 rationibusq; resistere, qua item cura suã quo
 tidie vitam & mores examinare debeát. Sin
 gula verò horum testimonijs scripturarum,
 sanctorumq; patrum dictis, exemplis, simili
 bus, & figuris adhibitis, illustrari poterūt &
 confirmari. Quod genus argumentorum tã
 latè patet, vt cū semper eadem penè res sua
 deatur, aliud tamen atq; aliud dici videatur.
 Quæ omnia sedata oratione tractáda mihi ef
 se videntur: quæ quo minus ad vulgare hãc
 declamandi rationem accedit, eò plus & gra
 uitatis, & vtilitatis habitura est: vt pote quæ
 ab omni suspicione artificij (quod dicenti fi
 dem abrogat) aliena est. ¶ Sed hæc ad pu
 blicas

blicas conciones conferunt. Sunt autem & priuata colloquia, nempe priuatæ admonitiones, consilia, correptiones, & obiurgatiões: in quibus illud Apostoli impletur, Argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Sunt præterea secretæ peccatorum confessions, in quibus maximè his admonitionibus locus est: quæ hoc tempore tanto sunt vtiliores, quanto pœnitentis animus tû opera sua, tum etiam sacramenti virtute ad docendum paratior est. Cui officio qui se destinauerit, verus sine dubio Ecclesiæ magister & minister erit: & miranda Dei opera (quæ in hominû mētibus secretò operatur: & quæ illum & in admirationem & mutationē vitæ rapiant) sæpe videbit. Quin & Clerici partim singuli, partim vniuersi sæpe vocandi, & officij sui paterna charitate monēdi sunt: Quod fecit olim Ezechias religiosissimus princeps: qui ascitos ad se sacerdotes & Leuitas, placida atque sollicita oratione admonuit dicēs, Filij mei, nolite negligere: vos elegit Dominus vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisq; eum, & cremetis ei incensum, &c. Si igitur ministros diuini cultus ad officia sua rex pijsimus his verbis acuebat, quid ergo Episcopus diuino cultui præfectus, facturus est? His ergo & alijs rationibus

2. ad Tim
mo. 4.

Paral. 2.
19.

Concio

tionibus facile erit optimo cuique pastori docendi munus (quod illius maxime proprium est) exercere. Quod si ad hanc docendi rationē vita accesserit immaculata, & oratio pro ouibus assidua, tunc illud implebitur quod à Domino trina illa repetitiōe Petro cōmendatum est, Pasce oues meas. Quā trinā repetitiōē D. Bernardus ad hęc tria boni pastoris officia referendā esse declarauit: vt videlicet bonus pastor oues suas pascat, primū verbo, deinde exemplo, ac demū oratione: qua assiduis à Domino precibus contendat, vt quod ille seminauit verbo, & rigauit exemplo, spiritu ille suo ad incrementum perducere dignetur.

Tertia Pars.

Posteā quā de præcipuis prælatorum virtutibus & officijs dictū à nobis est, superest illud quod ego mihi tertio loco proposueram, nempe, cum tam multa ad huius officij dignitatem exigātur, cur Dñs toties à Petro pastorum principe, solam exigere videtur charitatem, cum iterum ac tertio hoc solum ab eo requirat. Plurima. n. alia esse, quę ad recte munus hoc administrādū requirātur, satis apte in superius demōstrauimus: Necessaria. n. est prudētia in rebus

rebus agendis, ſollicitudo in prouidendis, labor in negotijs, fortitudo in periculis, miſericordia erga pauperes, iuſtitia in iudicio, ſtudioſum prædicandi, munus viſitandi, cura corrigendi, & cætera quæ ſupra cõmemorauimus. Quòd ſi hæc omnia Episcopum verè Chriſtianum & apoſtolicum efficiunt, cur nihil horum Dominus, ſed ſolam iterum atq; iterum vrget charitatem? Quòd ſi dixeris præcipuas in Episcopo partes obtinere charitatem, recte ſane: habeat ergo primum in hoc ipſo examine locum: detur etiã ſuus ſcientiæ, atque prudentiæ locus: ſine qua nihil quidè in vitâ (nedum in Eccleſia) rectè poſteſt adminiſtrari. Video me P. A. profundum pelagus ingreſſum: Intellego enim extremam hæc Orationis meæ partem, apertiſſimam ſimul & obſcuriſſimã eſſe: apertiſſimã quidè ijs qui perfectæ charitatis vim, nõ quidè legèdo vel audièdo, ſed amãdo didicerunt: cæteris verò obſcuriſſimã, ſimilèq; libro illi què Eſaias Propheta literatis & illiteratis ex æquo clauſũ eſſe deſcribit. Vtriſq; igitur hæc pars ſupvacanea eſſe videtur: illis, quoniã apertiſſima, his vero quoniã clauſa prorfus & inacceſſa eſt. Sed ne nihil in hac tâtare dicere videamur, aggrediar tñ, & rei obſcuriſſimæ quã potero lucè afferre nitar. Pricipio igr̃ illud ſtatuèdũ eſt, hoc in loco Dñm,

Concio

cum de charitate Petrum examinat, non de quacūque charitate, sed de ea quæ perfecta est, interrogare. Cōstat. n. multos esse in charitate gradus: charitas .n. (ait Aug) vt perficiatur, nascitur: cū fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectū venerit, quid dicit? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Hanc ergo perfectā charitatem Dominus in Episcopo requirit: quia cum is nō solū ad perfectionē tendere, sed in ipso iam perfectionis culmine esse debeat: perfectio autē omnis in charitatis perfectione sita sit (vt D. Thomas philosophatur) necesse est, vt qui secundum exigentiā professionis suæ perfectus est, perfectā quoque habeat charitatē, sine qua perfectus non est. Quod euidenter quidem alibi Dominus exprelsit, cum de charitate pastorū loquēs, Bonus, ait, pastor, animam suam ponit pro ouibus suis: quod plane perfectæ charitatis est: quia vt idem ipse alibi dicit, maiorē charitatē nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Huiusmodi ergo charitatem Dñm à pastoribus in superprioribus verbis requisisse, declarat D. Bern. his verbis. Non otiose toties repetitum est, Petre amas me in commissione ouīū. Ego quidem id significatum prouide puto, ac si dixisset

Aug. sup.

I. Cano.

Ioan.

S. Tho.

22. q 18+

ar. 6.

S. Tho.

ibidē ar.

6.

Ioan. 10.

Ioan. 15.

Bern. sup.

per Cant.

xisset

xisset illi I E S V S: Nisi testimoniū tibi perhibente conscientia quòd me amas, & valde perfecte ames, hoc est plusquā tua, plusquā tuos, pl⁹ etiāquā te (vt hui⁹ repetitionis meę numerus impleatur) ne quaquā suscipias curā hāc: nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique meus effusus est sanguis.

¶ Cæterū perfectæ huius charitatis vis quāta sit, neminem (nisi id expertus fuerit) vlla oratione consequi posse, diximus. Vnde idē Bern. qui tam multa de hac virtute, non tan disputando, quā experiendo didicerat, vbi amorem libri Cātico rum materiam esse dixisset, ita ait. Amor vbiq; loquitur: et si quis horum quę legūtur cupit adipisci notitiam, amet. Alioqui frustra ad audiendū legendū ve amoris carmen qui nō amat accedit: quoniam omnino non potest capere ignitū eloquium frigidum pectus. Quomodo enim græce loquentem non intelliget, qui græcā linguā nō nouit: nec latine loquētē, qui latinus nō est: & ita de cæteris: sic lingua amoris ei qui nō amat, barbara erit: erit in quā sicut æs sonās, & cymbalum tiniens. Sed quid mirum si diuini huius amoris vim naturalis amoris non capiat: qui nec ipsius etiā naturalis amoris vires (nisi fuerit expertus) non assequitur. Agesiā enim clarissimū Lacæ-

*Bern. su:
per Cant.
Ser. 79.*

Concio

Plutarch demoniorum regem Plutarchus memorat,
in Apo cum miro esset affectu erga liberos suos, arū
phth. dine semel pro equo cōscensa, luisse cū illis
 domi. Quod cum forte ex amicis eius quidā
 vidisset, rogatus ab eo est, ne cui quod vide-
 rat denuntiaret, quousque ipse parēs filiorū
 esset effectus: haud obscure significās, pater-
 ni erga filios amoris vim, neminē qui pater
 nō esset, facile comprehensurū. Si ergo amo-
 ris huius efficaciam (quæ adeo conspicua esse
 videtur) nemo nisi parēs intelligere potest:
 quomodo quis superni illius amoris ignem
 qui à Spiritu sancto est, quiq; omnem natu-
 ræ vim superat, naturali solū ductu, sine vl-
 la eius experiētia capere poterit? ¶ Sunt tū
 signa quædā, quæ velut scintillæ ab hoc igne
 prodeunt, vim eius aliqua ex parte indi-
 care possunt. Qualis enim erat ignis ille qui
 in tot Martyrū ac Virginū cordibus æstua-
 bat, cum tāta alacritate ad carceres, ad ignes,
 ad equuleos, ad gladios, ad sartagine, & cra-
 tículas, & omnia pœnarum genera, propter
 amorē dñi certatim properabant? Quo igne
 ardebat Laurentius, qui Valeriano varia tor-
 mentorum genera minitanti, alacri fronte
 respōdit, Infelix, has epulas ego semper opta-
 vi. Et ne ab eius oratione animum dege-
 nerasse credas, cū in craticula superpositus
 vehemen-

vehementer ambureretur. Illi, inquit, ignes refrigerium mihi præstant. Quid quæso in medijs flâmis nisi perfecta charitas, inuenire potuit refrigerium? Qua etiam charitate erat Vincentius, qui ad impijssimum Datianum similia minitantem, ait, Insurge ergo, & toto malignitatis spiritu debacchare: vide bis me Dei virtute plus posse dū torqueor, quam possis ipse qui torques? Qua erat etiâ charitate gloriosus martyr Ignatius, qui dum Romam bestijs obijciendus asportaretur, ipsas immanes bestias, velut charissimos amicos, his vocibus cōpellabat. O salutare bestias, quæ præparâtur mihi. Quando venient? quando emittentur? quando eis licebit frui carnibus meis? Quas ego opto acriores fieri, ne fortè (sicut in nonnullas fecerunt) vereantur contingere corpus meū. Quòd si venire noluerint, ego vim faciã ut deuorer. Ignoscite mihi filioli, ego scio quid expediat mihi. Nūc incipio esse discipulus Christi. Quibus verbis quid excogitari potuit, aut amantius, aut violentius? Quâlis etiam erat Pauli charitas: qui ad Philipenses ita scribit, Sed etiâ si immolor supra sacrificium & obsequium fidei vestræ, in hoc gaudeo & cōgratulor omnib' vobis.

Philip. 2.

Concio

Id ipsum vos congaudete & cōgratulamini mihi. Quis quæso tale genus gratulationis & gaudij aut legit, aut vidit vnquā? Quis hic diuinā virtutē & potestātē nō agnoscat? Quis non videat omnia penē iura sua hic amisisse naturam? ¶ Cæterum ex hac vehementissima in Deum charitate similis (velut à perenni quodā fonte) oritur amor in proximum: non tanquam in aliquid alienū & peregrinum à Deo: sed tanquam in aliquid diuinum, quodq; sub eandem cadit diligēdi rationem. Sunt enim proximi non modò creaturę Dei, ad ipsius imaginem cōditę: sed etiam serui, sed domestici, sed filij, sed membra ei⁹, de carne eius, & de ossibus ei⁹. Hinc totus ille fons amoris qui recta tendebat in Deum, protinus à Deo in homines, tāquam in aliquid diuinum, eodē impetu fertur. Hinc illa mirabilis sanctorum aduersus proximos charitas, quæ pro ipsorum salute libenter mortem extremaq; omnia pati, paratissima erat. Hæc igitur paucis de charitatis vi ac potentia dicta sint. nunc ad rem.

Ephe. 4.

Hanc ergo charitatem, aut penē parem, Dominus ab ijs exigit, quibus animarū curam cōmisit: quæ vt maximo pretio empte, ita maxima cura procurandæ sunt. Hanc .n. à Mose requisivit, vel eodem ipso Mose testante

restante qui ad ipsum Dominum queritur
 dicēs, Nunquid ego concepi omnem hanc *Num. 11.*
 multitudinem, aut genui eam, vt dicas mihi,
 porta eos in sinu tuo, quasi gestaret nutrix
 infantalum? Eandem etiam præstitit Apo-
 stolus: qui cum sæpe aliàs, tum ad Theſalo- *1. ad Theſa*
 nicenses scribit in hunc modum, Facti su- *ſa. 2.*
 mus paruuli in medio vestri, tanquam nu-
 trix quæ foueat filios: ita desiderâtes vos cu-
 pide, volebamus vobis tradere non modo
 Euangelium, sed etiam animas nostras: quo-
 niã charissimi nobis facti estis. Quibus ver-
 bis quid dici potuit amantius? Nec solum
 Apostoli, sed sancti etiã Pontifices & Apo-
 stolici viri hanc eandem proximis dilectio-
 nem exhibuerunt. Sic enim *D. Ambrosius*
 ait, Non minus vos diligo quos per Euan- *de offic.*
 gelium genui, quam si cõiugio suscepissem:
 non enim vehementior ad diligendum est
 natura, quam gratia. Hanc ergo dilectionem
 Dominus hic à Petro exigit, cum ait, *Symõ*
 Ioãnis diligis me plus his? Pasce oues meas. *Ioã. 21.*
 Quod perinde est ac si diceret, O Petre, si ve-
 rè & ex animo diligis me, si nominis mei
 gloriam illustrare desideras, si oues me-
 as, quarum salus, vita ipsa mihi charior fuit,
 (vt par est) diligis: si deniq; te ipsum totum
 tot nominibus mihi debes, mihiq; aliqua
 ex

Concio

ex parte gratificari, & amori meo vicem re-
 pēdere cupis, pasce oues meas: quas ego fuso
 sanguine meo pavi: quia dū illas pascis, me in
 illis pascis, me impinguas, me alis, mihiq; ipsi
 cōfers, qd qd in illas impēdis. Ego. n. ille ipse
 sū qui olim dixerā, Qd vni ex minimis meis
 fecistis, mihi fecistis. Et illud, Hæc requies
 mea, reficite lassū, & hoc meū refrigerium.
 Et si mihi tributum esse puto, quod in meo-
 rum corpora impensum est: alienum esse pu-
 tabo quod mentibus pro quibus libēter ani-
 mam posui, impendatur? Diligenter verò
 Domini verba notanda sunt. Non enim ait,
 si diligis oues meas, pasce illas: quod planè
 consequi videbatur (vt videlicet ex ipsa di-
 lectione, dilectionis opus & beneficium cō-
 sequeretur) sed ait, si diligis me, pasce oues
 meas. Quasi dicat, Si me amas, & ea pariter
 quæ mea sunt, amare debes: nihil autem præ-
 ter me ipsum magis meum est, quam oues
 meæ: quas ego ipsa mea carne pavi, sanguine
 potavi, & morte ad vitam reuocaui. Si ergo
 nihil magis meum est quā vita mea, quanto
 pere id meum erit, pro quo ego ipsam vitā
 meam impendi?

Quisquis ergo huiusmodi charitate fla-
 grat, quò ardentius Dominum diligit, eò ve-
 hementius ad proximos conuertitur, ac to-
 tam

tam illam charitatis vim qua in Dei obsequium fertur, fertur in proximū. Animadvertit enim nihil minus pro illorū salute se esse facturum, quā is fecit, qui eos illi tā opere cōmendavit. Intelligitq; vel ex hoc nullū ei obsequiū gratius futurū, quā si diligētissimē curare studeat, quod tāto ille studio curādū suscepit. Meminit enim à D. Dionysio dictū esse, omniū diuinorū diuinissimū esse, cooperari Deo in reduciōe animarū ad ipsū. Cui cōsētīt & illud Greg. nullū esse videlicet sacrificiū Deo gratius, cura animarū. Et rursū. Ille (inquit) in amore Dei maior ē, qui ad ei⁹ amorē plurimos trahit. Idē quoq; alibi. Tunc mirabiliter in altū charitas surgit, cū ad ima proximorū se misericorditer inclinat: & quō benigne descēdit ad ima, eò valētius recurrit ad summa. Ad hęc, ipsam etiā animarū dignitatē mirabilēq; pulchritudinē sibi ante oculos pponit: quæ vehemēter optimiciusq; pastoris animū ad ipsarū amorē & curā acuit. Hinc de beata Catherina Senē. legimus, quod aliquādo cū forte iuxta domū illius cōcionator quidā trāsisset, domū egressa, eius impressa humo vestigia osculari cœpit: rogataq; cur id faceret: quia pulchritudinē (inquit) animarū in gratia degētium, mihi Dñs velut spectandam proposuit: quo factum est, vt continere me vix

Greg. sup
Ezechi.

Grego. in
homil.

Idem in
Pastor.

possim, quin vestigijs eorum qui purifican-
 darum animarum curam gerunt, oscula fi-
 gam: & cum Propheta clamem, *Quā* speciosi
Esai. 22. pedes euangelizantium pacem, euangelizā-
 tium bona. ¶ Cum igitur omnia hæc fide-
 lis pastor studiose cōsideret, tāta in eius pe-
 ctore charitatis flamma erga animarum sa-
 lutem excitatur, vt totus ferueat in earum
 salute procuranda: nihilq; sit illi tam charū
 & pretiosum, quod huic negotio antefere-
 dum putet. Hinc D. Bernar. ait, Hoc vera &
 casta contemplatio habet, vt mentem quā
 diuino igne vehementer succenderit, tanto
 interdum repleat zelo & desiderio acquirē-
 di Deo qui eum similiter diligant, vt otium
 contemplationis pro studio prædicationis
 libentissime intermittat. Huius autem ve-
 hementissimi ardoris ac desiderij typum no-
 bis exprimit sancta illa mulier, quæ in Apo-
Apo. 12. cal. Ioannis visa est amicta Sole, & calciata
 Luna, stellisque ardentibus coronata: quæ
 tñ cruciabatur vt pareret: quod nobis ardē-
 tissimum Ecclesiæ desiderium (quo propa-
 gandæ religionis, spiritualisque sobolis au-
 gēdæ flagrabat) cruciatibus ac dolore par-
 tus significatur. Hoc enim desiderio fla-
 grabat Apostolus, qui nullum pro animarū
2. Cor. 12. salute discrimen recusaturum se esse testa-
 tur,

tur, cum ait, Ego autem libentissime impē-
 dar & superimpendar ipse pro animabus ve-
 stris: licet plus vos diligens, minus diligar.
 Quo quid dici potuit amātius? Nō. n. vnam
 tātum vitam quam habebat: sed innumeras
 etiam si haberet vitas, libenter pro illorum
 salute expositurus fuisset. Hoc enim signifi-
 cat cum ait, Ego autem non modo impen-
 dar, sed etiam (si quid aliud post vitā super
 esset) libentissime propter vestram salutem
 sup impēderē: etsi vos huic amori meo vicē
 non rependatis: quia non quēro quæ vestra
 sunt, sed vos. nec tam de vita mea, quam de
 veltra sollicitus sū: quia nūc (ait) viuim⁹, si
 vos statis in Domino. Ad eūdem etiam mo-
 dum de beatissimo Dominico patre nostro
 legimus, quod totus liquefieret arderetque
 quasi facula, pereuntium animarum zelo &
 amore succensus. Quo quidem zelo ductus,
 prædicatorū ordinem primus excogitauit:
 qui totus vni huic studio esset intētus. Sed
 hæc tamen adhuc longe minora charitatis
 indicia sunt, si cum ijs quæ Paulus ad Ro-
 manos scribit conferatur. Veritatē (inquit)
 dico: non mentior, testimonium mihi per-
 hibente conscientia mea in Spiritu sancto:
 quoniā tristitia mihi magna est, & cōtinuus
 dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse
 anathema

Ihes. 3.

Rom. 9.

Concio

anathema esse à Christo pro fratribus meis,
 &c. Vide quæso quo illū vis amoris Christi
 vehemētissima perpulit. Ex eodē enim cha-
 ritatis fonte atque habitu procedit Dei, &
 omniū quæ ad Deum pertinent amor: quē
 admodum ex paterno erga filium amore, nō
 solum amor filij, sed omniū etiam quæ filij
 sunt, deriuatur. Cum ergo nihil magis ad
 Deum pertineat quā ipsius gloria & anima-
 rū salus: quā ipse vitæ suæ dispēdio compa-
 rauit: hinc Apostolus (cuius pectus tanto
 Christi amore flagrabat, vt ab eius illū cha-
 ritate, neque terrestia, neque cœlestia, neq;
 infera aut supera separare possent) modo tā-
 ta eius gloriæ salutisq; animarum charitate
 succensus est, vt non modo velit, sed etiam
 optet (si quidē fieri posset) non quidē à di-
 lectione Christi (propter quam hoc ipsum
 optabat) sed à delitijs paradyfi, & à fruitiōe
 Christi, excidere, ppter ipsum. Quo quid di-
 ci potuit mirabili⁹. Quia verò hoc omnē ho-
 minū fidē & charitatē etiā superare videba-
 tur, ideo pri⁹ se grauisiimi iuramēti religiōe
 conltrinxit, vt vera esse quæ diceret iureiu-
 rādo confirmaret. Sed tñ quod cōmuni ho-
 minū charitati erat impossibile, hoc Aposto-
 licæ charitati erat optabile. Similē charita-
 tis affectū sanctus etiā Moses expressisse vi-
 detur, cū pro adorati vituli piaculo Dñm
 orās

*Chris. su
per. 9 ad
Roma.*

Exo. 32.

Orás, ait, Aut dimitte eis hanc noxá: aut dele me de libro tuo, in quo scripsisti me: qui planè nullus alius erat (quáquá sint qui dissentiát) quã idè ille de quo statim Dñs ait, Qui peccauerit mihi, delebo eũ de libro meo. neq; enim peccátes aliũde quã ex libro sempiternę vitę deleri solēt. Idè igitur optat quod Apostolus optauit, simili charitatis ardore succensus. Qui. n. tá mirabili Dei dilectiõne flagrabat, táto etiã charitatis igne in filiorũ Dei amorẽ rapiebatur, vt nihil malorũ aut cruciatuũ, vel in hac, vel in futura vita p̄ illorũ salute recusaret. Verũ de his hæctenus.

His igitur ita cõstitutis, facile est ad p̄positã initio quæstionẽ respõdere. Si. n. táta perfectæ charitatis virtus est, tátoq; illa studio saluti animarũ intēta est, nõ ergo mirũ, si táta religiõne dñs iterũ atq; iterũ hãc vnã exigit virtutẽ: quæ vel sola vel penè sola, quicquid ad hoc ministeriũ requiratur, præstare põt. Quẽadmodũ. n. Demosthenes interrogatus quę esset prima orãdi pars, actionẽ esse dixit: & de secũda rogatus, ac tertia: eandẽ rursus et secũdã et tertiã effecõfirmavit: vt per hoc, non alia quidem orationis ornamenta dãnaret, sed vt dignitatem huius inter ea designaret: ita planè dñs, non vt alias virtutes excluderet, sed vt charitatis principatũ inter
cæteras

Concio

cæteras ad regendi officium declararet, hoc
 schemate orationis vsus est: quæ & plurima
 ad hoc munus adiumēta præbet, & omnia
 quæ requirūtur, miro mō perficit & illustrat.
 Quamobrē, sicut diuina prouidētia quæ pa-
 tres voluit diligentissimam educandorum
 filiorum curam gerere, vehementissimum
 eorum animis filiorum amorem ingenera-
 uit: quo vno naturæ beneficio, omnia quæ
 ad ipsorum educationem institutionēq; per-
 tinent, collata illis esse videntur: ita eadem
 prouidentia (quæ eundem ferè tenorem in
 operibus gratiæ retinet ac naturæ) cū episco-
 pos Ecclesiæ sponso, & spirituales fideiū
 patres esse voluisset, eandem sane charitatē
 quam illic donauit, hic exigit: vt simili cura
 studioq; vtriq; parentes filiorum suorū edu-
 cationi se totos addicerent, & consecrarent.
 Quid autem est quod ad filiorū carnis edu-
 cationem parentibus non præstet vehemēs
 ipsorum amor? Quid non facit, quid non di-
 cit, quid non patitur in paruuli educatione
 sedula & officiosa mater, dum illum lactat,
 dum blanditur, dum lauat, dum vestit, dum
 à lachrymis compescit, & ad soporem, aut
 lusum, hilaritatemq; inuitat? Quoties verò
 totas noctes in somnes libēter ducit, vt quē-
 uis pueri dolorem leniat, vt vagientem mul-
 ceat,

ceat: vt lactet, cæterisq; illius rationibus con-
sulat? Si deniq; filium materno sanguine ali-
oporteret, non dubito materna viscera pro
lacte sanguinẽ præbitura: quando ipse quoq;
mutæ & irrationales aues, in naturale pater-
nẽ pietatis argumentum, hoc ipsum facere
perhibentur. Cum ergo multa sint quæ ad
perpetuam filiorum educationem (quæ to-
ta penè parètũ vita durat) necessaria essent,
breuissimam ad id amoris viam natura exco-
gitauit: quo vno præstito, omnia simul præ-
stitisse videtur. Quam ipsam compendiarã
viam, & ad animarum salutem proximam,
gratia secuta est: quippe quæ eundem cum
naturã habet auctore. Si ergo spirituales pa-
tres simili aut vehementiori etiam amore er-
ga spirituales filios afficiantur: quis dubitet
eos simili studio & contentione in ipsorum
educatione omnem operam esse collocatur-
os? Quid enim ad promouendam filiorum
salutẽ necessarium negligere poterit verus
amor? quem laborem recuset? quid non mo-
liatur & patiat, si vere amat: vt ab æterna
morte reuocet quos amat? Si huiusrei gratia
necesse sit vigilare, si laborare, si opes expen-
dere, si aduersus huius seculi potentes decer-
tare, si multorum odia inuidiamq; subire, si
longa itinera peragrarẽ, si morti corpus, &

K

cætera

Concio

2. Cor. 11

cætera omnia periculis offerre, si deniq; opus sit omnia illa quæ Apostolus ad Corinthios cõmemorat propter Euangeliũ perpeti, nempe nuditatem, inediã, frigora, ieiunia, flagella, carceres, vincula, et varia terræ marisq; pericula subire, libenter sane totum hoc certamen charitas certabit, ac deniq; in omnes se figuras fundet, atq; omnibus omnia fiet, vt omnes faciat saluos. Hæc. n. est quæ in Apostoli pectore exæstuans, eum ad Galatas dicere cõpellebat: Vellem esse apud

Galat. 4.

vos modo, & cõmutare vocem meam quoniam cõfundor in vobis. Quibus plane verbis acerbissimam anxietatem æstumq; animi sui a charitatis igne prodeuntem, apertissime significauit: a quo vehementer extimulatus, eos protinus adire voluisset, vt eos argueret, moneret, increparet, obsecraret, & nõ solũ varijs fidei argumētis, & verbis, sed etiã gestu ipso, & actiõne corporis in tot se figuras verteret, quot curis agebatur: vt eos tãdẽ ad meliorẽ mētẽ reuocaret. Quid vero,

ab im

hæc oĩa nisi ardētes flãmas dixeris, a mensæ charitatis ignibus pdeutes. Hoc. n. vel maxime, propriũ charitatis est, vt qm virtutũ omniũ regina ẽ, eas oēs autoritate imperij sui (quoti es opus fuerit) ad operãdũ inducat. Quo fit vt quẽadmodũ cœlestis ille orbis extim⁹ cui
 reli-

reliqui oēs subiecti sūt, suo motu atq; impulsu cæteros rapit: ita charitas (quæ virtutum oïum princeps est) vbi in aliquid vehemēter intēta ē, oïa secū virtutū officia trahit. Hinc tā multa a sacris doctōrib⁹, in laudē eius merito cōgerūtur. Ait. n. Aug. Charitas i aduersitatib⁹ tolerat, in prosperitatib⁹ tēperat, in duris passionib⁹ fortis, in bonis operib⁹ hilaris, in tētatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patiētissima ē. Charitas inter opprobria secura est, inter odia benefica, inter iras placida, inter insidias innocens, in iniquitate gemēs, in veritate respirās, in virtute congratulans. Hactenus ille. Quæ tamē latius atq; sublimius persequitur D. Grego. in hunc modū. Cū vna eademq; sit charitas, si mētē plene ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accēdit. Cui⁹ sentētix rōnē psequitur his verbis. Charitas. n. cogitat vt ea alteri faciat, quæ ip̄a sibi fieri ab altero expectat: Pensat ergo vt malis bona, & bonis meliora rependat: vt erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat: vt malitiæ peste languētibus gratiā benignitatis impēdat: vt discordes in pace munit: vt cōcordes ad cōcupiscētiā verę pacis accingat: vt indigētibus necessaria tribuat, vt errantibus viam rectitudinis ostēdat.

Augu. de
lau. char.

Grego. in
Mora. li.

10.

Concio

dat, vt afflictos verbo & compassione mulceat: vt accensos in huius mūdi desiderijs, increpatione restringat: vt minas potentium ratiocinatione mitiget: vt oppressorum angustias quanta praualeat ope leuet: vt foris resistentibus opponat patiētiam: vt intus superbentibus exhibeat cum patientia disciplinam: vt erga errata subditorum sic mansuetudo zelum temperet, quatenus à iustitię studio nō eneruet: sic ad vltionem zelus ferueat, ne tamē pietatis limitem feruendo trāscēdat: vt ingratos beneficijs ad amorē pro uocet: vt gratos quosq; ministerijs in amore seruet: vt proximorum mala cum corrigere non valet, taceat: vt quæ corrigi loquendo possunt, silentio cōsensum esse pertimescat: vt sic ea quæ tacet toleret, ne tamen in animo virus doloris occultet: vt sic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam à iure rectitudinis excidat: vt cūcta proximis quę praualeat impendat, sed hæc impēdendo non tumeat: vt sic in bonis quæ exhibet tumoris præcipitium pauēat, ne tamen à boni exercitio torperescat: vt sic quæ possidet tribuat, quatenus quanta sit largitas remunerantis attendat: ne cum terrenā largitur, suā plusquā necesse est inopiā pertimeat, & in oblatione muneris hilaritatis

lumē tristitia obscuret. Hactenus aurea D. Gregorij verba. Ex quibus merito infert, quod ante diximus, nimirum vnam esse charitatem: quę tamen ipsam quodā modo Dei naturā imitari videatur: qui cū vnus & idē sit, in hac tamen vnitate atq; indiuidua simplicitate, infinitas multiplicesq; virtutes ambit. Quod plane de ipsa charitate non modo D. Greg. sed Apostolus etiam apertē significauit, cum in charitatis encomium totus effusus, ita ait, Charitas patiēs est, benigna est: charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quę sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, cōgaudet aut veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Quem locum D. idem Grego. in eodem libro, in huc modum interpretatur. Patiens quippe est charitas, quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna vero est, quia pro malis bona largiter ministrat. Nō æmulatur, quia per hoc quod in præsentī mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur, quia cum præmium internæ retributionis anxie desiderat, de bonis se exterioribus non exultat. Non agit perperam, quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quicquid à

.Cor. 13

Grego. in
Mora. li.
10.

Concio

rectitudine discrepat ignorat. Non est ambitiosa, quia qui ardentius intus ad sua fatigat, foris nullatenus aliena concupiscit. Non querit quæ sua sunt, quia cuncta quæ hic traditione possidet, velut aliena negligit: cū nihil sibi esse proprium nisi quod secum permaneat agnoscit. Non irritatur, quia iniurijs lacessita se ad nullos suæ ultionis motus excitat: dū pro magnis laboribus maiora post præmia expectat. Non cogitat malum, quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinat nescit. Nō gaudet super iniquitate, quia quo sola dilectione erga oēs inhiat, nec de perditione aduersantiū exultat. Congaudet autem veritati, quia vt se cæteros diligens, per hoc quod rectum in alijs conspicit, quasi de augmento proprii profectus hilarescit. Hactenus ille, nō minus certe eleganter quā grauitur. Videtis ergo Patres quam multa præstet vna charitas? Fateor tamen inueniri indoctam charitatem, & sanctam rusticitatem: quæ ab Episcopo longè abesse debet: vt pote qui Ecclesiæ oculus atque magister est. Talis. n. is esse debet, vt de eo merito dici possit, quod olim de Ioanne dictū ē, Ille erat lucerna ardēs, & lucēs: quia nō

solū ardere per charitatē, sed etiam lucere per doctrinam debet. Est enim (vt D. Bernait) tantum lucere, vanum: tantum ardere, parum: lucere tamen & ardere, perfectum: quod proprie Episcoporum est. Ea tamē perfecta charitatis vis atq; præstantia est, vt nō defuerint olim in Ecclesia clarissimi atq; sanctissimi præsules, qui minus literis valuerūt: quoniam quod sciētiae deerat, charitatis magisterio suppleuerūt. Sic enim D. Martinus clarissimum Pōtificem egit: qui merito præfulum gemma dictus est: quamuis non tam literis quam virtutibus clarus extiterit. Nec minus feliciter Diuus Franciscus munus hoc administrasset, quamuis literarum ope destitutus esset: vt qui mercaturæ magis quam literaturæ in adolescentia operam dederit. Quæ non eo consilio a me dicuntur vt aliquid de scientiæ dignitate, vel necessitate detrahā: quam supra in præcipuis Episcopi virtutibus cōnumeraui (cū præsertim id tam anxie a sacrosancta Tridentina synodo requiri videam) sed vt vel his duobus exemplis euidenter appareat quantum vitæ sanctitas & charitas momenti ad hoc munus allatura sit, quæ penē sola tot olim clarissimos Pontifices Ecclesiæ dedit:

omni-
 k 4 atq;

Concio

atq; ita minus mirabile sit vnam hanc virtutē
toties a Domino in Perro ad pascēdas oues
fuisse quęsitam.

II.

*Quātum
Charitas
ad quinq;
precipuas
Episcopi
partes cō-
ducat.*

VERVM vt hoc ipsum euidentius ap-
pareat, breuiter ea quę ad optimum Episco-
pum constituēdum requiri supra diximus,
ad memoriam reuocemus, perpendamusq;
quomodo illa omnia vel præstet charitas,
vel certe adiuuet vehementer, & illustret.
Principio enim, sanctitatē ipsam, quam præ
ceteris requiri diximus, charitas præstat. Si
enim qui perfectē legem Dei implet sanctus
est, & plenissimē eam implet quisquis perfe-
ctē diligit (cū plenitudo legis sit dilectio)
quisquis ergo in charitate perfectus est, in
sanctitate etiam perfectus est, quemadmodū
paulo ante ex D. Thomę testimonio com-
probauimus. ¶ Ad prudentiam verò, quę se-
cūdo loco exigitur, maximē etiā iuuat eadē
charitas: quę vt auidissimē desiderat finem
(hoc est animarum salutem: quę episcopalis
officij finis est) ita etiam amore extimulāte
acutissimē ea omnia perspicit, per quę in
optatissimum perueniatur finem. Quid .n.
est vel in rebus humanis, vel in ipsis etiam
artibus, quod non inuenerit, aut excogitaue-
rit amor? Quot enim lucrandi artes immo-
dicus

dicus pecuniarum amor, & sacra auri far-
mes? quot genera deliciarum gula? quot
fraudes ambitio? quot tormentorum armo-
rumq; species dominandi libido? quot de-
niq; improbus & inhonestus amor, fallendi,
atq; abditissima quæq; claustra irrûpendi ar-
tes excogitauit? Hinc Poetę dicere licuit, lar-
gitem ingenij ventrem esse: hoc est, vêtis
vel cupiditatem, vel necessitatem: quæ duo,
omnes penè mundi artes adinuenerūt. His
enim duobus veluti calcaribus homines inci-
tati, fame videlicet & cupiditate, quid non
excogitarunt? quid non periclitati sunt, aut
inuenerunt? Est enim vehementissimus qui-
dam aculeus & veluti calcar amor ipse, qui
quandiu re amata non potitur, nullo modo
conquiescit: sed totus in excogitandis ratio-
nibus est, quibus tãdem suis delitijs perfrua-
tur. Sic Themistoclem clarissimum Athe-
nensium ducem, insomnes sæpe noctes du-
cere solitum ferunt: quòd eum à somno cla-
rissima Melciadis trophæa excitarent: dum
ipse qua ratione illius gloriam vel æquare
posset, vel superare, tã diligenter animo ver-
sat, quàm ardentem concupiscit. Deniq; nō
defuerunt etiam inter Philosophos, qui a-
morem omnium rerum humanarum prin-
cipium esse definirent: adeò amoris propriū
est

est multa & excogitare & inuenire. Quod si abiectissimarum rerum amores tantopere ingenium ad abditissima quæq; peruestiganda acuunt, quid diuinarum rerum amor, nō a corrupta natura, sed a diuina gratia profluens, non excogitabit: vt id tādē assequatur quod vehemēter amat. Hinc D. Ambrosius nihil esse vera pietate ingeniosus ait: quæ vt ijs subueniat quos amat, nihil non agit, nihil non inuenit, nihil non molitur. Quid enim est quod pietas charitatis aculeo excitata non deprehendat vt profit: quando tanta quotidie humana malitia excogitat vt obstit. Commemorare possem hoc in loco quas nōnulli huius ætatis religiosissimi præfules rationes inierint, vel vt inopiæ pauperum subuenirent, vel vt rudiores Ecclesiæ ministros erudirent, vel vt adolescentiores bonis moribus imbuerent, vel vt ignorantem populum per agros & villulas dispersum, publica saltē lectione (quādo prædicationis copia nō suppetebat) instituerēt, vel vt fideles ipsos (impetratis ad hoc ab Apostolica sede indulgētis) ad sacramētorū frēq̄ntiā incitarēt. Quis autē hæc oīa (quæ vel in desuetudinē abierāt, vel inuēta nōdū erāt) nisi ingeniosa charitas, feruēsque salutis animarū desiderium adinuenit. Ignescat ergo charitas, & rutilas

intelligētię flāma nō deficiet. Nec. n. aut sine luce ignis, aut sine itelligētię lumine charitas inuenitur. ¶ Nec noua solū prudēter excogitare, sed ijs etiā quibus p̄fecta ē, solerter p̄uidere charitas nouit. Quo. n. quis diligit vehemētius, eo etiā p̄spicit attētius, vt oī ratione profit ijs quos ardentē diligit. Hinc Ber. ait, O bona mater charitas, quę siue foueat infirmos, siue exerceat p̄uēctos, siue arguat īquietos, diuersis diuersa exhibēs, sicut filios diligit vniuersos: Cū te arguit, mitis ē: cū blanditur, simplex ē: pie solet s̄uire, sine dolore mulcere: patiēter nouit irasci, humiliter indignari. Sic etiā Aplūs amore salutis hoiū incensus, omniū se se ingenijs moribusq; prudenter accōmodabat: vt charitatis vinculis illaqueatos, secū traheret ad salutē. Nā cū liber essē (ait) ex omnibus omniū me seruū feci, vt plures lucrifacerē. Et fact⁹ iū ludęis tāquā Iudæus, vt Iudæos lucrarer. Fact⁹ sum infirmis infirmus: vt infirmos lucrifacerē. Omnibus omnia factus sum: vt oēs facerē saluos. Vides ergo quam prudēter omnibus se ingeniosa charitas accōmodare sciat?

Quod si pastoralemente sollicitudinem & diligentiam in Episcopo requiras, quid magis, aut sollicitum, aut actiuosum, quam amor? Nec enim temere Poeta dixit.

Res

Bernardus
in Epist.

Concio

Res est solliciti plena timoris amor. Quia, n. amor cæterarum omnium affectionum radix & origo est, hinc cæteri affectus omnes ab hoc fonte prodeuntes, mensuram eius ita referunt, vt si magnus fuerit amor, magna etiam sit in procuranda re amata sollicitudo: in custodiēda, cura: ī periculo eius, timor: in obsequio, diligentia: in iactura, dolor: & in fructu, lætitia. Cum enim amare aliquid (vt Arist. definiuit) sit ei bene velle: necesse est, vt re quæ diligitur incolumi, sequatur lætitia: amissa vero, tristitia: periclitante autē, timor, & sollicitudo, & sollicitudinis filia diligentia: quæ nulla ratione aut somnum capere finit aut quietem, donec tandem aliqua ratione dilecti periculo succurrat. Affectui enim prædominanti (vt est in proloquijs Philosophorum) omnia famulantur. Nec ea solum pericula verus amor timet, quæ aut proxima, aut vera pericula sunt: sed ea etiam quæ longe distant, aut quæ vix vnquam futura sunt. Hinc D. Bernar. ait. Mēs quam semel affecerit charitas, sui iuris esse nō sinitur: metuit quod nescit, dolet quod non oportet, sollicitatur plusquam voluerit, & vnde noluerit. Quomodo ergo qui vere amat inter vera pericula quietus erit, qui periculorum etiā vmbriſ sepius commouetur. Deniq; sapienter

Berna. in
Epis.

sapienter à Platone dictum est, Amore captus, in proprio corpore mortuus est, viuit in alieno. Hanc enim velut tyrânidem exercet, in eo què perfectè possidet. Hic est, quod sui prorsus oblitus, alteri seruit, alteri militat, de alterius salute sollicitus est, ac deniq; sibi mortuus, alteri viuit: dū omnes cūras & cogitationes suas se neglecto, in alterūm transfert: dilectiq; solum commoda cum suis etiā incommodis aucupatur.

Solitudinem fortitudo sequebatur: quæ tum ad ferenda aduersa, tum ad ardua aggredienda, & ad omnes pastoralis officij labores perferendos, animum præstat. Quid vero aliud est quod ad hæc omnia magis animum roborat quam amor? Ex philosophia enim didicimus, inter omnes causas quæ ad agendum aliquid impellunt, primā ac præcipuā esse finem: qui propterea causa causarum dicitur: quia omnes alias mouet, & ad operandum impellit. Mouet vero in primis effectricem, dum cognoscitur & amatur: & quo vehementius amatur, eo etiam vehementius ad agendum impellit: atq; ita pro magnitudine amoris, est etiam fortitudinis magnitudo. Adeo vt frequenter is qui operatur imbecillitatis suæ immemor, non pro facultatis suæ, sed pro amoris magnitudine quæ supra

supra se posita sunt amore decipiente aggre-
ditur. Quid.n.inter animantia omnia gal-
lina aut meticulosius, aut infirmius ē: vt por-
que nec domestica cōsuetudine, nec quotidi-
anis beneficijs cicuriri possit. Quę tñ si filios
quis inuadat, adeo incandescit & sæuit, vt
nec homines, nec feras, nec vlla etiã rela pro-
pter eos reformidet. Quid vero aliudeffi-
cit vt innumeri mortalium tot terra mariq;
labores perferat, tantas strages, tã horrēdas
armorũ cōgressiones, sanguinolentaq; bella
sustineat, nisi vehemēs alicuius dilectę rei a-
mor? Quid Alexadrũ illũ Macedonẽ, quid Iu-
liũ Cæsarẽ, aliosq; clarissimos imperatores,
tot subire discrimina, tot adire labores im-
pulsit, nisi insatiabilis regnandi libido? Con-
tra vero quis Herculem monstrorum orbis
dominatorem domuit, nisi amor? Aut si hoc
fabulosum est, quis Sansonem illum, quem
nec agmina Philistæorum vincere, nec vin-
cula ligare, nec ferreæ portæ includere po-
tuerūt: enervare, ligare, atq; hostium suorũ
ludibrium facere potuit, nisi Dalidæ suæ
amor? Et si a figuris ipsis, ad ea quæ figuris
expressa sunt gradum facimus, quis tortuissi-
mum illum Rhinocerotem Christum vin-
culis constrinxit, ad columnam ligauit, in
Cruce appēdit, tumuloq; cōdidit, nisi amor?

Vt cognoscat (inquit ipse) mundus , quia 10. 14.
 diligo Patrem , surgite eamus hinc. Quo Do
 mine? Nimirum ad Crucis supplicium: per
 quod charitas mea erga Patrem hominūq;
 salutem mundo declaranda est. Vides hic
 quanta sit amoris vis: quæ vicit inuinci-
 bilem , ligauit omnipotentem , tumuloq;
 illum inclusit qui omnia continet: vt me
 rito ingeniosus Poeta dixerit, amore omnia
 superari: & illud item, Improbe amor, quid
 non mortalia pectora cogis? sed hæc im-
 probus, quid vero probus & castus? Nimi-
 rum id quod Diuus Chrisologus ait, Nil
 durum, nil amarum, nil graue, nil letale *Per. Ra-
 uc. in ser.*
 computat amor verus. Quod ferrum? quæ
 vulnera? quæ pæna? quæ mortes, amorem
 prævalent separare perfectum? Amor est
 impenetrabilis lorica, respuit iacula, gla-
 dium excutit, periculis insultat, mortem
 irridet: si amor est, vincit omnia. Nec solū
 vincit, sed quod mirabilius est, certando nō
 succumbit, pugnando non laborat, nec la-
 borando fatigatur. Hinc D. August. in. ait. *Augu. 13
 Confess.*
 Verus amor non sentit amaritudinem, sed
 dulcedinē: quia soror amoris dulce do, sicut
 soror odij amaritudo. Et rursū. Q' si amat, nō
 laborat: oīs. n. amor nō amātibus grauis ē. So-
 lus amor ē qui nom ē difficultatis erubescit. *Idē. Ibidē
 labor*

Hinc

Concio

Berna. de
precep. et
dispen.

Hinc D. Ber. ait, Seruite in charitate illa que
timores expellit, labores non sentit, meritū
non intuetur, præmium non requirit: & ta-
men plus omnibus vrget. Deniq; (vt recte
D. Greg. philosophatur) adeo charitatis pro-
prium est libenter propter id quod diligit la-
bores perpeti, vt (quemadmodum de fonti-
bus aquarum dici solet: tantum scaturientes
aquo sursum agi posse, quā sublimis sit fons
a quo deriuatur) ita plane de amore dici pos-
sit, vt quāto quisq; amore sit accēsus, tāta sit
fortitudine ad ferēdos labores instruct⁹. Sic
n. ait: Quantū quisq; proximum amat, tantū
portat: si amas, portas: si desisti amare, desisti
portare. Quod si ita est, quid ergo magis ad
ferēda pastoralis vitæ onera iuuare poterit,
quam vehemens salutis ouium amor? Sicut
enim pia mater libenter paruulum gestat in
vlnis, quia prius gestauit in visceribus: ita
plane spiritualis Ecclesiæ pater prius in cor-
de per charitatem gestare debet, quos per pa-
tientiam foris portare tenetur. Quod apposi-
tissima olim Dñs figura expressit in lege,
quando inter ornamenta Pontificis, rationa-
le & superhumerales fieri præcepit: quorum
alterum pectus, alterum vero Pontificis hu-
meros tegeret: Vtrūq; vero duodecim filio-
rum Israel nomina lapillis cęlata ferebat: &
anfulis

Greg. in
Homili.

Exo. 1. 28

ansulis quibusdam alterū alteri colligabant: ne videlicet à se inuicem rationale atq; sup humerale separaretur: sed alterum alteri ne cteretur. Quis quæso diuinæ prouidentie cō filium in huius operis fabrica non miretur? Euidenter n. hoc cœlesti symbolo admone- re Pôtifices voluit, vt eos omnes, quorum in pectore atq; in humeris cœlata gestabant no mina, & in corde per amorem, & in hume- ris per patientiam portare niterentur: quorū tamen alterum ex altero pendet: quia nimi- rū ex eo quod spirituales filij per amorē ge- stantur in corde, libenter etiam per patientiā gestantur in corpore: quia (vt recte D. Ber. ait) in eo quod amatur, aut nō laboratur, aut ipiē etiam labor amatur. Propter hoc ergo rationale & superhumerale inter se mutuo colligantur: quia nec sine patientia charitas, nec vlla sine charitate potest esse patientia. Videtis ergo Patrēs quantum ad omnes pa- storalis curæ sollicitudines ac labores chari- tas iuuet: Quod tamē adeo late patet, vt me- rito Cicero dixerit, Sine studio & ardore quodam amoris, nihil quicquā in vita fit egregiū.

Post fortitudinem quinto loco scientiam connumerauimus: sine qua Episcopale mini- steriū veluti mancum & imperfectum esset.

L

Hanc

Cic. 1. de
Orato.

Concio

Hanc fateor solo charitatis studio comparari non posse: quâuis per eam magnopere & illustretur, & perficiatur. Scientia enim sine charitate inflat: charitate verò formata, ædificat. Sicut ergo omnium aliarum virtutum charitas, vita, forma, atque ornamentum est (sine qua ne virtutis quidem perfectæ nomen retinent) ita quoque scientiâ sic perficit, vt quæ sine charitate in superbiam sæpe degenerat, per eam plane vir doctus, lux mundi, & Ecclesiæ oculus non immerito dicatur. Sic enim apud Danielelem legimus. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamêti: & qui ad iustitiâ erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Quantum verò charitas perficiat iuuetque scientiam, aperte docet Aug. his verbis. Diuinarum scripturarum multiplicè abundantiam, latissimamq; doctrinam sine vlllo errore comprehendit, & sine vlllo labore custodit, cuius cor plenum est charitate. Quo, quid quæso dici potuit magnificentius? De quoq; Basilius, Vnaquæq; inquit, anima, quâ lata est in amore pximi, tan alta est in cognitione Dei. Hinc toties in diuinis voluminibus sancti viri sapientiæ nomine maxime comendantur. Quid enim aut sublimius, aut mirabilius, quâ quòd de se rudis ille pastor è cau-
lis

Dani. 12.

*Aug. de
laude cha-
ritat.*

sis translatus ad regnū, ait: Super oēs docē-
 tes me intellexi: quia testimonia tua medita-
 tio mea est: super senes intellexi: quia māda-
 ta tua quęsiui. Quia. n. (vt D. Greg. ait) stu-
 duit operādo implere quod didicit, accepit
 intelligere quod doceret. Nec solū operatio,
 sed ipsa etiā diuinorū eloquiorū meditatio,
 acie mentis acuit & illustrat. Ideoq; ait, Su-
 per oēs docentes me intellexi: quia testimo-
 nia tua meditatio mea est. Hoc est, Nō quia
 in scholis diū interpretatores versat⁹ sum:
 sed quia in eloquiorū tuorū meditatioe exer-
 citatus sū, ideo oēs doctores meos longe su-
 peravi. Causā vero huius rei D. Chrysost. ele-
 ganter exponit his verbis. Videm⁹ (inquit)
 corporis oculos quū in fumo forte remorā-
 tur, lacrymas temper effundere. si vero po-
 nantur aere purgato, & florētib; pratis, &
 hortis virenti- us, & fontibus inter amœna
 fluentibus, & saniores esse, multoq; maiore
 acie fulgore rutilare. Talis pfecto est & mē-
 tis oculus. Si enim in pratis spiritualis pasca-
 tur eloquij, erit tot⁹ sine dubio pur⁹, ac luci-
 dus, & acutius cūcta perlustrās: si vero in fu-
 mū seculariū negotiorū fuerit ingressus, ad-
 innumera prius mala lacrymabitur. Hactē-
 n⁹ ille. Sūt & plura alia scripturarū testimo-
 nia, quę idē nobis insinuat. Ait. n. idē Prophe-

Chry. suo
 per Ma-
 th. Homi-
 li. 2.

Concio

Psal. 32.

Psal. 118

tā, Os iusti meditabitur sapiētiā, & lingua ei⁹ loquetur iudiciū. Et iterū, A mādati tuis intellexi: hoc est, īgredi vijs tuis, & mādata exe qui factissimę legis tuę, intellectu mihi & cognitionem eiusdem legis auxit: quemadmodum quotidianus armorum vsus, & frequēs consuetudo bellandi, rei militaris scientiam parit. Hinc illud Ecclesiastici, Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, plusquam seprem speculatores sedentes in excelsis ad speculandum. Vides ergo quam multis scripturarum testimonijs sancti viri sapientię nomine cōmendantur?

Eccles. 37

Inquisitione autem dignissimum est, quæ ratione vitę sanctitas, ac præcipue charitas, sapientiam augeat: cum præsertim sapientia sit in intellectu, charitas vero in voluntate. Multæ sanè & non vulgares huius rei causę mihi esse videntur: quas hoc in loco paucis attingere libet. Ac in primis illa, quod (vt D. Greg ait) amor, cognitio quædam est: vnde necesse est amorem Dei quandam esse cognitionem Dei: rectissimeq; Platonem dixisse arbitror, amare Deū, esse philosophari: hoc est, Theologiæ ac diuinæ cognitioni vacare.

S. Tho. Opus. de Amore Dei.

Cuius modi autem sit hæc cognitio, exponit D. Tho. qui tribus modis a nobis aliquid cōgnosci posse, ait: nempe, auditu, aut visu, aut etiam

etiã gustu: si eiusmodi res sit, quæ gustu percipi possit. Vinum enim & auditu discimus alicubi esse pretiosũ: & visu, cum eius colorẽ cernimus: & gustu, cũ illũ bibimus. Inter quæ cognoscendi genera, postremum hoc efficacius & certius est. Quo quidem modo Deũ agnoscit, quisquis illum vehementer amat: neq; enim ita amare posset, nisi eius bonitatem, suauitatem, benignitatem, & charitatẽ amãdo gustaret: quæ cognitio, mystica Theologia esse dicitur: in qua non intellectus affectum, sed affectus erudit intellectum: dũ gustando Dei admirabilem suauitatem, plane intelligit quã dalcis, quã suavis, & quã amabilis sit. Quod si ita est, rectissime sane *Psal. 33.* Plato sensit, cum amare Deum, philosophari esse dixit, & ipsum agnoscere. Quod regius Propheta significauit cum dixit, Gustate & videte, quã suavis est Dominus. Prius enim Dominum amando gustamus, deinde gustu ipso, quãta sit eius bonitas ac suauitas edocemur. Vnde fit, nõ temere à nobis dictũ esse, sciẽtiã quoq; ipsã ac Theologiã augeri & perfici charitate. ¶ Adde etiã, quòd cùm amorẽ præcedat amatẽ rei aliqua cognitio: & cognitionis mensurã amor respõdeat, necesse est vt qui multum amat Deũ, magna etiã cognitione Dei præditus sit: quem vtique non ve-

Concio

hementer amaret, nisi vehementer amabilem
priuse se experiendo cognosceret. Quo fit vt
secundum D. Tho. sententiã, crescente in
electis habita charitatis, crescat pariter or-
donum intellectus: cuius beneficio tā ama-
bilem intelligat esse Dominum, quã vera &
syncera charitate illũ amat. ¶ Ad hæc præ-
cipua veræ amicitie lex est, mutua secreto-
rum cõmunio. Vnde consequi videtur, vt
quem Deus charissimũ habeat, eum etiam
secretorum suorũ participẽ faciat: sicut ipse
discipulis testatur dicẽs, iam non dicam vos
seruos: quia seruus nescit quid faciat Domi-
nus eius. Vos autẽ dixi amicos: quia omnia
quæ audiui à patre meo, nota feci vobis.
Hinc D. Aug. ait, Si voluntatẽ Dei quisque
nosse desiderat, fiat amicus Deo. Quia si vo-
luntatem hominis nosse quisque vellet, cu-
ius amicus non esset, omnes eius impuden-
tiam deriderẽt: Nemo autẽ efficitur amicus
Dei, nisi purgatissimis moribus. Hinc etiam
in Psalmo, pro eo quod nos legimus, Firma-
mentũ est Dñs timentibus eũ, D. Hiero. ex
Hæbreo vertit, Secretũ Dñi timẽtibus eum:
& testamẽtũ ipsius vt manifestetur illis. Ma-
nifestatio autẽ testamenti Dei, vera atque so-
lida sapientia est. quæ puris mẽtibus spiritu
vngente atque docente donatur. ¶ Cum
nulla præterea re magis quã charitate Deo

Ioan. 15.

*Aug. cõ-
tra Mas-
sich li. 1.*

Psal. 24.

inheremus, Deus aut (vt Ioanes ait) sit lux,
 in quo nullæ sunt tenebræ: quò quis ad lucē
 hanc poterit appropinquare, qui non excel- *1 Ioan. 1.*
 lenti quadam ac noua luce illustratus, diui-
 nas res videat & intelligat? Nō enim frustra
 Psalmographus ait, Accedite ad eū, & illumi *Psal. 33.*
 namini. In cuius rei typum, faciem Mosi, ex
 consortio sermonis Domini, cælesti lumine
 radiatē legimus: vt ipso opere intelligeremus,
 qua luce facies animæ perfundatur interius,
 quæ ad Deum accedit, & illo familiariter vti-
 tur. ¶ Adde etiam, quòd purgato igne cha-
 ritatis affectu, necesse est purgari etiam in-
 tellectum: cuius plerq; tenebræ, & turbulē-
 ti errores ex affectuū impuritate, corruptis
 moribus, deprauataq; voluntate ferme oriū-
 tur: quæ vbi ad malū propensa est, suo etiam
 pondere atque impetu intellectū ad omne
 impuritatis genus trahit, sibiq; obsequentē
 facit. Quo fit vt purgato affectu, purgator
 quoq; sanior, & perspicacior reddatur intel-
 lectus: secundū illā Prophetæ vocē, Intelle- *Psal. 110*
 ctus bonus omnib⁹ facietibus eū: hoc est, ca-
 sto & puro affectu colētib⁹ Deū. Hinc de
 spiritu sapiētiæ dicitur, quòd subtilis sit, & *Sap. 7.*
 attingat vbique propter suam munditiem.
 Quæ mundities, non à sordibus corporis,
 sed ab impuritatibus affectuum intelligēda
 est:

Concio

est: à quibus anima purgata & libera, subtilius omnia penetrat: quia neque passionum nebulis obscuratur, neque terrenis affectibus ad externa retrahitur, neque à superiorum contemplatione impeditur: ideoque attingere dicitur & penetrare omnia propter suam mundiciem. Ut raceam interim quòd anima purgata, & ad solem iustitiæ per charitatem expansa, radios eius velut in speculo purissimo recipiēs, magis ac magis illustratur & irradiatur. ¶ Denique inter septem præcipua Spiritus sancti dona, quatuor ad illustrandū intellectum pertinet: nempe donū consilij, scientiæ, sapientiæ, & intellectus: quibus priorum intellectus diuinitus illustratus, illam acquirit scientiam, de qua scriptum est, Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum: quæ scientia eo omnibus alijs præstantior est, quo & doctor eius sublimior, & finis nobilior est. ¶ Postremo sicut sine cognito, facile est media ex fine colligere: sine autem (ceu termino viæ) ignorato, nihil prudenter excogitari potest: sed in medijs tenebris erroribusque ignarus homo versabitur: ita cum vir sanctus perfectissimè teneat finem (non enim speculatiua tantū scientia, sed etiam practica, intelligit Deum esse

Sap. 5.

esse finem illum, ad quem omnia referenda sunt) recte sane ac sapienter gressus suos dirigit: quod ab impijs longe alienum est: qui tantum à vero fine, quantum à Dei amore distant: ideòque in summa caligine & cæcitate volutatur. Quod animaduertès sanctus ille Iob, vbi multa in laudem sapientiæ prædicasset, & locum eius diligenter inquisisset, in fine tandè huius inquisitionis, paucis hæc quæstionem absoluit dicès, Ecce timor Dñi ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. ¶ Habetis hic Patres quantum perfecta charitas & vitæ puritas veram adiuuet sapientiam (quã sanctorum esse scientiã diximus) præter quã, non abnuo aliam esse scientiam humano studio & ingenio partã: quæ Episcopis quoq; (vt sepe iam diximus) maximè necessaria est: quæ in huius ipsius diuinæ sapientiæ & charitatis splendoribus miro modo perficitur, ornatur, & illustratur: quorũ luce destituta, ieiuna, sterilis, obscura, & periculosa est: quoniam inflare solet. Nihil enim magis veræ sapientiæ, quam tumor superbiæ aduersatur. Ait enim Solomon, Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autè humilitas, ibi & sapientia. Hinc D. Aug. Tumore, inquit, meo separabar ab te: & nimis inflata facies claudebat oculos meos.

Iob. 28.

Prou. 11.

Aug. in
lib. Cõfes.

meos. Cetero item, scientiam quæ a iustitia remota sit, non scientiam, sed castitatem potius appellandam esse censuit.

*Charitas
valet ad
cetera Es
piscoporu
officia.*

QUOD si quis scire velit quantum etiam ad alia Episcoporum officia (quæ ex his fontibus oriri supra memorauimus) charitas ipsa conducat, facile erit hoc animaduvertere, si quis diligenter ea omnia cum ipsa charitate conferat. Quam rem dum paucis attingo, quaeso P. A. diligenter attendite. Principio enim exempla recte viuendi (quæ inter precipua boni pastoris officia numerauimus) quis melius proferet, quam is qui per charitatem legem Dei implet, & recte uiuit. Quæ admodum enim corporis bona valetudo in vultu ipso externaque specie apparere solet: quæ sanguinis cæterorumque humorum equabilitatem temperamentumque declarat: ita perfecta charitas sanctitasque in animo residens, non modo per opera externa, sed per ipsam quoque speciem vultus emicat: cui omnes ad amorem & uenerationem sat trahit. Propter quod etiam Solomon in facie prudentis lucere dixit sapientiam. Hoc nobis aperte Eusebius Episcopus explicat, qui inter cætera virtutum insignia, hoc in uero de beato Maximo Episcopo testatur his uerbis. *Eminebat (ut sic dixerim)*

Prou. 17.

*Euseb. Episcopus in
Sermonibus.*

in

in ipso habitu animi fortitudo, in specie exteriori ipsam purares expressam imaginem sanctitatis: terribilis in cessu, reuerendus aspectu. Crederes quod semper inuisibile illum hoste infa vultus sui virtute terreret. Metuendus seueritate, benignitate venerandus, auctoritatis censuram, humilitatis mansuetudine temperabat. Minabatur quidem frontis austeritas, sed cordis serenitas blandiebat. Ac sic conuenire in vno diuersitate gratiarum. Paulus apparebat in vultu, Petrus in spiritu. Illi⁹ distractionis, huius erat pietatis æmulator: ita vt cum presentia eius vix sustineres, absentia ferre non posses. Hactenus ille. Ex quo facile perspicitur verum esse quod Solomō dixit, in facie sapientis ipsam lucere sapientiam. Contra vero, specimē, & exemplar sanctitatis præstare velle, nec sanctū esse, id plane non est exemplo edificare, sed furo & mendacio aspiciendum oculos fallere, & phariseorū hypocritism imitari. Iustitiam vero, hoc est æquitatē in iudicijs, & in ministeriorū Ecclesiasticorum distributione (quæ in Ecclesiæ foro frequētissima, & maxime necessaria est) quis magis illibatā integraq; seruabit, & a potentū, corruptorūq; muneribus, importunitatibus, fraudibusq; defēdet: quā perfecta

charitas

charitas & integritas: quæ vni Deo super omnia placere cupiens, non modo certare, sed etiam mori parata est pro iustitia. Sic. n. de ea venerabilis Beda ait. Verus amor veritatem amat, in veritate iudicat, pro veritate certat, & cum veritate opera consummat. Illa enim charitas quæ aduersus omnes mundi monarchas, machinasque tormentorum illæsam potuit fidem Christi seruare: eadē quoque poterit iustitiam & æquitatem aduersus tā multiplices eius impugnatores in uiolatam puramque custodire. ¶ Misericordiam verò erga inopes, pupillos, ac viduas (quæ Episcopis tam familiaris esse debet) quid magis præstare poterit, quā ipsa misericordiæ omniumque virtutū parēs charitas: quæ (quoniā otiosa esse non potest) in quo magis neruos suos omnes intēdet, quam in subleuandis eorum miserijs, quos tanquam amantissimos filios sincero charitatis sinu complectitur. Alioqui si vidēs fratrem suū necessitatem pati, clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? Minus enim proximum (vt Greg. ait) amare conuincitur, qui non cum eo in necessitatibus eius, ea etiam quæ sibi sunt necessaria, partitur. ¶ Labores vero visitandi, inquirendi, prouidendi, & per varia oppida atque ca-

stella

Beda sus-
per Luc.

Grego. in
bomil.

stell
gor
mo
bir
dor
vita
fabr
(vt
con
rita
Dic
am
aut
gen
ver
affi
str
pro
ciu
He
sp
to
ve
vt
lic
pe
in
de

stella discurrendi (in quibus æstus, soles, frī
 gora, multarumq; rerum penuriam, & incō-
 moda sæpe ferenda sunt) quis libentius su-
 bire volet ac perpeti, quā is qui charitatis ar-
 dore succensus, nullum propter oves (quas
 vita ipsa chariores habet) laborem recu-
 sabit? Si enim terrenarum rerum amatores
 (vt Arist. ait) facile aggrediuntur terribilia
 concupiscentiæ causa: quid nō perfecta cha-
 ritas propter gloriam Christi aggredietur?
 Dictum autem à nobis paulo superius est,
 amare, nihil aliud esse quā bene velle: bene
 autem velle consequitur omni beneficiū
 genere eos prosequi, quibus bene velis. Cū
 vero nullis Deum quē diligimus beneficijs
 afficere valeamus (qui plane bonorum nō-
 strorum non eget) quid superest, nisi quod à
 propheta dictū est; Sanctis qui in terra sunt
 eius, mirificauit oēs voluntates meas in eis?
 Hoc est, quoniam tu es Deus meus in quo
 spes omnes opesq; vitæ meæ sitæ sunt: quē
 toto corde diligere, & cui ex animo bene
 velle debeo: eaq; sis felicitate & opulentia,
 vt bonorum meorū non egeas. quid mihi re-
 liquū est, nisi vt omne meū hoc studiū, pro-
 pensionēq; voluntatis, egregijs beneficijs
 in omnes sanctos qui in Ecclesia tua sunt,
 declarem? illos videlicet iuuādo, visitando,
 monen-

Psal. 15.

 150
 150

Concio

monedo, paterna charitate corripiendo, omniq; ratione illoru salutem promouedo: certus plane, quod hac omnia pietatis obsequia que in illos confero, in te comune omnium Dominum atque parentem confero.

Iam vero, si ad Episcopu (vt ante diximus) maxime pertinet idoneos vndeque concionatores, & Ecclesia prefectos, ac ministros asciscere: quoru opera & iustitia ad ministrare, & verbi Dei pabulo oues alere, & provinciam suam vilitare comode possit (quos interim suis expensis, quando Ecclesiasticæ non suppetunt, debeat sustentare) quis hoc quæso cumulatis prestabit, quam qui se suisq; omnibus neglectis, nihil magis quæ Dei gloriam, animarum salutem, & Ecclesiæ decorum ac sinceritatem querit? Quomodo in hac causa sumptibus parcat, qui ne vitæ quidem suæ parcat? Quomodo pro ouibus suis profundere negliget substantiam suam: quibus libenter paratus est impendere animam suam? Quomodo parcus ille ac tenax erit, quem iustitia facit æquitatis amatem: misericordia largum: charitas, feruentem: zelus animarum, sollicitum: & frugalitas sibi parcum, & in alios profusum ac liberalem?

Orad vero munus (quod Episcopo quatenus sacerdos est, maxime couenire diximus) quis

100. 20

101. 21

102. 22

103. 23

qui
cum
cum
dic
De
te
gra
rio
&
ge
di
ell
or
m
pr
di
tu
in
ra
b
b
h
f
I
P
t
(
u

quis aut melius, aut frequentius, aut efficacius prestare poterit, quã verus Dei amicus, cuius tota penè vita oratio est? Id quod cæcus ille natus apud Ioannẽ aperte indicavit dicens, Scimus quia peccatores non exaudit Deus: sed si quis cultor eius est, & voluntate eius facit, hũc exaudit. Quo. n. quisq; Deo grator, eo & oratio eius efficacior, & potentior est. Scriptũ est n. Oculi Dñi sup iustos, & aures eius in preces eorũ. Et rursus. Lõge est Dñs ab impijs, & vota iustorũ exaudit. Cõtra verò, de impiorũ oratiõ scriptũ est, Qui obturat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Hinc est quod amicis Iob veniã Dñs impartiri volẽs, quoniã propter insolentiã suã indigni erãt qui exaudiretur, ad ipsum Iob ab eodẽ Dño remittitur, vt illius oratione temeritatis suæ veniã impetrarẽt. Sic. n. ait, Iob aut seruus meus orabit p vobis. Faciẽ eius suscipiã, vt nõ vobis imputetur stultitia. Quantũ verò ad publicã salutẽ piorũ oratiões cõducãt, vix verbis explicari queat. Cur. n. Helias, cur Heliasus toties in diuinis voluminibus curras Israel, & auriga eius, vel (vt alius vertit interpretes) equites eius, appellãtur: nisi quia orationis suæ virtute instar curraum & equitũ erãt: quibus populus ille à Deo ptegebatur?

Ioa. 9.

Psal. 33.

Trou. 15

Esa. 33.

Iob. 42.

2. Cor. 1.

tur? Cōtra verò, cū eundem Dñs populū
 propter neglectam religionem & virtutē de-
 moliri veliet, orationis ab eo præsidium su-
 stulit. Sic enim ad Hieremiam ait. Tu vero
Hier. II. noli orare pro populo isto, neq; assumas lau-
 dem & orationē pro eis: nec obsitas mihi.
 Vides quantum possit oratio viri iusti: quā
 idem ipse Dominus ad diuinam vim cohi-
 bendā, & irā eius placandā, adeo potentē
 esse pronūtiat? Prouidisse autem hac ratio-
 ne videtur, ne veluti dedecore quodā ipsā
 afficeret orationem: si ad eum fusa, vacua re-
 uerteretur: ideoq; Prophetam præmonuit,
 ne pro impijs orationem funderet. Quid ve-
 ro Esaias Propheta? Nōne ipse quoq; curr⁹
 erat Israel, & equites eius: quando potētissi-
 mi hostis Senacherib Hiéresolimā vastare
 molietis, oratione sua imperū fregit, & exer-
 citū deleuit, ac profligauit? Deniq; Helias
Iacob. 5. (inquit Iacobus) homo erat similis nobis
 passibilis: & orationē orauit, vt non plueret
 super terram, & non pluit super eam annos
 tres, & menses sex: & rursū orauit: & cœ-
 lum dedit pluuiam: & terra dedit fructum
 suū. Quid quæso vel ad laudem diuinæ bo-
 nitatis magnificentius? vel ad bonorum glo-
 riam sublimius? vel ad orationis laudem di-
 ci poterat mirabilius? quā vt per eam cœli,

terræ, maris, ventorum, nubium, atque imbrum, mortalis homo teneat imperium? Si vero tantum ad cōmunem hominū vel perniciem, vel salutem, non quidem impiorum execrabilis, sed piorū tot nominibus oratio cōmendabilis valet: quanta laus eius erit, qui Ecclesiæ, qui cōmunis salutis, qui fidei & religionis publicam curam gerit, amicum esse Dei, & charitatis ac orationis virtute potentem: per quam salutem publicam rueri, & à sempiterno generis humani hoste defendere possit?

Ultimo vero loco parsimoniam frugalitatemq; inter præcipua pastoris ornamenta posuimus: quæ dum sibi suisque moderata est, materiã pietati & misericordiæ opibus suis quã latissime præstat. Hanc vero virtutem (sine qua nudus pene, & velut inermis erit Episcopus) quis ira colet, atq; is qui perfectæ charitatis beneficio, virtutibus cunctis ornatus, terrena omnia ducit vt stercorea, propter sola cœlestia diuinaq; bona: ad quæ omni animi contentione aspirat? Qui enim veris virtutum insignibus illustris & clarus est, cur falsos honorū titulos, & velut umbras quasdã gloriæ cōsectetur? Sicut. n. fallacē & fucatam pulchritudinē deformis facies quærit: quam formosa recusat: & ful-

Concio

era pedibus subijcit, vt procerior appareat,
 qui statura pusillus est: ita qui virtutibus suis
 claritatē & gloriam nō merentur, aliunde pe-
 regrinas glorias aucupantur, vt videlicet cir-
 cunfusa clientium turba, & pretiosis vesti-
 bus atque opibus, magnificēq; fimbrijs ho-
 norabiles appareant, qui per se despicabiles
 & obscuri essent. Quæ omnia vera & perfe-
 cta virtus adeo nō quærit, vt etiā vehemēter
 detestetur ac fugiat. Quid.n. circūpositis fa-
 cibus sol indigeat, qui tuo ipse splendore ob-
 spicu^s est? ¶ Præterea si Apostoli, si Prophe-
 tæ, si oēs deniq; sancti, ac ipse etiā sanctorū
 dñs, adeo parsimoniam, sobrietatem, asperi-
 tatē vitæ, voluntariāq; paupertatē coluerūt:
 & hanc viuendi rationē nobis adeo cōmēda-
 uerūt: quid quæso faciet vir sanctus & verus
 Dei amicus: qui quò sanctior est, eò se magis
 ad apostolicam & euangelicam vitam ef-
 fingendam aptat atq; componit. Quando
 vero pro condiōe temporum & ministerij
 sui ratione, splendide aliquid gerendum est,
 non sui rationem habet, sed Ecclesiæ, non
 sui honoris, sed animarū salutis: nō sibi pla-
 cet, sed ouibus puidet: nō oculis hominū, sed
 officio deseruit: & ita splēdoris insignia cō-
 tuetur, vt illa sancta fœmina Hester: quæ cū
 regiā dignitatē in opulētissimo regno obti-
 neret,

neret, cui usque regio & apparatus ornari debe-
ret, sic corq; ornabat auro, ut ciliciū gestare
videretur in pectore. Quod ipsa in oratione
sua Domino cōfiteretur dicēs, Tu scis neces-
sitate meam: quōd abominer signū superbix
glorix meæ, quod est super caput meum in
diebus ostentationis meæ: & detester illud
quasi pannū menstruatæ: & non portem in
diebus silentij mei. Si ergo tanta animi puri-
tate ac sinceritate in summis delitijs consti-
tuta puella, seculo seruebat: quid faciet euā-
gelicæ atq; apostolicæ philolophix profes-
sor Episcopus?

Hest. 14

III.

EX HIS ergo quæ hætenus à me dicta
sunt, facile quisque intelliget, quid charitas
& integritas vitæ ad omnia Episcopi officia
conferat. Superest vnum docendi atq; con-
sionandi munus: quod ego dedita opera
hucusq; distuli, quoniam summum ac præ-
cipuum Episcoporum officium hoc esse su-
pra ex Tridentini Concilij autoritate defi-
niji. Si enim ad hoc ipsum, in suo quisque
ordine, fideles omnes certa quadam ratio-
ne, hoc est, non ex debito officij, & publi-
ca autoritate, sed priuata charitate, tenen-
tur: quid de Episcopo celsendū est, qui iuxta
sui nominis rationē, i specula Ecclesiæ cōsti-

Quātums
charitas
& inte-
gritas vi-
ta ad mu-
nus præ-
dicandi cō-
ferat.

Concio

tutus, aliorum pericula & prospicere, & annuntiare debet. Pertinere autem ad omnes suo modo munus hoc, indicat planè D. August. his verbis. Hæc est lex diuinæ prouidentiae, vt nemo à superioribus adiuuetur ad cognoscendam gratiam Dei, qui non ad eandem puro affectu inferiores adiuuet. Hinc etiam D. Grego. ait. Miles Dei supernæ gratiæ nixus auxilio, sic vulnera infirmitatis suæ curet, vt aliena non deserat. Hinc etiam legimus in Apocalyp. Spiritus & sponsa dicunt, veni. & qui audit, dicat, Veni: Quia. n. cuiq; mandauit Deus de proximo suo: ideo qui se gaudet à Deo vocatum, & misericordiam consecutum, alios quoq; eiusdem misericordiae participes facere festinet: & quod ipse à Domino munus accepit, in alios trāsferre procuret. In cuius rei typum defuncti fratris semē in lege suscitare iubemur: quod planè spiritualiter exequi videtur, quisquis nouam Christo prolē (qui cōmunis omnium nostrum emortuus frater est) verbo aut exemplo suscitare conatur. Et si ad omnes Christi fideles cura hæc p̄ cuiusq; ratione pertinet: quid is faciet, cuius fidei animarum cura ea lege credita est, vt earum sanguis ab eo sit requirēdus? & quidquid è grege perierit, eius periculo pereat? Sic enim D. Gregorius ait,

Quo

*Augu. de
vera res
lig.*

*Greg. in
Moral.*

Apoc. 22

Deut. 25

Quo reatu astringantur aspiciant, qui dum peccatibus fratribus verbum prædicationis subtrahunt, morientibus animabus vitæ remedia abscondunt. ¶ Nec solum commissi muneris data & accepta fides, sed publica etiam Ecclesiæ stipendia, eos ita ad officium hoc impellunt, vt nefas sit ei denegare officium, à quo tam amplū acceperis stipendiū. A quo atrocissimo scelere quā longissimè se abfuisse sanctissimus Iob testatur, cū ait, Si comedi fructus absque pecunia, & animas agricolarum affixi. Quem locum D. Gregorius in hunc modum interpretatur. Fructus terræ absq; pecunia comedere, est, ex Ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidē Ecclesiæ prædicationis pretium non præbere. Terræ igitur fructus absque pecunia comedit, qui ecclesiæ commoda ad vsum corporis percipit, sed exhortationis ministeriū non impendit. Quid ad hoc nos pastores dicimus? qui aduentum districti iudicis præcurrentes, officium quidem præconis accepimus: sed alimenta ecclesiastica muti manducamus? Hactenus ille.

Cū igitur ex ijs quæ nunc à me & fusius paulo ante disputata sunt, aperte cōtetur præcipuum pastoris Ecclesiastici munus esse, oues Christi scientia pascere atque cœlesti

*Grego. in
Pastor.*

Iob. 31.

*Grego. in
Moral.*

Concio

doctrina instituere, dubitabit fortasse aliquis quid tanto huic muneri rudis charitas, & indocta sanctitas præstare possit? Dicendum est vis atq; facultas, natura, arte, exercitatione, atque imitatione comparari, testes sunt quicumq; de dicendi ratione scripserunt. Vbi igitur ista defuerint, quid nuda per se charitas præstare queat? Fateor quidem omnia hæc ad bene dicendum esse necessaria: quæ quidē sine acerrimo studio, diuturna exercitatione, multa que cōmentatione comparari nequeunt. At cum dicendi ratio nō minus diuinæ providentiæ atq; voluntati quàm ceteræ res humanæ subfit, inficiari nequeo, multos illam à Deo nullis humanis studijs, sed frequentissimis, feruentissimisq; deprecationibus impetrasse. Sic enim in Ecclesiastico legimus. Iustus cor suū tradidit ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecabitur. Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum: & ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, &c. Verum quia perpauci sunt, quibus talia à Deo dona contingant, plurimū studij, laboris, & diligentiæ is adhibeat opus est, qui dicendi peritus euadere optat. Ad quæ talia men omnia incredibile dictu est, quanto peius re chari-

*Ecclesiasti-
sti. 39.*

re charitas ipsa, & charitatis indiuidua comes, vitæ integritas, conferat. Multa (fateor) Patres ampl. hac de re legi, multa vidi, multaq; dicendo obseruavi: tam diuturna enim concionarum consuetudo: in qua ætatē fere omnē cōsumpsi: multa me vsu ipso docuit: qui optimus dicendi magister esse solet. Sed si ea omnia vnum in locum cogantur: & ex altera parte flagrantissima quædam charitas, sitisq; animarum ardentissima proponatur: certe hæc vna virtus omnia rhetorum præcepta longe superabit, quæ sine hoc spiritu atq; ardore, fucata, frigida, exanguia, & profusissima sunt: quæq; magis orationis lenocinio aures mulceant, quam dicendi acrimonia animum concutiant, & à veteris vitæ pravitate conuellant. Quod ita esse nō paucis, neq; contēnendis rationibus cōprobabo.

Principio quidem certū est (vel ipso Augustino testante) tria esse præcipua concionatoris officia: nempe vt doceat, vt delectet, vt flectat. Et docere quidē, necessitatis esse: delectare, suauitatis: flectere, victoriæ. Docentis autē probationibus, delectam⁹ eloquutione, flectim⁹ vero affectib⁹ cōcitandis: quæ à sedibus suis eripiūt aīos, & in quæcūq; volueris habitū trāsformāt. Quāta vero sit extreme hui⁹ partis necessitas atq; præstātia, Fabi⁹

Quintil.
lib. 6.

ipse Quintilia. rhetorū magister indicat his verbis. Probationes (inquit) efficiunt sanè vt causam nostram meliorem esse iudices putent: affectus præstant, vt etiã velint. Sed id quia volunt, credunt quoque: Nam cum irasci, fauere, odisse, misereri cœperint: agiam rem suam existimant: & sicut amantes de forma iudicare nō possunt (quia sensum oculorum præmit amor) ita omnem inquirendæ veritatis rationem iudex amittit, occupatus affectibus: æstu fertur, & velut rapido flumini obsequitur. An cum ille (qui plerisque perorationibus petitur) fletus erūpit, non palàm dicta sententia est: Huc incūbat orator, hoc opus eius, hic labor est: sine quo cætera nuda, ieiuna, infirma, ingrata sunt, adeo velut spiritus operis huius atque animus est in affectibus. Hactenus Fa-

th. s. 1010

1010

Quintil.
lib. 6.

bis. ¶ Cæterum qua ratione affectus isti concitandi sint, idem ipse dicendi artifex paulo post indicat his verbis. Sūma (quantum ego quidē sentio) circa mouendos affectus in hoc posita est, vt moueamur ipsi. Nam & luctus, & iræ, & indignationis, aliquādo ridicula fuerit imitatio, si verba vultumque tātum, non etiam animum accomodauerimus. Quid enim aliud est causæ, vt lugentes vtique in recenti dolore disertissimi

00977

1010

ba

me

mè quædam exclamare videantur, & ira nõ
 nunquam indoctis quoq; eloquentiam fa-
 ciat, quam quod illis inest vis mentis, & ve-
 ritas ipsa morum? Quare in ijs quæ verifi-
 milia esse volumus, simus ipsi similes eorum
 qui vere patiuntur affectibus: & à tali animo
 proficiatur oratio, qualem facere iudicem
 volet. An ille dolebit, qui audiet me, cū hoc
 dicam, non dolentem? Irascetur? si nihil ipse
 qui in iram concitat, idque exigat, simile pa-
 tietur? Siccis agēti oculis, lachrymas dabit?
 Fieri non potest. Nec incēdit nisi ignis, nec
 madescimus nisi humore: nec res vlla dat al-
 teri colorem, quem ipsa non habet. Primum
 est igitur, vt apud nos valeant ea quæ vale-
 re apud iudicem volumus: afficiamurq; ante
 quam afficere conemur. Hactenus Fabius.
 Nec Fabius tantum, sed etiam ipse eloquē-
 tiæ parens Cicero, idem profusus edocet his
 verbis. Vt nulla materies tam facilis ad exar-
 descendum est, quæ nisi admoto igne ignē
 concipere possit: sic nulla mens est tam ad
 comprehendēdam vim oratoris parata, quæ
 possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eam
 & ardens accesserit. Hæc igitur illi. Quorum
 testimonijs nihil in hac parte afferri poterat
 certius & locupletius. Quibus plane D. Gre-
 gorius eisdem fere verbis astipulatur dicēs,

*Cice. 2. de
 Orator.*

*Grego.
 Moral. 8*

Ad

Conclō

Ad supernum desiderium inflāmare auditores nequeūt, verba quæ frigidō pectore profertur: nec enim res quæ in se ipsam non ardet, aliud accendit. Quod si ita est, quid quæso ad inflāmandos & concitandos auditorum animos perfecta charitate potentius? Charitas enim ignis est, nō à sylice excussus, sed è cælo delapsus: qui adeo ardentem animarum salutē fitire facit, vt dicentis ac stridentis animum miro modo cōmoueat, hinc quam erudiat, actionem inflāmet, affectus concitet, figuras, verba, vultū, acrimoniāque ministret: in omnesque sese figuras (velut Prometheus quidam) vertat: vt dicendo à morte reuocet, quos in via perditionis posuit, doceret: vsque adeo affectus hic celestis ingeniosus & acer est. Si enim (vt ante diximus) affectus omnes atque propensioēs animi ex amore ita oriuntur, vt quo maior fuerit amor, eo fit affectus omnis vehementior: quales ergo ardentissima charitatis, nisi vehementissimū affectus eruat? Qui vero ita affectus dicit, quomodo nō eundem quem habet animum in alios trāferet, quomodo ignis hic in pectore exactuās nō per os, vultum, linguā gestamque corporis velut fulgur erumpet? Si enim ignis in nube inclusus & præssus violentor, tandem cum tonitruo emicat, fulgorat, & horreda

horrenda fulmina iaculatur: quid mirum si
 celestis hic ignis in pectore clausus, verbo-
 rum emittat fulmina, ac tonitrua: quibus osci-
 tantes hominum mentes excitet, ac pertere-
 refaciat. Hac ergo ratione miro modo cha-
 ritas vim dicendi præstat. Ad cuius rei fidem
 non grauabor hic adiungere celeberrimi cu-
 iusdam concionatoris sententiã: qui rogatus
 ab alio quænam essent præcipuæ conciona-
 toris partes, duæ (inquit) mihi esse viden-
 tur. Altera ut diuinis literis apprimè sit erudi-
 tus: altera ut ardentissimo amore Deum dili-
 gat. Quorum alterum quidem ad res inueni-
 endas, alterum vero ad rationem modumq; di-
 cendi maximè inuat. Qui enim ardentissi-
 mo amore Deum diligit, cum de peccatis ager-
 e dum erit, vehementissimè in ea inuehetur:
 tanquam in acerrimos illius hostes, quæ tan-
 toperè diligit. Si vero de his quæ ad eius gla-
 riam pertinent, agatur, simili orationis impetu
 concitabitur: cum de ijs agat quæ ad illu-
 lum pertinent, cuius tanto amore tenetur.
 Præclare ille sane. Hac n. ratioe fiet: ut bona
 benedicantur, bene pût fere dicuntur, quæ nõ
 solute, nõ leniter, atq; oscitãter, sed vehemẽ-
 ti cum cõtentiõe animi, ingenij, viriũq; dicuntur.
 Nec vñ dicẽdi mō, sed rerũ etiã q̄ dicat co-
 piã, præbet ip̄a charitatis exercitatio. Ad cha-
 ritatem

Concio

Augusti.

ritatem enim maxime spectat, diuinarum rerum studijs & cōtemplationi vacare: hoc enim velut cibo charitas ipsa alitur & pascitur. Præclare enim à D. Augustino dictum est. Ponderus meum amor meus: quocunq; feror, amore feror. Hebet. n. amor omnis vim abducendi mētem: & eā quocūq; ipse appulerit, impetu & pōdere suo, impellendi. Sicut ergo amor terrenus deprimit ad terrena, ita cœlestis rapiet ad cœlestia. Cœlestiū verò rerum amor & contemplatio miro modo mētis aciem purgat, & illustrat, cœlestiq; sapientia imbuit: à qua velut à perenni quodam fonte, omnis dicendi vis oritur. Hinc est quod D. Gregorius ait, Sancti viri quieti contemplantes sorbent, quod occupati et ga proximos loquentes refundunt. Et iterū, Sancti viri amando discunt, quod docendo proferunt. Cum. n. totius diuinę legis summa in vno dilectionis præcepto sita sit, multum planè in diuinę legis cognitione profecit, qui dilectionis ipsius vim non modo legendo, sed etiam diligendo cognouit. Quā quidem sententiam beatissimi patris nostri Dominici exemplo confirmare licet, qui cū in concionandi facultate mirabilis esset, rogatus a quibusdam, vbinam miranda ea que docebat, didicisset: in libello inquit charita-

*Greg. in
Abrah.*

tis.

tis. Quod planè responsum ut verissimū est,
 ita quoq; intellectu difficillimū, ijs qui cœle-
 stis huius ignis vim, naturam, energiāq; mi-
 rabilem experti non sunt. Quam tamen ne-
 mo nisi Spiritus sancti ductu & magisterio
 poterit experiri. Quo fit, ut non modo affe-
 ctus & orationis acrimoniam, sed etiam di-
 cendi copiam atq; materiam suo modo cha-
 ritas subministret. Quoniam verò pauci
 admodum sunt qui in hac prius dilectionis
 & contemplationis schola versentur, quam
 in publicum prodeant, docendiq; magiste-
 rium suscipiant: ideo nō immerito eisdem
 D. Bernard⁹ accusat his verbis. Canales (in
 quit) hodie multos habemus in Ecclesia, cō-
 chas verò perpaucas. Tantæ enim charita-
 tis sunt, per quos nobis fluentia cœlestia ma-
 nant, ut ante effundere, quā infundi velint,
 loqui quā audire, paratiores docere quod
 nō didicerunt. Quod si quæras quænam
 illa sint quæ prius infundi debeant, quā ipse
 effundas, idem ipse in eodem libro declarat
 his verbis. En quanta prius infundeda sunt,
 ut effundere audeamus, de plenitudine, non
 de penuria largientes. Primo quidem com-
 punctio, deinde deuotio, tertio penitentia
 labor, quarto pietatis opus, quinto orationis
 studium, sexto contemplationis otium, septi-

Bernard.
 sup Cant.

Idē ibidē.

Concio

mo plenitudo dilectionis. Hæc tamen ille Vi-
des ergo quæ multa alia præter doctrinam stu-
dijq; requirantur, ut digne aliquis Eccle-
siae magisterium suscipere queat.

Est etiã in hac re aliquid alti⁹ penitusq;
introspectiendū. Constat enim quod quoad
modum inter medicos ille iure celebrior &
præstantior habetur, qui plures à morbo li-
berauerit: ita inter concionatores, ille dis-
tinctissimus erit, qui plures à peccati morbo sa-
nauerit: cum hic vtriusque artis finis sit, ut
ille à morbis corporis, hic ab animæ læquo-
ribus liberet: Certum est autē sanitatē animæ
(qui apostolici huius officij finis est) dono
Dei hominibus contingere: nec ullam, aut
potentiam, aut vim dicendi ad hoc sine Dei
præsidio posse sufficere. At hoc auxiliū cer-
tius efficaciusque à Deo Dei amicus & vir
sanctus impetrabit: ergo quo quisq; sanctior
fuerit, hoc plures oratione sua Christo ani-
mas lucrifaciet: ac proinde in officio concio-
nandi prior merito erit atq; præstantior. Sed
quoniã hæc nostra ratio paucis comprehe-
sa est, libet eam (quia maxime ad huius ne-
gotij lucem pertinet) paulo latius explicare.
Ante omnia ergo ex divinis literis euideter
agnoscimus, neminem sine speciali Dei au-
xilio

xilio ad Deū venire, a peccatiq; morte exci-
tari posse. Sic. n. apud Ioānē legimus. Nemo
potest venire ad me, nisi pater qui misit me,
traxerit eū. Est scriptum in Prophetis, erūt
homines docibiles Dei. Omnis ergo qui au-
dit à patre & didicit, venit ad me. Prius ergo
à patre intus erudiendus est, qui quis exter-
na predicatoris voce ad Dominū conuertē-
dus est. Huc & illud pertinet quod in Iob
scriptum est. Nūquid Leuiatham capies ha-
mo: aut aronilla perforabis maxillam eius: vt
videlicet ex eius dentibus animarū excutias
prædam. Quis igitur hoc, nisi omnipotens
Deus efficere possit? Propter hoc ergo Dñs.
discepulos suos, quos predicatorum institue-
bat, his verbis admonet apud Ioānem. Sicut
palmes (inquit) nō potest ferre fructum à se
metipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, ni-
si in me manseritis. Ego sum vitis, vos pa-
mites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fru-
ctū multum: quia sine me nihil potestis face-
re. Quamlibet ergo disertus, quamlibet po-
tens in sermone quisque sit, frustra tamen
loquitur, frustra iudat, frustra clamat, ni-
si celsitis huius magisterij vox in interiori
hominis aure sonet. Sic enim D. Greg. ait,
In cassum homo exterius monetur, si intus

*Ioan. 6.**Iob. 40.**Ioan. 15.**Grego. in
Moral.*

COR

Ollix

Concio

cor eius gratia non repletur Est enim mutū
os omne, si ille intus in corde non clamat,
qui aspirat verba quæ audiuntur. Rursusq;
idem, Nisi (inquit) Spiritus sanctus adsit
cordi audientis, otiosus est sermo doctoris.
Nemo ergo docenti homini tribuat, quod
ex ore docentis intelligit: quia nisi intus sit
qui doceat, doctoris lingua exterius in va-
cuum laborat. Eandemq; iterum alibi sentē-
tiam repetit his verbis, Nisi Spiritus sanctus
auditoris corda repleat, ad aures corporis,
vox doctoris in caelum sonat. Formare. n.
vocem magistri exterius possunt, sed hanc
interius imprimere non valent. ¶ Cum sint
autem multæ huius tantæ miseræ nostræ
causæ, tum illa præcipua est, quam D. Aug.
declarat his verbis. Ego cum amatores secu-
li huius intueor, nescio quomodo possit
esse ad eorum animos sanandos opportuna
prædicatio: quando enim res huius mundi
velut prosperas habent, fastu suo respuunt
salubres admonitiones, & quasi annilem re-
putant cantilenam: quando autem aduersis
anguntur, magis conantur euadere vnde ad-
presens anguntur, quam capere vnde curē-
tur. Hactenus ille. Cuius sententiæ veritatē
vix non quotidianis penè exemplis de-
prehenderemus: per quæ liquet, adeo corda
horū

Greg. in
hom.

Greg. in
Mor.

D. Aug.
in Epist.

De officio pastoralis.

peratis verborum ambagibus, quam paucis-
 simis rei summam attingere: quod in hac cau-
 sa cœlestis hic magister fecisse videtur: qui
 hac vna ratione, & orationis breuitati, & cau-
 sę perspicuitati, & auditorum vtilitati con-
 suluit: dum in vna penè charitate, latissimi
 huius negotij summam cōprehendit. Huic
 ergo studete patres, hanc votis omnibus ex-
 petite, hæc in vestro pectore ferueat, in ver-
 bis luceat, in moribus splendeat, in officio
 dirigat, & ad omne vos opus bonum infor-
 met, & accendat. Atque etiam date operam
 vt vestra industria, cura, atque consilio, prin-
 cipes (ad quos eligendorum episcoporum
 cura pertinet) eos eligant, quos magis hac
 ipsa charitate accensos, virtute præstantes,
 religioneque excellentes esse intellexerint:
 ne vos officio vestro, illi verò creditæ sibi
 curæ deesse videantur. Quod verò ad me at-
 tinet, rursus quam initio dicendi veniam
 petij (quod huius tanti muneris expers, co-
 ram tam veteranis ducibus, & de Christi Ec-
 clesia tam præclare meritis, verba facere tē-
 tauerim) eandem iterum atque iterum pos-
 co: opportune admodum eadem illa verba
 repetens, quibus D. Gregorius illud egre-
 gium pastoralis

(inquit) mihi cotis officium, quæ ferrum
 reddit acutum: cum sit inutilis ad secan-
 dum. Pulchrum depinxi hominem pi-
 etor fœdus: aliosq; ad perfectio-
 nis littus dirigo, qui adhuc
 in delictorum flucti-
 bus versor.
 Dixi.

20

Errata operis.

- ¶ Fol. 1. Epistola. a. linea. 22. hic, lege, huc:
 Ibidem li. 26. ruc, l. tum.
 Fol. 5. b. li. 6. pietatis, lege, pietate. Ibidem, disci-
 plina, l. disciplina
 Fol. 10. a. li. 2. honore, l. onere.
 Fol. 19. a. linea. 9. scrutavis, l. scrutaris.
 Ibidem li. 15. Vrbes, l. Vrbs.
 Fol. 21. a. li. 1. præcipit, l. præripit.
 Fol. 22. a. li. 27. dicitur, l. ducitur.
 Fol. 21. a. li. 26. qno, l. quod.
 Fol. 28. b. li. 19. qno, l. quod.
 Ibidem li. 20. dispiciunt, l. despiciunt:
 Fol. 43. b. li. 3. esset, l. esse.
 Fol. 49. a. li. 6. succendere, l. succendi.

- Fol. 50. b. li. 20. per, l. propter.
 Fol. 51. a. li. 10. Ecclesia, l. Ecclesie.
 Fo. 72. a. li. 20. n dies, l. indies.
 Fol. 84. a. li. 17. debent, l. non debent.
 Ibidem. b. li. 4. pe. itum, l. peritur.
 Fol. 86. a. li. 2. habent, l. habet.
 Fol. 88. b. li. 20. pp, l. propter.
 Fol. 95. b. li. 23. cūt, l. cāt.
 Fol. 104. b. li. 5. hac, l. ha.
 Fol. 110. b. li. 12. Episcopis, l. Episcopus.
 Fol. 112. b. li. 2. credelitatis, l. crudelitatis.
 Fol. 116. b. li. 15. liberamine, l. libramine.
 Fil. 120. a. li. 18. paruū, l. parū.
 Ibidem. li. 21. disperandi, l. desperandi.

Errata in Explicatione Concionis.

- ¶ In secunda pagi. Epistola li. 15. mire, lege, mere.
 Fol. 11. b. li. 11. peuenisset, l. peruenisset.
 Fol. 12. a. li. 2. sciremns, l. sciremus.
 Fol. 16. b. li. 22. mutās, l. nutans.
 Fol. 17. a. li. 1. pingiū, l. pinguium.
 Fol. 17. a. li. 15. virtutum, l. virtutē.
 Fol. 13. a. li. 10. oratione, l. ratione.
 Fol. 55. a. li. 9. filios, l. filios suos.
 Fol. 72. a. li. 6. pfecta, l. perfecta.

